VÅRA TEATER-FÖRHÅLLANDEN

BETRAKTELSER OOH UPPSATSER

AF **LUDVIG JOSEPHSON** F. D. REGISSÖR VID DE KGL. TEATRARNE. STOCKHOLM SAMSON & WALLIN. 1870

STOCKHOLM, IWAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI

Förord till den elektroniska utgåvan

Verket, som tillhör The British Library, har scannats av Google Books. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i augusti 2015 av Bert H.

FÖRORD.

Mången torde hysa den förutfattade meningen, att jag, med betraktande af den ställning jag inom våra teatrar intagit, icke borde nedskrifva, för att till trycket befordra, hvad jag om dem tänker och vet; men då jag sedan länge inom mig känt en oemotståndlig kallelse att på något sätt ånyo gagna den sak jag älskar högre än mitt lif, går jag, med den fasta föresatsen att tala upprigtigt, att underkasta mig domen af både allmänheten och kritiken, hvars uppmuntran och välvilliga erkännande af mina kanske alltför ringa förtjenster om den sceniska ledningen vid våra förnämsta teatrar så ofta kommit mig till del.

Skulle någon af mina ärade läsare finna åtskilliga af mina yttranden nog djerfva och skoningslösa — jag [har] dock sökt akta mig derför — hoppas jag på ett mildt öfverseende hos hvarje rättänkande, som söker skilja sak från person, och derför ej heller torde hysa den föreställningen att jag, på grund af att ej ha lyckan vara anställd vid de Kgl. teatrarne, af någon slags harm eller sårad egenkärlek skrifvit detta arbete; så mycket mindre som mitt varma intresse för dem vida öfvervägt förmånen af än den högsta lön, den jag minsteftersträfvat, seende i förmågan att vara nyttig den bästa och högsta ersättningen.

Jag vågar derföre förutskicka dessa betraktelser öfver våra teaterförhållanden min försäkran om att de äro dikterade af sannt intresse för våra teaterangelägenheter i allmänhet och de Kgl. teatrarnes isynnerhet.

Då jag vet, att de flesta af mina fordna kamrater vid de Kgl. teatrarne för mig, mina sträfvanden och mina åsigter om den sceniska konsten hysa stort deltagande, behöfver jag ej till dem vädja om öfvertygelsen af uppriktigheten i mina bekännelser.

Om jag alltför ofta nämner mig ejelf i detta arbete, hoppas jag på öfverseende i följd af nödvändigheten vid belysningen af fakta, att ta de rön jag under min tjenstetid vid teatern gjort, till naturlig utgångspunkt.

Den ärade teaterkommitén, som på Kgl. Maj:ts nådiga befallning afgifvit sitt sakrika betänkande öfver de Kgl. teatrarnes affärer, torde välvilligt upptaga, att jag, till stöd för mina påståenden, citerat dess klart framställda utlåtanden.

Författaren.

*

I.

Teatern och Förste Direktören.

Den Kgl. teatern, instiftad af Konung Gustaf III, en af de vigtigaste institutionerne för vår kultur och våra ädlare sträfvanden, behöfver ej analyseras hvar-ken från historisk eller den estetiska betydelsens synpunkt. Derom ha många och de bästa förmågor både skrifvit och talat. Min afsigt är, att närmare skärskåda de Kgl. teatrarnes nuvarande omvårdnad i rent konstnärligt, praktiskt och administrativt hänseende, huruvida de med rätt fortfarande inta den rang de under tidernas längd tillkämpat sig, trots ett och annat steg af tillbakagående som redan förut spårats, men hvilken fara synts alldeles undanröjd alltsedan teaterdirektören baron v. Stedingk inkallade herr August Boumonville för att i artistiskt afseende höja dem till den rang de sedan dess innehaft, men, att dömma af de sista årens symptomer, synas nära att förlora.

Denna fråga är af så mycket mera intresse och vigt, som den af Kgl. Maj:t tillsatta kommitén för utredningen af teatrarnes affärer redan under förra riksdagen inlemnat sitt sakrika och välaffattadebetänkande, som likväl, underligt nog, sedan dess , liksom öfverlemnats åt glömskan; såvida ej, som man bör hoppas, den nye finansministern, på Kgl. Maj:ts befallning, vid stundande riksdag väcker frågan till lif genom nådig proposition om utvägars beredande för betalandet af de Kgl. teatrarnes skuld.

Få äro de teatrar der sjelfva konstanstaltens beroende ställning äi så ömtålig och stillös som hos oss vid. den Kgl. scenen, der två så mäktiga myndigheter slitas om äran af dess upprätthållande som Kgl. Maj:t och riksdagen; och då dertill kommer, att publiken, utgörande den part, som med den största summan, genom sitt besök i teatrarne, underhåller anstalten, också vill af både naturliga och sunda skäl ha sitt ord med i laget, blir ställningen så mycket mer originell och olik alla andra större teatrars.

Svårigheten för både representationen och publiken yttrar sig deri, att förste direktören, enligt Kgl. Maj:ts nådiga teaterreglemente, endast är Konungen omedelbarligen ansvarig för verkets förvaltning och gång.* Detta bevisar så mycket mer

* Kgl. Maj:t8 reglemente för Styrelsen af de Kgl Teatrarne, paragraf 2:

»Förste Direktören är Kongl. Maj:t omedelbarligen ansvarig för Verkets förvaltning och gång i det hela, tillämpar detta Nådiga Reglemente, har högsta ledningen af den litterära, artistiska, sceniska och tekniska verksamheten samt högsta inseendet öfver ekonomien, kassan och materielen. Han föredrager i underdånighet inför Kongl. Maj:t allå ärenden, rörande Teatrarnes förvaltning, reglemente, organisation och förändringar deruti, samt emottager och ställer sig till underdånig efterrättelse de befallningar och föreskrifter Kongl. Maj:t i afseende derå kan finna för godt att i nåder meddela.»att de Kgl. teatrarne och förste direktören äro ett nästan oskiljaktigt begrepp, så att säga: en kropp med en fri och god vilja, eller en kropp med en fri och dålig vilja.

Visst kan den ene direktören styra vist, den andre ovist, men i begge fallen är han ensam Kgl. Maj:t för det hela nr hvarje synpunkt ansvarig. Han kan således, enligt reglementet, om än ej i det minsta lämplig på sin plats, göra hvad han vill, till och med förderfva teatern och skylla på Kgl. Maj:t. Teatern är dock af för stort allmänt intresse för att ej en hvar skulle vilja ha säkrare garantier för vården af en af våra dyrbaraste konst anstalt er, och detta behjertar nog också Kgl. Maj:t. Den räddhåga som uppstått om att H. M. Konungen vore betänkt uppå att alldeles draga sin hand från teatern, är säkerligen ogrundad. Den monark, som med Svenska folkets vilja intar Gustaf III:s thron, och sjelf idkar de sköna konsterne, kan icke annat än varmt intressera sig för den Svenska nationens teater. Han kan ej, som några fremmande monarker, i ordets egentligaste bemärkelse, strö guld för de nio mu-sernas fötter, han kan endast bringa sina offer med urskiljning och sparsamhet, men derför behöfva icke sånggudinnorna sättas på förknappning; äfven de, isynnerhet de svenska, ha förstånd att rätta mun efter matsäcken, men de vilja älskas, aktas och behandlas som det skönas ömtåliga väsen. Derför rikta de sina blickar till landets furste, som vet att den ädla njutningen att fri från statsbestyren i ett fredligt land få egna sin omsorg åt det vittras och skönas blomstring, är en idrott som alla fredsfurstar öfvat.Den uppoffring man i främsta rummet väntar af Kgl. Maj:t

under sakernas nuvarande ordning, är ej mindre än en inblick i det rent konstnärliga och administrativa inom de Kgl. teatrarne, sedan lian af teaterkommitén fått emottaga ett sakrikt betänkande beträffande affärerne i allmänhet.

För riksdagen, som, genom folkets representanter, utgör vår första scens andra och med rätta strängaste principal och beskyddare, är en sådan inblick än vigtigare och icke minst för den stora allmänheten.

Frågor ha väckts, utbyten af åsigter bland de varmt intresserade för detta ämne höra till dagliga samtalet och aldrig ha de varit tätare och af angelägnare natur än nu, då så många omständigheter föranleda ett noggrannare öfvervakande af en bland de bildningsanstalter, som icke allenast blifvit en af de nyttigaste, men också en af de käraste folket äger.

Hvarje menniska älskar sina minnen, och naturligtvis inrymmes bland dessa i betydlig mån minnet om hvad hjertat varmt klappat för i dikt och sång ända från barndomen. Våra teaterminnen äro också stora nog för att vi må kunna ha skäl önska, det den yngre uppväxande generationen må få njuta af lika förädlande minnen i den vägen som vi och våra fäder.

Man har ansett teatrarne böra bero endast af Konungens gunst, ensamt af riksdagens eller af in-genderas och utarrenderas eller kostnadsfritt aflem-nas under vissa garantier till enskild entreprenöreller bolag. Ehuruväl min åsigt härom först under fortsättningen af detta arbete skall ge sig tillkänna, anser jag nödigt genast stödja mig på och anvisa till teaterkommiténs åsigter i denna fråga, utgörande ett betänkligt inkast mot chefens för Kongl. Maj:ts HofFörvaltning uttalade förslag i ämnet *.

* »I fråga om de kungl. teatrarnes ställning för framtiden har chefen för E. Maj:ts hofförvaltning, i utlåtande den 11 sistlidne mars, uttalat den åsigt, 'att någon tillfredsställande lösning af teaterfrågan icke vore att förvänta, med mindre sjelfva institutionen förändrades, vare sig så att k. teatern blefve, hvad den tillförene lär varit, en staten tillhörig konstanstalt, ställd under offentlig kontroll och lydande under vederbörande statsdepardement, eller ock så, att den på vissa vilkor öfverlätes åt enskildt bolag'. — De båda alternativa förslag, som innefattas i detta yttrande, hafva hos kommitterade varit föremål för öfverläggning.

Beträffande det första alternativet, anse kommitterade visserligen teaterinstitutionen så till vida ega en allmän vigt och betydelse, att den är fortjent af statens särskilda omvårdnad. Men teatern skiljer sig från andra af staten omedelbart upprättade konstanstalter derigenom, att densamma, som är till uteslutande för allmänhetens skull, jemväl till sitt ekonomiska bestånd måste väsendtligen bero af denna och således i viss mån har karakteren af ett industrielt företag. Att sådana företag ej böra, der det kan undvikas, af staten för egen räkning bedrifvas, torde vara en såsom riktig allmänt erkänd sats; och i förevarande fall torde denna sat9 ega så mycket större giltighet, enär ett tillfredsställande resultat af den industriella verksamheten i så väsendtlig grad beror af personliga förhållanden och af åtgärder, hvilka svårligen kunna underkastas den kontroll, som för statens em-betsverk i öfrigt är föreskrifven.

I stater, der en stor bestämmande makt är genom författningen tillerkänd cheferna för statsdepartementen, såsom t. ex. i Frankrike, har den nu ifrågavarande åtgärden, att anförtro uppsigten öfver teatern och dess styrelse åt ett så-Dessa herrar kominiterades åsigter förråda en säker blick i ämnet, en utredning i yppersta form samt

dant departement, blifvit vidtagen: men i vårt land skall det blifva ovilkorligen nödvändigt att besvära K. M. med afgö-randet af ett icke ringa antal frågor rörande teatern, hvilka dels till följd af sin natur icke kunna taga en sådan behandling i anspråk, dels ock ej kunna afvakta den omgång, som med föredragandet inför K. M. i statsrådet är förenad, utan måste ofördröjligen afgöras. Kommitterade hafva sig ej heller bekant, att teatern någonstädes förvaltas såsom i allo en statsinstitution, med undantag allenast af Danmark, der detta förhållande eger rum, och hvarest den kungl. teaterns artister — åtminstone de förnämligare — äro statens tjenstemän.

Det andra af chefen för E. M:ts hofförvaltning framstälda alternativet afser, att de kungl. teatrarne skulle på vissa vil-kor öfverlåtas åt ett enskildt bolag.

Såsom ofvan blifvit antydt, har visserligen teatern till väsendtlig del karakteren af ett industrielt företag, och det

kan derför synas, som vore den naturligaste utvägen, att densammas uppehållande finge bero på den enskilda företagsamheten. Väl har erfarenheten visat, såsom kommitterade äfven i det föregående omnämt, att en dramatisk teater af förtjenst kunnat genom enskild försorg upprättas och bestå vid sidan af den kungl. scenen, och detta förhållande kan gifva anledning förmoda, att en dramatisk scen skulle kunna äfven för framtiden på helt och hållet enskild väg åstadkommas; men der-emot torde det kunna sättas i fråga, huruvida full sannolikhet finnes derför, att en sådan enskild teater, lemnad helt och hållet åt sig sjelf och beröfvad den förebild och det tillfälle till allvarlig täflan som den k. teatern vid nyss antydda tidpunkt erbjöd, skulle komma att i längden intaga en så hög ståndpunkt, som önskligt är, och hvarförutan de högre ändamålen med en teater alldeles förfelas. Möjligen kunde ett försök i den af chefen för hofförvaltningen antydda riktning, åtminstone till en början, lemna någorlunda tillfredsställande resultat, hvad den dramatiska scenen beträffar, men deremot torde det kunna med visshet antagas, att den lyriska teatern eller operan komme — åtminstone såsom stående scenett uttaladt hopp om att teatrarne framgent måtte under samma form som hittills uppbära sitt ound* gängliga understöd.

— att upphöra, om de k. teatrarne skulle upplåtas för enskilda personers spekulationer. Ifrågavarande afdelning af teatern erfordrar så stora och dyrbara hjelpmedel, att säkerligen icke någon enskild person i vårt land skulle finnas hågad för dess uppehållande, äfven under förutsättning deraf, att de anslag, som nu äro de k. teatrarne tillagda, komme att fortfarande utgå.

Det enda europeiska land, hvarest — kommitterade ve-terligt — hvarken staten eller regenten personligen på något sätt bidrager till den lyriska och dramatiska konstens omvårdnad, är England. Om ett lika beskaffadt förhållande redan tillförene egt rum i Sverige, skulle säkerligen icke någon

— och icke heller kommitterade — vilja föreslå införandet af en ny grundsats i detta afseende; men då i vårt land förhållandet varit och är alldeles motsatt, då den nu befintliga teaterinstitutionen eger dyrbara tillgångar, på hvilkas bevarande eller återställande det torde vara särdeles svårt att erhålla tillräckliga garantier, och då ett försök att till enskildes försorg öfverlåta de k. teatrarne otvifvelaktigt skulle föranleda, att den lyriska scenen blefve lemnad helt och hållet å sido, anse sig kommitterade ej kunna biträda den af chefen för Eders Maj:ts hofförvaltning i detta afseende yttrade mening.

Teatern, såsom institution betraktad, kan, enligt kommit-terades åsigt, svårligen jemföras med någon af de inrättningar, som af staten underhållas, utan intager en helt och hållet exceptionel ställning. Ehuru det ej kan vara för samhället likgiltigt, i hvad mån teatern uppfyller sitt ändamål — att vårda och upprätthålla den lyriska och dramatiska konsten samt att underhålla och höja smaken för ädlare konstnjutningar, så möter dock, på sätt ofvan blifvit antydt, teaterns direkta vårdande och handhafvande såsom en statens inrättning stor svårighet och medför betydliga olägenheter. Ehuru å andra sidan en teater ej kan frånkännas karakteren af en industriel inrättning, torde det dock ej vara rätt betänkt att,Enskild entreprenör skulle aldrig gå i land med att i allas intressen sköta de nuvarande kungl. tea-trarne. Vi böra ha svenska oprans väl för ögonen, ej dess fall! Och lätt fölle den i en enskild hand, som ej mäktar bära bördan äfven med tillskott af landet och kommunen, belöpande sig till samma summor som det nu utgående anslaget från Kongl. Maj:t och riksdagen. Försöket skulle leda till att flytta vår nationella teater, snarare än man tror, i en fremlings hand (herrar Strakosch och konsorter ha redan fått insteg här i landet) ty mig veterligen finnes blott en enskild svensk man, som på en gång förstår teater och kanske skulle vilja våga försöket sedan teatrarnes samtlige skulder blifvit betalda, och det vore herr Edv. Stjernström, hvars för öfrigt utmärkta administrativa egenskaper ej torde sträcka

äfven om en dertill qvalificerad person kunde anträffas, låta den förnämsta inhemska scenen blifva föremål för en helt och hållet enskild och okontrollerad affärsverksamhet, enär dess ofvan angifva högre ändamål möjligen komme att förbises, så vida det visade sig, att deras fullföljande ej stode väl tillsammans med den högsta möjliga afkomst. Teatern har derför i de flesta bildade länder, likasom i Sverige, utgjort och utgör ännu ett föremål för ett patronelt skydd och understöd, som åsyftar, att den ej må från sina egentliga ändamål förryckas derigenom, att alltför uteslutande afseende komme att fästas vid de ekonomiska resultaten. Detta skydd lemnas i allmänhet af regenten och folkrepresentationen hvar för sig eller gemensamt, i några fall jemväl af de särskilda kommunala

samhällena; och i alla europeiska länder, hvarest lyriska och dramatiska scener af någon betydenhet finnas, med undantag allenast af England, kommer dem ett dylikt skydd och understöd till del, jemväl i form af rikliga penningebidrag till bestridande af utgifterna, enär dessa ingenstädes kunna betäckas af de medel, som inflyta såsom resultat af teaterns egen verksamhet.»sig ända derhän att han åt vår svenska opra mäktar ge dess fulla artistiska lyftning.

Det är min bestämda öfvertygelse, att teatrar-nes skickliga administrerande och framför allt skärskådande och vårdande af konstnärliga personer, med det högsta möjliga anslag af Kgl. Maj:t och riksdagen fortfarande blir den enda och bästa formen ; men första och sista frågan blir alltid huru de skötas af den utnämnde direktören och huruvida det ej vore lämpligt låta denna förtroendeman vara skyldig både riksdagen och publiken samma ansvarighet som den han nu ensamt skyller Konungen. Yill Kgl. Majrt ensam uppehålla teatrarne, då må direktören ej vara någon ann skyldig räkenskap för sina handlingar, men så länge folket betalar underhåll och pubiken får köpa sina entrébiljetter blir frågan en annan.

Hvarför gå dé förnämsta teatrarne i utlandet så lugnt och fredligt sin utveckling till mötes? Derfor att alla brister i kassan täckas af furstarne eller kommunen, som ha den synnerliga turen att i mer eller mindre mån finna lämpliga chefer för sina teatrar. De flesta direktörer vid Tysklands hoftea-trar äro män af börd, men de aldra flesta personer som uteslutande egnat sig åt det skönas tjenst eller dramaturgien. Om också militära personer der bekläda sådana poster, ha deras öfvervägande meriter för vård om och intresse för skön konst utgjort enda orsaken till deras anställning. Så är fallet med general-intendenten herr von Hiilsen i Berlin, som, om jag ej misstager mig, från löjtnantsrang genast befordrades till teatrarnes högsta chef, hvilken post han med stor utmärkelse beklädt omkring tjugu år.Det skadar visst ej, som mången trott, att ha varit militär eller annat för att ta vård om ledningen af en konstanstalt, men man skall då också ha dokumenterat sig eller snart visa sig som en förmåga. Till och med i städer af andra rangen väljer kommunen för sina teatrar framför allt män af facket till direktörer.

Hos oss, förutsatt att alltså tre principaler: Ko-, nungen, riksdagen och kommunen underhålla teatern, borde valet af förste direktör ske genom allmän an-sökningsrätt, kungjord i Post- och Inrikes tidningar, och genom inlaga till Kgl. Maj:t direkt eller Eckle-siastik-Ministern, då en hvar, som kände sig platsen och omsorgen om densamma vuxen, ägde rätt att densamma söka. Af de sökande borde tre kandidater förslagsvis utses, på så sätt, att den högsta litterära myndigheten, Svenska Akademien, uppställde en som sin kandidat; den högsta musikaliska myndigheten, Musikaliska Akademien, en och de Kgl. teatrarnes manliga artistpersonal ägde rätt att uppställa en. Bland dessa trenne behagar då Kgl. Maj:t i nåder välja en till förste direktör för de Kgl. teatrarne och allmänheten måste känna sig fullkomligt nöjd med ett val af sådana auktoriteter, och H. Maj:t Konungen ej mindre nöjd med att, af tre ändamålsenliga och utmärkta män, endast behöf-va stadfästa valet af den han för den lämpligaste af de tre anser. Ett sådant val skulle alltid lända teatrarne till verkligt gagn, den valdes ansvar vore ett högt och posten mer än en heder att bekläda. Skulle alla tre auktoriteterne välja samma person, vore dennes anställning att på förhand betrakta som en verklig triumf.På den ståndpunkt sakerna nu stå, är väl ingen reform i den vägen att hoppas; men i så fali borde väl ändå första vilkoret vid tillsättandet af direktör för landets första och betydelsefullaste teaterinstitut vara, att vederbörande myndighet vinnläde sig om att söka, så vidt möjligt är, den rätte mannen. Måhända är det svårare än man tror att finna denne " rätte, då icke allenast hög samhällsställning, men en större grad af bildning och intelligens i förening med estetiskt omdöme och smak, samt, framför allt, lefvande intresse för — och en viss grad af förtrolighet med det ansvarsfulla kallets kraf är behöflig. Den förstnämnde egenskapen, sedan länge satt i sista rummet i de stora kulturländerna, är dock, som det vill synas, nästan oundgänglig i stater der kungligheten till alla delar, eller i hög grad utgör teaterns stöd och värn.

Den ende direktör vid svenska Kgl. teatern, ' som varit i besittning af alla dessa egenskaper, var grefve Gustaf Lagerbjelke. Hvarken före eller efter honom har någon, trots flera företräden i det ena eller andra afseendet, mäktat uträtta något särdeles varaktigt gagnande för Gustaf III:s konstinstitution, om man också ej kan underlåta egna en rättmätig hyllning åt de höga konstbeskyddare, som kallat en Bernh. v. Beskow, en Hugo Hamilton, en

Knut Bonde eller en Eugéne v. Stedingk till den ansvarsfulla posten. Några af desse utvalde ha, efter helt kort tid, inseende sin otillräcklighet, dragit sig alltför tidigt tillbaka; andra bland dessa ha, liksom sceniska artister, efter stora framgångar appláderade af den tacksamma publiken, lemnat teatern för att efter alla vedermödor och ekonomiska miss-räkningar njuta af privatlifvets lugn eller för att avancera till de höga befattningar till hvilka direk-törskapet vid de Kgl. teatrarne beklagligtvis utgjort ett af trappstegen eller en station under väntan på högre befordran. Detta till men för så väl den artistiska utvecklingen som för ekonomien.

Det bör falla sig ganska begripligt, äfven för den minst' invigde i teateraffärer, att det täta ombytet af förste direktör vållat största delen af det vacklande tillstånd i hvilket konstanstalten under sednaste tider befunnit sig. Jag är djupt öfverty-gad om, att nästan en hvar af de Kgl. teatrarnes direktörer vid tillträdet af den ansvarsfulla posten umgåtts med de bästa och ädlaste afsigter; men genast, vid den första beröringen med dessa så frem-mande och för den dittills fjerran betraktande ömtåliga och svåra detaljer, funnit sin otillräckliga förtrolighet med ämnet och derför framför allt kastat sig in på den ödesdigra omgestaltningen af den förre chefens åtgöranden i administrativt hänseende, åsidosättande det estetiska. Se der, en stor orsak till teatrarnes obestånd!

Den ene har ändrat reglementet till de sceniska artisternas fördel eller nackdel, har ökat aflöningen, infört de s. k. flitpenningarne, inympat byråkratiens odrägliga tryck på en konstinstitutions frisinnade anda, ansett sig böra styra teatern i öfverensstäm-melse med kunglighetens värdighet och derför höjt aflöningsstaten, påhittat s. k. lifstidskontrakt (för öf-rigt ej klandervärdt, då sådana göras med urskiljning); en annan har ansett sig böra bibehålla det byråkratiska systemet på samma gång som ringakta lifstidsengagementerna och all annan uppmuntran ilängre engagementstid, dragit in de s. k. flitpen-game, men infört s. k. spelhonorarium och genom en till barnslig ifver drifven falsk sparsamhet, som, i följd af det grumliga i omdömet om ändringarnes verkan, haft endast tillbakagående, i så väl artistiskt som ekonomiskt afseende, till följd. Man må icke tro, att ett spelår, som det näst föregående t. ex. är en gradmätare, derför att slumpen låtit debet och credit för säsongen gå ihop; långt der-ifrån! — Icke ens om det på papperet eller.in natura visar ett öfverskott. Fortgår man i samma riktning skall snart nog resultatet visa sig vara af noll och intet värde. Jag kommer sednare till bevis för detta mitt påstående.

Om således den satsen vore riktig, att förste direktören, längre än hittills varit brukligt, borde qvarbli på sin post, liksom i utlandet der exempelvis i Paris, Berlin, Dresden och Hannover tiden för entreprenad eller anställning utsträckt sig till omkring tjugu år, så skulle man i detta ögonblick ju icke ha något att anmärka mot det faktum, att den nuvarande direktören ännu bibehåller sin befattning, så mycket mer, som en följd af det förut sagda blir: att, då den nyanställde direktören vanligen är fullkomligt fremmande för konstanstaltens invecklade maskineri, han först genom mångårig praxis borde bli, ej allenast lämpligare och oumbärligare, men också sjelf få ökadt intresse för sitt kall och dymedelst välsignelsebringande gagna institutionen. Således vore den bästa önskan den, att få behålla den man har, i stället för att prisgifva det nu s. k. normala tillståndet åt en ny direktörsnyck; men i denna stund får saken en annan vändning, ty detnuvarande tillståndet är både långt ifrån normalt,

sansadt och gagneligt-------nej, fastmer är det i hög

grad olyckligt både för landets första teateranstalt, den sceniska konsten och dess idkare. Detta skall jag våga dra i bevis.

Det finnes icke någon vidtomfattairde eller makt-påliggande offentlig befattning, som icke kräfver sin man helt och hållet, som kan tillåta honom behandla den som tidsfördrif eller som tillstädjer ut-öfvandet af en annan omständlig och vigtig befattning bredvid den andra. Att på samma gång vara Förste Hofmarskalk och Förste Teaterdirektör är rent af omöjligt. Har det hittills under ett år synts låta sig göra, skall det dock inom kort, jag tar det för gifvet, bli absolut omöjligt, så vida icke en af dessa tvenne platser skall komma att lida deraf; hvilket nu redan varit fallet.

Man har berättat mig, att den förra befattningen är af så omfattande natur, att de med densamma förknippade bekymmer helt och hållet uppfagit den förre innehafvarens af denna befattning tid. Då jag dertill vet hvad en förste direktör vid den Kgl. svenska teatern har att öfvervaka och uträtta, är det mig icke allenast en gåta, men

något rent af monstruöst, att det ges en person, som vill på samma gång bära dessa tvenne bördor, så olika till vigt och betydelse.

Kgl. teaterdirektören baron Hugo Hamilton gjorde sig också skyldig till ett så vådligt förfarande genom att bibehålla sin anställning vid teatern långt sedan han blifvit utnämnd till generaDpostdirektör; men detta fel begånget af en skall väl icke göras till regel?

Då Kgl. teatern ingalunda är mycket lättare att sköta än en liten stat, och mången direktör snart nog önskat sig fri från detta oerhörda bestyr och trassel, är det påtagligt att konstanstalten skall lida af att dess förste styresman, i följd af de trägna göromålen på annat håll, dag från dag blir allmer fremmande för dess inre angelägenheter, och isynnerhet för de som röra den konstnärliga utvecklingen.

Det oerhörda har förra spelterminen inträffat, att befattningshafvande och artister, enligt deras egen utsago, flere dagar å rad ej kunnat anträffa sin chef, som numera är den sällsyntaste på teaterkansliet, der oftast ej någon ann än vaktmästaren anträffas.

Man finner lätt, att det är omöjligt afbryta arbetet på scenen för att uppsöka teaterdirektören i Kgl. slottet. Då nu härtill kommer, att intendenten för scenen, d. v. s. förste regissören, som bör vara en förtroendeman, ej vågat vid notis under aftonens lopp om sujetts opasslighet- eller sjukdomsfall, utan direktörens vetskap ändra följande dags föreställning, så har, trots vissheten om spektakeländringen, annonsen i morgontidningen fått stå qvar och oriktig affisch blifvit tryckt och publiken i* följd deraf först under dagens lopp genom anslag blifvit underrättad om förändringen, hvilket allt är bristande uppmärksamhet mot allmänheten och af stort men för kassan. Hvad värre är: repetitioner, till och med generalrepetitioner af vigtig beskaffenhet ha försiggått utan att förste direktören, eller ens någon af

2den 8, k. direktionen bevistat desamma. Debutanter, osäkra om sitt öde och beroende af direktörens gunst och tillfredställelse, ha förgäfves spanat under sista repetitionen efter sin chef, som ej heller infunnit sig under sjelfva föreställningen då debuten för publiken ägt rum, och således dömt efter andras utsago. Ej heller har direktören aktat nödigt låta uppföra stycket en gång till då tiden med-gifvit dess åhörande och en god recett, för debutantens skull, varit att förvänta. Kan ett sådant förfarande vara gagneligt för konsten eller de unga artisterna? — Deremot har man sett direktören hålla en obetydlig tysk gästs debut för så vigtig, tillstädjande det mest revolterande mot smak och anständighet genom en babylonisk språkförbistring, sådan man aldrig förr hört på Sverges första scen, att han med hela den s. k. direktionen infunnit sig för att bevittna ett det mest klandervärda af egna fel. Hvad konungen, inbjuden att bevista föreställningen, den gången fattade för tankar om teaterdirektörens smak och urskiljning är lätt att gissa.

Att så ofta som möjligt närvara vid repetitioner, för att se huru ett stycke, isynnerhet af stort och värdefullt innehåll, inarbetas ända från kollationeringen (läseprofvet) tills det färdigt går öfver tiljan, på det såväl ledarnes som artisternes skicklighet blir direktören bekant, är för honom oundgängligt; ty, gör han sig fri från detta för honom lika intressanta som nödvändiga uppmärksammande, för att endast throna i sin länstol framför siffrorna (hvilka ej uteslutande torde ta hans tid i anspråk),då är äfven hans plats en sinekur och teatrarne kunna fullkomligt undvara en hvar sådan.

Baron v. Stedingk var ej allenast dagligen tillstädes på kansliet, han hade sin bostad i teaterhuset (till lättnad för fackchefer och sujetter) och deltog ofta i repetitionernas gång från parketten, der man åtminstone aldrig saknade honom vid vigtig are tillfällen.

Ar dilettantismen i och för sig intet att hålla loftal öfver, så fordras att förste direktören åtminstone äger denna konstens bleka skenbild. Det går ej an att bekläda en sådan post och vara för ringa beyandrad inom den sceniska konstens gebit. Teori och praktik vore, som det tycks, för mycket begärt nu för tiden, men litet teori vore dock af nöden. — Förste direktören för landets förnämsta teater skall icke lära sig den sceniska konstens a b c under sina tjensteår, han skall genast, vid tillträdet af sin ansvarsfulla post, kunna ge artisterna full föreställning om de upphöjda och vidtomfattande åsigter, egenskaper och kunskaper han äger och för hvars skull han blifvit kallad

till deras chef. Annars slå skolpojkar honom på fingrarne och fråga sig sjelfva: Hvad är meningen med landets första . scen?

Deraf dessa anekdoter, sanna eller osanna, som* flugit genom våra icke så nogräknade skämttidningar. Gud vet om okynnet dikterat dem, jag tror att de äro ett uttryck af det hemliga medvetandet om att gisslet, om än hårdt, måste svängas. Detta gissel har varit obehagligt, ty oskyldige ha lidit med de skyldige, men sanningen har många un-derliga vägar då hon vill tränga fram, straffa och segra.

Ej kunna höga vederbörande ha trott, att man har att söka styresmannen för svenska scenen bland hoffunktionärer, de der endast aflagt prof på ett slags esprit d'arrangement vid några sällskapsspek-takler inom de högre kretsarne — den misstanken jäfvas ju fullkomligt genom de goda val som fordom gjorts; följden af ett sådant förfarande skulle bli, att alla diletanter och amatörer trodde sig platsen vuxna, och smaken kunde genom dessas inflytande, om också ej direkt, få en så falsk riktning, att flera stycken sådana som t. ex. »Doktor Mekara»* gingo öfver scenen. Ar denna riktning en gång med allvar tagen, följer snart Offenbach och konsorter samt slutligen de offentliga maskerad-balerna i sjelfskrifvet släptåg och landets första scen har tagit steget ut till den enskilta teaterspekulationens låga ockerlusta. Hvad den enskilde, frie, endast mot sig sjelf till viss grad ansvarige teaterföreståndaren kan tillåta sig, bör och får icke ingå i Kgl. teaterdirektörens beräkningar, hvars uppgift är en högre: konstens upphöjelse, ej dess förnedring.

Routinerade teaterföreståndare som t. ex. herrar Stjernström och Zetterholm, besitta tillräcklig smak och urskiljning för att djupt beklaga nödtvånget som, för affärernas bestånd, ålagt dem med dylikt uppblanda deras annars efter omständigheterna goda repertoir**. Så mycket större skäl då

* Uppfördt under baron v. Stedingks tid.

** Sanningen fordrar att helt opartisk beklaga den sed-nare tidens öfvervägande dåliga smak å Södra teatern, somatt kulturanstalten för landets sceniska konst aldrig fikar efter lockelsen som vidhänger vare sig den enskilde eller dilettant-direktörens förlustelsebegär.

Teater-chefen borde, om ej förstå musik i högre mening, dock för densamma ha afgjord böjelse och håg, samt så hafva odlat sin smak, att hans omdöme i denna högvigtiga konstgren, blir ett sannt rättesnöre för den princip som bestämmer reper-toiren och den svenska oprans utveckling. Om missljud i hans öron gäller lika med musikaliskt välljud, så är det i sanning mer än upprörande, och öfver en sådan smak förmå hvarken kapellmästare eller ann befattningshafvande något uträtta.

Likaså skall hans smak för det högre, det klassiska dramat vara fullt utbildad, på det icke t. ex. Shakspeare och Göthe behöfva utsättas för hans föraktliga medlidande, som endast bevärdigar dem med en likgiltig axelryckning, då Birch-Pfeiffer eller Meilhac och Halévy i nya volumer ligga på hans bord.

Ar det icke nog att de flesta föreståndarne för våra kringresande teatertrupper numera äro i hög grad okunniga? Dessa ignoranter, icke i den af-lägsnaste mån påminnande om en Pierre Deland eller Djurström, ha brutit så mycket mot den sceniska konsten i vårt land, att brottet borde försonas genom en man till chef för de Kgl. teatrarne,

genom en riktigt planmässig Offenbach-repertoir tyckes utplåna sundt förstånd, sund musik och ett framställningssätt som bär spår af högre eftertanke och studium.till hvilken dessa herrar kunde blicka som till ljuset det dem förelyser.

Framförallt skall en person väljas, som eröfrat det anseende han i högre kretsar åtnjuter genom en omfattande bildning baserad på goda studier i allmänhet och genom ett utbildadt skönhets sinne, uppodladt genom att ha sett och hört mycket. Hade denna sednare förmån fallit på herr Hyltén-Cavallii lott, hade han onekligen varit en utmärkt teaterdirektör med det stora intresse han hade för det fosterländska i Gustaf III:s teater.

De förut uppräknade Kgl. teaterdirektörerna hade alla dessa förträffliga egenskaper.

Då chefen eger fackmän som ha sig anförtrott, att utveckla scenens ressurser och artisternas gåfvor, bör han

gemensamt med dem arbeta på konstens blomstring och väl akta sig för att splittra det samverkande konstnärliga intresset genom att med sjuklig ifver lyssna till allt hvad som säges och rådes utom och inom teatern. Yill han göra sina enskilde umgängesvänners smak eller äregirige kontrollörers, inspektörers och sujetters tissel och tassel till måttstock för sina handlingar, uppkommer denna oreda i åsigter, som nu vållat teatrarnes märkbara rubbning. Han borde förmer låta publiken dömma efter ej före de utförda intentionerna och med värdighet anvisa underordnade tjenstemän samt utmärkta artister hvilket stort fält en hvar af dem har att sköta inom sitt respektive fack, i stället för att de, skadande det hela, äflas om maktens små smulor och i barnsligt äregiriga drömmar så länge rifva och slita det beståndande, rubbande all ord-ning, tills de en dag vakna från sin villa och se sig med sin chef utsatta för både rättänkande artisters, kritikens och publikens löje.

När sådana onaturligheter inträffa och stegras, märker väl den ledde ledaren den klämma han råkat i och tar i följd deraf en och annan gång en ansats, som skall föreställa att han, chefen, vill ensam styra — och då styr han, förvillad och bortkollrad som han är, mot alla skär och dolda klippor. En läcka uppstår, som icke kan repareras på många år, ty konstens estetiska skavank lagas och lappas ej, liksom teatergolfvet, med bräder och spik.

Kotteriernes makt inom en teaterinstitution är ett långsamt gift, som alltid undergräft dess bestånd, likasom favoritsystemet i allmänhet, och man må vädja till herr Stjernström, som så väl gått i land med sitt teaterföretag, huruvida någon annans vilja än hans egen, om också baserad endast på routinens erfarenhet, gjort sig gällande inom hans teater.

Sjelfständighet är hufvudsak för hvarje teaterdirektör; men en sjelfständighet som, då den hvar-ken har den omfattande teaterbildningens eller routinens grundfasta murar att stödja sig på, underordnar sig endast sina skickliga fack-chefers smakråd.

Sparsamhetssystemet, prisvärdt i och för sig, i synnerhet då teatrarnes ekonomi blifvit så bryd-sam att man fruktat total undergång, måste dock, liksom allt, vara baseradt på verkligt hållbara principer, som icke i längden göra motsatt verkan af det ämnade.

De sista spelårens regime ha bevisat, att manföljt en mer än skadlig ärendenas gång. Dels har man af sparsamhetsskäl trott, att goda artistiska krafter, derför att de tillsammanlagdt kostade tea-trarne hopräknade dryga summor, borde afskedas eller åtminstone så kallt och liknöjdt behandlas samt missbjudas i kontraktligt afseende, så att de, med betraktande af sin egen respektiva heder och lilla värdighet, sjefmant måste draga sig tillbaka, sedan de med stora summor bidragit till den obligatoriska pensionsfonden, af hvilken de intet få åtnjuta så vida de ej åter vid någon af de Kgl. teatrarne anställas.* Jag har trott, liksom de flesta — derom är jag öfvertygad — att teaterns goda artistiska krafter äro dess bästa och säkraste kapital. Det lär icke falla någon klok teaterdirektör in, att se saken annorlunda. Ej allenast att teatern i motsatt fall gör en ekonomisk förlust på de goda krafternas bortvisande, men hvad värre är, en artistisk. Man lät herr Ahlgrenson gå utan att ens göra en ansträngning för att förmå honom stadna, det hade dock varit det minsta. Hans öden, och hans i Danmark skördade ära, äro kända. Fru Hedin måste lemna* vår scen, der hon ännu skulle varit en fram-

* Man går alldeles icke medlidsamt tillväga då det gäller att med pensionsinrättningen införlifva svenska sujetter, i synnerhet hvad den retroaktiva afgiften beträffar; då der-emot alla fremmande konstnärer, som hos oss på de kongl. teatrarne uppträda, i motsats till hvad i andra länder är brukligt, icke behöfva erlägga någon afgift till teaterns pensionskassa. Hvad kassan i följd af detta lättsinniga ädelmod förlorat, är lätt bevisadt om man betänker att endast från 1852 till 1870 de utbetalta honorariema och andelarne från teatrarne till utländska sång- och instrumentalartister, belöpa sig till den nätta summan af rdr rmt 255,360.stående aktris, det är grämelsen deröfver och sed-nare vidrigheter som förvärrat hennes lidanden. Fröken Åberg var en talang, som uppväger en hel hop af de nu engagerade unga förmågorna. Kallt och liknöjdt har man låtit fröken Forssberg, en prydnad för vår balett, lemna oss; likaså herr Beh-rens, som på ett i allo utmärkt sätt fyllt sin plats som sångare. Han var en fremling, som talade och sjöng vårt språk väl; en sådan förmåga hade väl varit angelägnare fasta vid vår scen än den fremling, som hvarken åstadkommit det ena eller kan det andra. Direktören tröstar sig kanske med att så många goda krafter återstå för att hålla konstanstalten tillsammans. Nå väl, det är, Gud ske lof, också så väl beställdt

med våra svenska goda artistiska krafter, att de till en viss tid stå emot dessa utgallringar; men har annekteringen från utlandet en gång börjat, skall hvarje framstående talang vid opran så småningom, inseende det ohållbara i systemet i sammanhang med den osäkra existens som de nuvarande ettårsengagementen erbjuda, vända sin håg till utlandet der marknaden är större och der den artistiska börsspekulationen genom teateragenter bortauktionerar konstnären åt den mestbju-dande direktören. Vinner artisten på detta både rykte och ekonomiska fördelar, lär han ej, med mindre han har en uppoffrande fosterlandskärlek, underlåta vända vår scen ryggen. Ju mer Kgl. teaterdirektören förser de utländska scenerna, ju större namn skall den svenska specialkonsten göra sig der ute, men slutligen här hemma, som samverkande konst, endast lefva ett skenlif.

Vi veta ju mer än väl att goda tenorer medframstående egenskaper för opran bli allt större sällsyntheter öfver hela verlden. Vi voro rikare på sådana undantag än många andra nationer, men ha lättsinnigt nog genom teaterstyrelsens kortsynthet redan kontribuerat åt utlandet med en, herr Labatt, som der vunnit ett storartadt erkännande, och äro nu på väg att göra oss lika lättsinnigt af med den andre, herr Arnoldson. Denne sednare, som under långa år på ett så fullständigt artistiskt sätt uppburit sitt ansvarsfulla fack, ännu i sin fulla mannakraft och stadd i utveckling till något ännu högre, har från utlandet emottagit lockande engagementsanbud, som han efter lyckad debut måste antaga. Han har heldre velat stadna hos oss, i sitt fädernesland, der han skurit sina första och gerna vill skörda sina sista lagrar; men hvarken teaterdirektören eller högsta myndighet har med ens en tillstymmelse till initiativ att fortfarande fästa honom vid vår scen, för hvilken han länge utgjort en prydnad och väl genom sin emploi och flit i lika hög grad som herr Willman gjort sig fortjent af lifstidskontrakt, visat något deltagande för person eller sak. Att Kgl. Maj:t med afslag besvarat herr Arnoldsons önskan att redan detta, hans sista kontraktsår få lemna vår opra, hvilket endast vore en fördel för en artist som vet att han ett år sednare måste bege sig af, innebär intet uttryck som låter oss hoppas att man här är betänkt på att diplomatiskt öfverlista Berlin. Om nu han eller någon annan af våra artister, i samma belägenhet, vid ett försök i utlandet skulle misslyckas och hans tillämnade engagement ej ginge i fullbordan, så ha hans aktier i hemmet betydligt sjun-kit och teaterdirektören i så fall brutit än mera i det han måste tillskrifva sig orsaken till en talangs ofrivilliga tillbakasättande i så väl sitt eget som landsmäns omdöme.

Ej ens den offentliga kritiken har i detta allvarliga ämne yttrat ett förmanande ord. Det står i sanning illa till med våra teaterförhållanden!

Förste direktören visar genom dylika åtgöranden en sådan liknöjdhet för den svenska nationella konsten, att han icke ger annat än fullgiltigt bevis på att ej förstå meningen och syftet med Gustaf III:s fosterländska teater. Denne konung och flere efter honom ha gjort stora uppoffringar för att åstadkomma och upprätthålla den scen, som vidt och bredt med heder låtit tala om sig. Fortgår man på den beträdda banan, skall vår fosterländska teater bli endast en myth.

Man må icke tro att den nationella konsten nått sin höjdpunkt genom att några våra sångerskor, heta de än Jenny Lind eller Christina Nilsson, eller sångare skörda lagrar i fremmande land; ty om de der uppträda i roler och med arier af t. ex. Meyerbeer, Wagner, Donizetti och Verdi* aldrig så väl och bättre än andra, så har hvad man förstår med vår fosterländska konst dermed intet vunnits. Snart glömmer man i de stora kulturländerna der teatersujetterna utgöra ett kosmopolitiskt virrvarr, att dess sångerskor eller sångare vuxit upp eller danats i norden; de tillhöra efter den första framgången kungjord i alla tidningar, endast den stora kategorien af artister från teatrarne i Paris, London, Wien och Berlin. Det brukar dessutom ej töfva länge förr än tyskarne bevisa att allt som ärbra är tyskt, och sagan om Christina Nilssons romantiska extraktion talar ingen menniska om numera i utlandet. Engelsmän och fransmän ha glömt hvar-ifrån hon kom, de vilja ej veta annat än att hon tillhört och tillhör dem.

Ju mindre en nation är, som vår till exempel, ju större skäl har den att hålla på sitt. Vårt folk, med de herrligaste minnen uppsprungna ur våra väldiga häfder i den mest upphöjda och originella natur, är genom försynens kärlek danadt till befrämjandet af den ädlaste och högsta kulturutveckling, alltid i jemnbredd med, ofta öfverträfiande andra och större nationer. Böra vi icke då, liksom inom vetandet och forskningen i allmänhet, äfven inom de

sköna konsterna vaka öfver att det originellt-nationella ej går under?

Teaterdirektören vid Kgl. svenska scenen, som nekar hvarje inhemsk artist längre än ett års kontrakt, men deremot först bland alla engagerar en fremling och tilldelar honom flerårigt engagement, tyckes just ej vara af samma åsigt. Och hvarföre låta våra utmärkta svenska tenorer gå, då sådant favoritskap slösas på den fremmande, som hvarken öfverträffar eller ens kan mäta sig med dem?

Denna farliga smak för det utländska och fremmande har ej allenast under långliga tider varit skadlig i rent konstnärligt, men ock i ekonomiskt afseende. Hvad alla på försök införskrifne tenorer, som t. ex. en Lorrain, Richard, Schäfer o. s. v., kostat teaterkassan, utan att lemna det minsta resultat, är oerhördt. Om jag säger 30,000 rdr, tror jag, att jag nästan är för anspråkslös. Vi ha beklagligt-vis sett vår landsmaninna fröken Hebbe med lik-nöjdhet utesluten som engagerad sångerska vid vår opra, för hvilken hon skulle varit en utmärkt acqvi-sition. Hon ger genom sitt uppträdande på vår scen det mest slående bevis på, hur stor skilnad som uppstår både i artistiskt qch ekonomiskt af-seende då svensk eller utländsk artist uppträder. Då hon t. ex. hos oss gasterade vintern 1864—65 och hennes honorarium pr afton belöpte sig till 200 rdr rmt, blef resultatet efter nitton representationer en ren behållning af 2,467 rdr rmt.

Då signora Sorandi, som hemtades från ett café chantant och på vår scen gjorde sina första rön i sceniskt afseende, första året engagerades, uppträdde hon 36 gånger med ett honorarium af endast 150 rdr rmt pr afton eller 5,400 rdr i ett för allt. Resultatet blef dock en daglig brist af 181 rdr 41 öre eller för 36 gånger en totalförlust af 6,530 rdr rmt 65 öre. Aret derpå engagerades si gnor an på nytt och då med 200 rdr pr afton. Har Kgl. opran der-emot ^någonsin gjort en ansträngning eller ens ett försök att tillegna sig, om också för kort tid, någon af våra framstående svenska sångerskor i utlandet? Har någonsin ett anbud gjorts t. ex. fröken Enequist då hon ännu hade håg för scenen eller ens ett försök gjorts för att vid teatern bibehålla goda sångerskor, som lemnat vår opra-scen i följd af liknöjdhet hos Kgl. teaterstyrelsen och egen lust efter rykte i fremmande land? der både de sjelfva och svenska teatern olyckligtvis kommit underfund med hvad de ömsesidigt förlorat. — Denna smak för det utländska, verkligen dålig och osvensk, har i ännu högre grad gjort sitt skadliga inflytande gällande genom rättigheten för fremlingarne att, för beqväm-lighets skull, uppträda med ett fremmande språk på den svenska scenen. Aldrig skulle någon väl organiserad National- eller Hof-teater i hela det öfriga Europa låta något sådant komma sig till last, om ej för en enda representation då någon konstens stjerna af det täcka könet på allerhögsta befallning uppträdt för att låta fursten roa sig. Denna språkförbistring gör dertill det löjligaste intryck då våra egna motspelande artister säga sina repliker på vårt modersmål, som olyckligtvis genom sitt »Gudsfred-yxeskaft» blir det lidande. Det är ej länge sedan vi erforo detta i dess högsta utvecklingsstadium vid de italienska artisterne Cari, Bentami och oftare under signor Ambrosi återgifvande af sina respektive partier. Då italienska opra-sällskaper i vårt land, så väl hos Tors8lo\v som sednast å Mindre teatern här-städes, som ock förleden vinter i Göteborg, gåfvo föreställningar, gjorde sig åtminstone enhet i språket gällande genom samtliga rolers och chörers återgifvande på italienska original-texten.

Om mönstergiltiga storheter som Ander, Ti-chatschek och Beck hos oss uppträda några få gånger, kunna vi icke begära att de skola sjunga vårt föga kända språk; men dessa artister voro åtminstone af förädlande verkan och gåfvo både publik och artister tillfälle att lära något. Herrar Labatt och Arnoldson få minsann icke i Wien och Berlin sjunga sina partier på svenska, icke ens vid första debuten.

Då härtill kommer, att de italienska fremlin-garne alla blifvit engagerade mindre för sakens skull, ty ingen af dem har varit mönstergiltig, än för att skada eller döda en konkurrent, så är saken såmycket sjukare. Det har under långliga tider varit praxis inom den Kgl. teateranstalten att försöka tillegna sig de mindre teåtrarnes krafter, mindre af be-hof efter de artistiska förmågorna, än för att skada medtäflaren. Tror då verkligen hvarje direktör vid den Kgl. scenen, att han någonsin kan undgå konkurrens i längden? Det är omöjligt! För en tid kan den bindas till händer och fötter, men ej för lång tid. Och hvad skada medför icke detta system för konsten i allmänhet på samma gång det är ruinerande för teatern?! — Ar det icke skada, att.förmågor som vid de mindre teatrarne voro i sin sphére, inom den dem tillmätna ramen, utmärkta, föra ett förtvinande och bortglömt lif vid den Kgl. scenen?

Man dödar deras kraft derför att man vid närmare skärskådande ser sig sviken i sina förhoppningar å deras respektiva talanger, och fullt upp redan äger artister som äro bättre och heldre sedde på den större scenen. Har den lille konstnären en gång råkat in bland de större och blifvit ändå mindre, döljer han sin smärta och stadnar qvar för en ringa lön för den möjliga pensionens skull, som han kanske aldrig hinner åtnjuta. Detta är snarare att stjälpa än hjelpa. Och när han fallit alldeles ur smaken kan han icke återgå till den mindre scenen, då den nimbus som förr omgaf honom är försvunnen. Der-till fordras åtminstone ofta stort personligt mod.

Följden af denna äflan att tillegna sig allt, både ungt och gammalt som låter tala om sig, ökar i betänkligaste mån faran för kassan, och en blick öfver de Kgl. teatrarnes personal, med den kännedom man har om dess användbarhet och den ynnest en och annan åtnjuter och en och annan icke kan smickrasig af, hvarken hos direktören, kritiken eller publiken, ger lätt tillkänna, att en stor del mindre framstående sujetter endast äro öfverflödiga och tynga oerhördt på budgeten, som i detta fall borde kunna omregleras och visa ett sätt att spara som är ända-målsenligare än det man trott sig böra följa. Det finnes icke någon större teater i utlandet som relativt har så stor personal som vår. En jemförelse med t. ex. Dresden, Carlsruhe och Köpenhamn bevisar sanningen häraf. Den förökning af personalen, som följde med dramatiska teaterns inköp, väger ännu — just för de mindre framstående eller nödvändiga artisternas skull — tungt på utgifts-staten.

Systemet att söka spara genom den osunda principen, att ge så litet som möjligt eller intet nytt i opra-väg eller det högre dramat, då deremot motsatta förhållandet gjort sig gällande inom skådespelets lägre kategori och komedien, är lika kräft-gångsartadt.

Vid en teateranstalt som vår, der — trots dess redan ansenliga repertoir — så ofantligt mycket af det yppersta och goda inom teaterlitteraturens alla områden ännu är ogifvet, eller för så länge sedan gifvits att en helt ny generation hunnit uppväxa, är det deremot en pligt, att med sällspordt intresse egna sig åt utvalet af det, som kan tjena till uppförande, både till konstens och det pekunieras fromma. En blick på bilagorna N:ris 1—4 torde gifva stöd åt mitt påstående.

Då både arbetstid och verksamhet i allmänhet under ett spelår ha sin naturliga begränsning, i följdaf den äldre löpande repertoirens gång, som naturligtvis måste uppta största antalet föreställningar, så behöfver man ej frukta att man någonsin kan prestera för mycket nytt. Det nya, då det väljes med smak och urskiljning, kan heller aldrig förfela att vara vinstgifvande för kassan, först genom dess nyhetsbehag, sedan genom att det i högst välgörande grad spar den äldre repertoiren. Låt vara att alla nya opror och större skådespel ej bli kassastycken, ej ens gå med stor fördel, så ge de dock i vanligaste fall alltid mer och minst lika mycket som de äldre. Om teaterdirektören tror, att ordet nytt, hvar gång det af hans fackchefer uttalas, är identiskt med en stor kostnad, har han icke satt sig in i det rätta förhållandet, ej heller mer än till ytan granskat resultaten af äldre exempel. Allt godt nytt kan lyckligtvis bli gammalt på en repertoir, då det med urskiljning' och med ej allt för långt uppskof mellan repriserne återupptages.

Hvad opror och lyriska stycken i allmänhet beträffa, så äro pjeser inom denna art mer eller mindre förenade med stora kostnader, dels genom orkesterpartiturens anskaffande och orkester- och chör-stämmors utskrifning jemte den attiralj, som genom de moderna författarnes starka fantasi påbördats deras konstskapelser. Men lyckligtvis skrifs ej alla dagar sådana monster som »Afrikanskan», hvilken opra baron v. Stedingk ansåg höra till dem som ännu icke borde tynga vår repertoir, då deremot den nuvarande direktören, trots de upprepade var-ningarne, i hög grad intresserade sig för densamma. Sedan denna koloss, till hvilken, genom dess originella sceniska natur, litet eller intet fanns i för-råden, åsamkat Kgl. teatrarne en stor skuldmassa, blef det en slags jargon att beteckna oprans mise-en-scéne i allmänhet som ruinerande, — Jag återkommer till denna angelägenhet. — Men äfven »Afrikanskan», varande en opra med stor dragningskraft, har icke allenast redan genom den succés den här liksom öfverallt gjort, uppnått det antal representationer, som betalt utgiften för densamma, men lofvar också att allt framgent, i rättan tid använd, bli ett för teatrarne vinstgifvande stycke.

Att hos en fåtalig publik, i en liten hufvudstad. der de resandes antal under säsongen är ofantligt knappt, försöka uteslutande lefva på den gamla re-pertoiren, är högst ruinerande. Derför att allmänt erkända mästerverk en gång

slagit rot hos den teater-älskande publiken, eller blifvit dess favoritstycken, skall man icke tro att dessa, i jemn omtuggning år från år, bibehålla sig lika friska och lockande för allmänheten. Endast genom att med urskiljning spara dem, ge de sin verkliga, rika tribut åt smaken och kassan.

Erfarenheten har visat, att repriser efter 1 k 2, helst 3 års hvila, med ny rolfördelning eller, om så behöfves, ny mise-en-scéne — baserad på förstånds-ändringar, ej uteslutande på dekorativa o. s. v. — af äldre opror såsom: »Don Juan», »Wilhelm Tell», »Figaros bröllop», »Den stumma från Portici» o. s. v. gifvit teatrarne större recetter genom tolf k femton föreställningar på kort tid, än nya stycken. Deraf bevisas att en del äldre opror måste af naturliga skäl alltid gifvas, men gifvas de alla hvarje år, ge de oftast ej mer i medelrecett än från 400 till 800 rdr, hvilket belopp alltid öfverträffas af nyheter.Man utsliter ej allenast sinnet och intresset hos den fåtaliga publiken med den ständigt återkommande repertoiren, men äfven dekorationer och kostymer, som i en icke aflägsen framtid torde bli af den beskaffenhet, att de på en gång måste nygöras och då förorsaka en oerhörd kostnad.

Om man enligt teaterkommiténs betänkande, ur hvilket jag här nedan anför åtskilligt till belysande i ämnet, * öfverskådar de influtne recettmedlen för

* På sätt kommiterade redan meddelat, utvisa räkenskaperna, att äfven under de sex spelåren 1863—69, af hvilka de begge sista, till följd af förlägenheten i den allmänna rörelsen, varit ovanligt ofördelaktiga, en behållning af 25,566 rdr 59 öre skulle hafva uppstått, så framt de Kgl. teatrame vid början af spelåret 1863—64 hade varit fria från skuld. Bland inkomsterna för nämnde år äro visserligen bokförda dels en från Eders Maj:ts hofförvaltning utbetalad summa af 40,000 rdr till liqviderande af en teatrames skuld, dels ock några af Eders Maj:t särskildt beviljade bidrag till mindre belopp, hvadan, om dessa extra inkomster frånräknas, skulle, i stället för den omnämnda behållningen, visa sig en brist, men äfven i sådant fall icke af någon synnerlig betydenhet. För att vinna ytterligare stöd för den af kommiterade nyss uttalade förmodan, att under förutsättning af teaterkassans frigörelse från ränte- och amorteringsliqvider, ingen egentlig brist bör kunna eller behöfva uppstå, anhålla kommiterade i und. att få hänvisa till de båda vid betänkandet fogade tabeller. Af dessa visar sig, bland annat:

att Kgl. teatrarnes bokförda utgifter, hvilka i medeltal för de sista sex spelåren uppgått till 599,793 rdr 4 öre, blif-vit på den senaste tiden nedbragta från 682,700 rdr 73 öre, som de utgjorde för spelåret 1866—1867, till 533,676 rdr 52 öre för spelåret 1868—1869 och således på två år minskats med 149.024 rdr 21 öre, eller nära 22 procent;

att visserligen under samma tid jemväl inkomsterna betydligt nedgått, ehuru ej i så stor proportion, enär dessa minskats — om jemförelse göres för nyssnämnde spelår —de sista sex spelåren, som i medeltal lemnat 606,207 rdr 70 öre, då, isynnerhet under de fyra första åren, det största antalet nya stycken å stora teatern gafs, men nedsjunkit med omkring 17 procent under de sista trenne åren, då obetydligt nytt gifvits, visar

från 606,207 rdr 71 öre till 495,129 rdr 50 öre, således med 111,078 rdr 21 öre eller omkring 17 procent; hvarvid kom-mitterade dock anse sig med skäl kunna antaga, att den tryckta ekonomiska ställning, som under 1868 och förra hälft-ten af 1869 var allmänt kännbar, ej kunnat annat än bidraga till den betydligare minskningen i de båda teatrarnes recett-medel, hvilka under spelåret 1866—67 uppgingo till 420,181 rdr 75 öre, men under det sist förflutna till allenast 324,219 rdr 50 öre, och

att den för innevarande spelår uppgjorda och godkända staten upptager utgifterna till endast 511,500 rdr, hvilket belopp är 22,176 rdr 52 öre mindre än det förra spelårets verkliga utgifter och 88,293 rdr 4 öre lägre än medeltalet åf de sex spelårens utgiftssumma.

Ehuru den med nästlidne års slut tilländagångna hälften af nu löpande spelår, enligt en från teaterdirektionen meddelad uppgift, lemnat ett i ekonomiskt afseende temligen tillfredsställande resultat och utgifterna under nämnde tid kunnat utan tillökning i skulden betäckas med de influtna medlen, våga dock kommiterade icke antaga, att spelårets utgifter skola kunna inskränkas inom det i forslagsstaten upptagna särdeles låga beloppet af 511,500 rdr.

Om äfven detta skulle blifva möjligt för någon kortare tid, så lär det icke kunna ske annat än derigenom, att de

Kgl. teatrarnes nu väl försedda förråd af inventarier och materiel auvändas för dagens behof, utan att ersättas eller ånyo fyllas, till följd hvaraf bristen framdeles måste blifva så mycket större. Kommiterade kunna icke heller undertrycka den öfvertygelse, att alla stora inskränkningar i utgifterna måste leda till en betänklig och äfven i ekonomiskt hänseende mindre fördelaktig minskning i de krafter och hjelpmedel, som för de Kgl. teatrarnes verksamhet äro nödvändiga.sig genast nyttan af omsättningen i repertoiren. Kommiterades beräkningar visa visserligen en stor förminskning äfven i utgifterne, som isynnerhet är kolossal efter spelåret 186(1—67; men det upplyses ej i betänkandet att det just var under detta spelår som »Afrikanskan» uppsattes med sitt ödesdigra skepp, slukande 2/3 af hela uppsättningskostnaden. Det är efter denna opras gifvande som den stora förminskningen i utgifterna prunkar med så stora siffror. Hvad direktören dragit in på de förmågor som lemnat scenen, flitpenningar m. m. torde, trots sitt totalbelopp, ej spela så stor rol gent emot alla onödiga utgifter hvilka än i dag tynga teatern och hvarom jag vidare ämnar orda.

Äfven för den utöfvande konstnären är det en konstens stegring, ej stillastående eller tillbakagående, som vinnes genom nya styckens gifvande. Han må upptäcka aldrig så många stödjepunkter för smakutveckling och skönhetssinne i sina äldre, bättre roler, han skall dock aldrig känna sin sanna sträfvan, sin vackra ärelystnad tillfredsställd förr än han med pröfvadt vapen tågar att eröfra nya, okända segrar.

År det till exempel en god opra-repertoirs-utveckling, som försiggått under de tvenne sista åren ?

Spelåret 1868—69 bragte oss en enda nyhet från den utländska opralitteraturen och den bestod i en äldre enaktsbagatell från Paris: »Den beslöjade sångerskan». Dernäst gåfvos visserligen trenne inhemska arbeten: »Riccardo», »Den förtrollade katten» och »Ungmors kusin» som nyheter; och »Stradella»,»Lucrezia Borgia», »Leonora» och »Linda» (alla upp-tagne for italienarnes skull och gifvande intet, kvarken i konstens eller kassans intressen) samt till sist, för en debuts skull, »Joseph i Egypten» som repriser.

Spelåret 1869—70 gaf oss »Don Pasquale», »Lalla Rookh», »En afton på Haga» och »Dinorah» som nyheter och »Ziguenerskan», »Zampa», »De begge ar-restanterna» och »Rigoletto» som repriser.

Om man också icke jemför dessa tvenne spelår med de sex föregående årens många uppsättningar, så måste frågan, huruvida opra-repertoirsutvecklin-gen varit god, besvaras, trots fördelen af fyra nya inhemska arbeten, med nej!

Hvad repriser af stycken beträffa, som legat särdeles många år i glömska och således nästan kunna ställas under rubriken nytt, då de icke allenast utöfva samma dragningskraft på publiken utan äfven tarfva lika stor tid till inöfning och uppsättning som alldeles nya stycken, så bör med valet af dessa särdeles varsamt förfaras. Bilagorna 1—4 visa hvilket urval som förefinnes för en stor scen der exempelvis hvarken Gluck, Spontini eller Wagner (i egentlig mening), inom opran — eller Göthe och Schiller inom skådespelet genom något verk för närvarande äro representerade.

Hvad gagnande kan ha legat i att, på så vis som skett, ha upptagit »Ziguenerskan» och »Rigoletto», i hvilka båda stycken nästan allt beror på titelrollens återgifvande ? Genom mindre felaktig än oändamålsenlig distribution af dessa tvenne roler, ha deras representanter icke kunnat afvinna dessa opror publikens intresse. Resultatet borde på förhandåtminstone icke varit direktörens fackmän obekant. »Zampa» och »Arrestanterne» äro angenäma repriser, som visst icke skola förfela sin verkan, när dessa stycken en gång bli riktigt framställda i sceniskt afseende. Annorlunda gestaltade sig resultaten då repriser på t. ex. »Don Juan» med herr Willman, »Wilhelm Tell» med herr Behrens i titel-rolerna, »Den stumma från Portici» med fru Mi-chaeli och herr Labatt, samt i öfrigt ny rolfördel-ning gjordes. Samma fördel åtnjöt »Figaros bröllop».

Hufvudvilkoret för att ett äldre stycke, som uppträder med nyhetens anspråk, skall lyckas, är att hufvudrolerna skötas af de bästa och mest passande artisterna samt att det hela, hvad ensemble och scenisk verkan beträffar, är inöfvadt af en saken vuxen person, som vet aflägsna i stycket sedan gammalt inrotade fel och öfver det hela gjuta en ny och lefvande anda.

Att öfverhufvud då och då uppfriska den äldre stabila oprarepertoiren med alternerande, nya, yngre krafter skall

alltid lända teatrarne till stor fördel.

Som nyhet var Felicien Davids »Lalla Bookh»visserligen, om ej en vinst, dock intressant i musikaliskt afseende, men ej ur annan synpunkt. Det mer än vackra stycket, gåfves det ock med mera färg än hos oss, blir alltid enformigt och besitter ej stor lockelsekraft. Det är dock det enda stycket bland de sednast upptagne som gör den väljandes smak heder. »Don Pasquale», förr aldrig gifven på den Kgl. scenen, är ett högst qvickt och behagligt stycke, såväl till text som musik, men som ingalunda tje-nar till någon ofulländad sångerskas debut.

»Dinorah» deremot är som nyhet alldeles för-felad, derför att denna opra ovilkorligen hör till dem som förlora sitt värde om de ej gifvas medan de äro nya, d. v. s. under kompositörens lifstid. Meyerbeer var en dagens man, som behandlade sjelf allt och blef behandlad efter konjunkturens lagar. Öfverlefvas skall han i vidsträcktare eller högre mening ej af annat än »Robert» och »Huge-notterne», och den’ opra-scen som önskat ge »Di-norah», hans riktiga konjunktur-ansträngning och svagaste produkt, byggd på skuggarian och en get och stödjande sig på en mer än tråkig text, skulle passat på då stycket åtminstone ännu hade nyhetens behag. Efter »Afrikanskan» är det ett nonsens. Ej heller har denna s. k. opéra-comique, förekommande mig som en tung elefant der den fåfängt krumbugtar sig bland alla de andra graziösa och lätta franska komiska oprorna, någonstädes kunnat bibehålla sig på repertoiren, icke ens i Paris trots det utmärkta första återgifvandet.

Och då det i allo gäller spara, hvarför inköpa partituret till »Dinorah» då sedan flere år »Nord-stjernan» af samme författare legat i ordning, öfver-satt och utskrifven ? I teatrarnes musikbibliotek finnas för öfrigt följande förut ej gifna lyriska verk dels i partitur, stämmor och öfversättning: »Tempel-herm och Judinnan» af Marschner, »Giralda» af Adam, »Sicilianska aftonsången» af Verdi m. fl. Dessa oprors gifvande skulle säkert medföra vinst och utgöra ju redan till väsentlig del ett utgifvet kapital, som förgäfves väntar på sin säkra ränta. Under nuvarande arbetsordning räcka dessa stycken godt för tvenne spelår.

Äfven teatrarnes dramatiska bibliotek äger fleresedan länge inköpta öfversättningar efter större hittills ogifna stycken såsom: »Palnatoke», »Uriel Aco-sta» m. fl.

Hvad det högre dramat och skådespelet beträffar, hvars ram onekligen är den stora teatern, så har under tvenne år ej. upptagits ett enda nytt eller förut ej gifvet stycke med undantag af herrar Hedbergs och Wijkanders originalarbeten. Spelåret 1868—69 gafs af alla de äldre stycken, som utgöra stora teaterns rika repertoir, förutom de sedvanliga »Bröllopet på Ulfåsa» och »Engelbreckt» endast en matt repris af »EHjungfrun», egentligen som tillfål-lighetsstycke under danska kronprinsens besök. Spelåret 1869—70 återupptogos visserligen trenne, men också de under åratal mest gifna, neml. »Hamlet», »Sommarnattsdrömmen» och »Fäktaren från Raven-na» med sitt odrägliga moderna tyskeri draperadt i klassisk toga. Huru förträffliga dessa arbeten än äro, bevisa de dock ej ett framåtgående i konstutvecklingen, snarare ett stillastående. De skola naturligtvis så ofta med fördel ske kan gifvas; men konstnärer sådana som herrar Swartz, Dahlqvist och Elmlund kunna ställa andra fordringar på teater-styrelsen. Yi ha sett hvad herr Swartz för några år sedan, då hans Hamlet' redan länge varit en af-gjord framgång, bjöd oss genom Richard den II, Daniel Hjort, Sardanapalus, Timon af Athen, Romanos Argyros i »Wäringame», Egmont, Fiesco, Ludvig den XI, Dunois i »Orleanska Jungfrun», Darnley i »Maria Stuart» o. s. v., hvad herr Dahlqvist med Alsing i »Solnedgången», Flemming i »Daniel Hjort», Bolingbroke i »Richard den II»,Cid, Alba i »Egmont», Menenius i »Coriolanus», Apemantus i »Timon af Athen», Verrina i »Fiesco», Salamene8 i »Sardanapalus», Talbot i »Orleanska Jungfrun», Fransiscus i »Ludvig den XI», Knox i »Maria Stuart» o. s. v. visade oss för gripande bilder; hvad herr Elmlund med Coriolanus, Alcibiades i »Timon af Athen», Harald i »Wäringarne», Grin-goire, Bourgognino i »Fiesco», Ramon i »Cids döttrar», Pania i »Sardanapalus», Sigismund i »Lifvet en dröm», Bothwell i »Maria Stuart» o. s. v., hvad fruarne Hvasser och Swartz samt yngre konstnärin-nor voro mäktiga af i det högre dramat.

Lägger man härtill de många svenska originalskådespelen af Beskow, Hedberg m. fl., med deras stora framstående roler i hvilka alla ofvannämnde konstnärer med rätta tillskrifva sig stor del af den lycka författarne rönt, så fråga vi oss sjelfva med verklig bäfvan: hvarför har då detta så snart upphört? — Svaret lyder: Teatrarnes chef intresserar sig ej derför. — Skall det fortfarande bli så? —

Under tvenne år har nu, med undantag af Björnsons »Maria Stuart» det redan nämnda »Bröllopet på Ulfåsa» och »Fäktaren från Ravenna, ej ett enda af de föregående sex årens repertoirsstycken återupptagits och ej heller har man varit betänkt på att rikta repertoiren med något af det myckna goda bland klassiska arbeten, som hos oss ännu äro alldeles obekanta på scenen. En blick på bilagan N:o 3, upplyser om hvad ännu också inom denna genre, återstår för vår publik att göra bekantskap med.

Det är ej allenast för publikens smakutveckling, men än mer för de utöfvande artisterne nödvändigt, att det högre dramats repertoir omsorgsfulltskötes, ty endast genom de erkändt goda författar-nes och de monumentala teater-diktverkens karak-tersroler, får artisten, den unge som den gamle, sin rätta och högsta daning. Ju mer af rolen appellerar till förståndet och det heliga, det sublima inom den dramatiska konsten, ju högre lyftes framställaren af sin uppgift, ju mera älskar och omvårdar han den och resultatet blir den elektriska vexelverkan som i ren estetisk mening skall vara rådande mellan å-skådaren och framställaren.

Genom stora författare, genom både svåra och upphöjda roler lär artisten stiga steg för steg upp till konstens helgedom, ej genom de lätta, intetsägande fransyska och tyska komedi- och farce-rolerna, som nästan uteslutande, med ett och annat verkligt godt undantag *, eller i uppskrufvade sensations-och tendensstycken ** af tvetydig halt utgöra den lyckligt lottade dramatiska teaterns repertoir. Denna repertoir i och för sig vanligen god och långt ifrån klandervärd hvad smaken beträffar, ty publiken be-

* De goda undantagen af dramatiska teaterns repertoir under de sednaste två åren böra till konstanstaltens heder framhållas. De äro: l:o »Didier», »Onda Tungor», »De onyt-tige», »Nyårsnatten», »Uppoffring», »Fåfänga», »De ungas förbund», »En autograf» och »Frou-Frou».

2:o Bland repriser: »Axel och Valborg», »Den Giri ge», »Giftbägaren», »Min ros i skogen», »Goda exempel», »Tartuffe», »Hvita halsduken», »Mellan drabbningarne», »Morbror Pehr», »Klädeshandlaren och hans måg», »Don Cesar de Bazano», »De nygifta», »Maria Stuart», »När damerna föra krig», »Så kallade hedersmän», »Ett glas vatten», och »Penningen».

3:o Flere goda svenska originalstycken, som jag särskildt omnämner.

** »Jean Eyre», »En fattig ung mans äfventyr», ((Familjen Benoiton» o. s. v.går på denna scen framför allt omvexling, och hvad som väl till dess fördel talar: dess vinstgifvande resultat, bör dock ej så få herrska öfver den högre smaken och konstutvecklingen, att den hotande för-qväfver den ädlaste bestämmelsen för den svenska skådebanan, som endast genom Moliéres »Den Gi-rige» och en matt föreställning af Oehlenschlägers »Axel och Valborg», under de sista åren försökt höja sig utöfver det vanliga.

En bländande routin utveckla våra skickliga artister på den mindre dramatiska scenen, som o-lyckligtvis är för liten för det större dramat; men bli deras uppgifter ej snart satta på hårdare prof, torde lätt hända, att de redan utmärkta konstnärer-ne bli stillastående i sin utveckling och de yngre aldrig få tillfälle täfla om de högre uppgifter konsten ställer på sina adepter; eller också lära de icke att älska och förstå det verkligt sköna, glömma det, läsa ej, se ej och öfva ej — hvilket allt är detsamma som att ingenting veta, ingenting få veta och slutar med att vara en okunnig medelmåtta. Teaterdirektören måste i denna fråga gripa sig an, ty allt står på spel!

Ar det ej sorgligt, att publiken, som ännu äger lyckan att i komedien få beundra scenens Nestor Nils Wilhelm Almlöf, omgifven af sina barn, det utmärkta konstnärparet Almlöf, af herr Fredrikson, fru Hvasser m. fl., skall behöfva se en konstnär i det högre dramat sådan som herr Dahlqvist, hunnen till den ålder då den sanne artisten först är nöjd med sig sjelf och vet hur mycket han kan gagna konsten, gå snart sagdt bortglömd från teatern? Man hade ibland annat väntat se honom som »Ko-nung Lear», hittills aldrig framställd på vår Kungl. seen, eller i andra stora roler ännu ensamt tillhöriga honom. I dess ställe upptäcka vi mycket sällan hans namn på affischen; en och annan gång visar han sig visserligen i karakteristiska biroler, men nästan aldrig i hufvudroler. Han skall gå ifrån oss utan att den yngre generationen af konstnärer af hans eld blifvit värmda eller af hans genius ha fått vidkännas ens ett vingslag.

Herr Swartz, på hvars stora konstnärsskap ej heller stor vexel nu drages, har i sin Hamlet sökt ersättning för hvad

hans ande sträfvar efter. Det är som ville han i denna rol koncentrera hela sitt rika mått af reflexion och konstnärlighet. — Herr Elmlund deremot, hvars talang för några år sedan tog riktiga jättesteg i bredd med den honom till fromma varande repertoiren, har sedan några år tillbaka spelt intetsägande eleganter och biroler i den habitus som passar honom minst. Onekligen har han derigenom blifvit stillastående i sin utveckling och väntar blott på andra tider, då hans ungdomlighet, som man nu lagt Ijättrar på, kan fritt få brottas med uppgiftens öfverlägsenhet *.

Ej skall fru Hvasser känna sig lycklig allenast genom sina Frou-Frous; hon, mäktig af högre och högsta lyftning, får också lof att räkna åren, som isynnerhet för de qvinliga artisterna på scenen spela en så betydande rol.

Jag är öfvertygad om att jag här uttalat de

* Vid denna speltermins början har han dock fått öfver-taga herr Swartz’ rol i »Giftbägaren». Orsaken ligger ej i någon slags uppmuntran, men måste sökas deri, att han under sina sommarresor sjelfmant instuderat partiet.flesta framåt8träfvande artisternas egna hemliga tankar, de vänta alla på en regime stödjande sig på en mera konstnärlig basis, ett högre mål för sina trägna arbeten! Ej lusten, ej heller förmågan, saknas inom vår i sanning utmärkta dramatiska scen, jemn-bördig med några af de yppersta i utlandet, och hur skola våra yngre, ja, till och med äldre och, så när som på några få undantag, ej så rikt sceniskt begåfvade lyriska artister förkofra sig i framställningskonstens högre riktning, om det högre dramat, så nära beslägtadt med opradiktens väsende, ej kultiveras? Och hvar skola våra originalförfattare hemta sin sceniska erfarenhet om de hindras från att se det utmärktaste inom den dramatiska universallitteraturen, ty endast läsa är för praktiken och kännedomen om scenens ekonomi nästan intet.

Annu en vinst, och icke den minsta, uppstår genom omsorgen för det större skådespelets utveckling på stora teatern: det spar opran. Naturligtvis kan i längden opraföreställningarnes mängd ej upp-drifvas till ett onaturligt antal som tröttar de utförande, utsliter chör och orkester och sist publiken. Genom det för några år sedan gängse bruket att hålla denna genre uppe, stego oprarecetterna i hög grad. Direktörens räddsla för dramatiska föreställningar å stora teatern som gifva t. ex. endast 400 r:drs hus, är löjlig, då han i stället ger opror med drygare dagkostnad till samma låga intägt. Dertill kommer, att skådespelens uppsättningskostnader belöpa sig till relativt helt små summor, derför att oprans rika utstyrsel kommer dem till pass. Dä några större kostnader under herr Bournonvilles och min tid nedlades på dramatiska arbeten, varesig i några dekorativa eller kostymella utrustningar, skedde det med hänsyn till stundande opror, och hvad framför allt antik utstyrsel beträffar, var det för att bereda en attiralj som alldeles saknades för Gluck, Spontini m. fl. Opror af dessa komponister m. fl. torde derför ej heller numera förorsaka nya väsentliga konstnader.

En enda större förtjenst i repextoirens skötande under de sista åren har visat sig genom flere nya inhemska lyriska som dramatiska styckens gifvande; men månne, vid närmare skärskådande, ej denna stora förtjenst också är negativ? Vi skola fce till! — Ar detta faktum ett resultat af mot komponister och författare intresseväckande tillmötesgående ftån chefens sida? Nej! — Endast slumpen har afgjott detta, som allt annat! Herrar Hedberg och Wij-^ kander ha inlemnat »Lejonet vaknar», »Så kallad ungdom», »Stolts Elisif» och »En konung», fyra originalstycken, som måste, med afseende å deras värde, gifvas. Likaså ha mindre stycken af utmärkt förtjenst såsom: »En pröfning», »En krona», »Fröken Elisabeth», »Evas systrar», »Mäster Fröjd», »Kusinerna» och »Första maj», alla af anonyma författare, uppförts. De flesta af dessa stycken, som erfordrat den mindre ramen af dramatiska teaterns scen, ha icke allenast väl prydt sin plats, men äfven varit särdeles välkomna, så mycket mer som det för riksdagen gällde låta de svenska, inhemska produkterna komma till heders i tider då teatrarnes rätta konstnärliga skötande starkt dragits i tvifvei. Säkert är att riksdagens stränga blick betydligt hjelpt de anonyme författarne hos direktören. På samma sätt har inom det lyriska gebitet naturligtvis erkändakomponisters arbeten »Den förtrollade katten» och »Eiccardo» måst antagas; likaså tvenne förstlingsarbeten »Ungmors kusin» och »En afton på Haga». Denna sednare operett har dock i trenne år legat bland inlemnade arbeten, utan att något afgörande för kompositören försports, förr än den offentliga kritiken klandrat att »Peder Rank» ej blifvit till spelning antagen. Hvad detta sednare stycke vidkommer, så måste, på samma gång rättvisan fordrar erkänna att

det hade fortjent ett värdigare utförande än det som å Mindre teatern kunde komma det till del och visst ej tycktes behöfva rädas för att göra sällskap åt »Ungmors kusin» eller »En afton på Haga», Kungl. teaterns direktör fritas från klandret att ha tillbakavisat det, då af hans fackchefer upplystes att komponisten ej sjelf instrumenterat sitt arbete. Bland underliga förhållanden hos oss intar denna dilettantismens naiva yttring ett af de första rummen. Man presenterar opror uti klaverutdrag, med anspråk att de skola antagas i detta skick. Sedan vidtalar man en god musiker, som instrumenterar arbetet. Så var det med »Peder Rank». Hvad åter direktören brutit mot en författare, som t. ex. herr Nordlin, som så länge fått afvakta ett svar, är lätt att inse. Utan notis, utan tecken till uppmuntran ha åren gått, och i stället för att kanske kort tid efter det första arbetets inlemnande, om det då antagits och gifvits, ha ett nytt färdigt, skall han nu först gripa sig an och se om hans lust och fantasi ännu kunna ta fatt den förlorade tiden.

Vår utmärktaste opra-kompositör, Franz Berwald, inlemnade några år före sin död till baron v. Stedingk sin »Drottningen af Golconda», som* ehuru enligtkompetente kännares omdömen underlägsen hans förra opra, ändock på inga skäl kunde annat än antagas; hvilket faller sig naturligt med hvad som utgått från denne mästares penna. Direktörsombytet ägde emellertid rum och opran blef af den nuvarande chefen formligen till spelning antagen och sångstämmorna utdelade. Kompositören sprang otaliga gånger som en supplikant till direktören, som gång på gång lofvade dess snara instuderande och uppförande utan att hålla sitt löfte, och den värderade komponisten måste svälja sin harm och lefva på löftet. Emedlertid afbröt döden hans längtans mål och opran blef ej gifven. Icke nog med att det är hänsynslöst mot svensk konst, men också mot den efterlefvande familjen till en svensk musiker, som så varmt intresserade sig för vår opra, då man betänker att författarandelarne skulle utgjort ett godt stöd åt den behöfvande familjen. Afven teaterkassan hade, om man uppfört verket kort efter den aktade mästarens död, visat resultater, i följd af konjunkturen, så goda, som de aldrig hädanefter för detta stycke kunna bli.

Af de gifna svenska lyriska styckenas framgång visar sig, att en stor vinst för så väl den inhemska konsten som för recetterna är att ernå genom att underhålla intresset hos publiken medelst gifvandet af våra svenska opror. De äro få, men af rätt stort värde och bidraga alltid att väcka hågen hos yngre konstnärer till arbetsamhet inom denna riktning.

Att Naumanns »Gustaf Wasa», som måste räknas till svensk opra, redan under herr Cavallii tid gifvit lysande recetter och sist under baron v. Ste-dingks regime ånyo kom till nåder, också medgynnsamt resultat, borde anvisa den en snar repris. Likaså »Kung Karls jagt» af Pacius och Berns »Riccardo». Särskildt torde Berwalds »Estrella di Soria» och Lindblads »Frondörerna» höjas till heder och värdighet af repertoiropror. Endast på detta sätt kan sinnet och smaken för svensk opra hos publiken utbildas.

Framgår icke af allt detta, att de Kungl. teatrarne, som utgöra en anstalt som i och för sig måste gå med förlust och just derför åtnjuta årligt anslag, hvilket åter skall motverka förlusten, skola erkänna rättigheten hos svenska folket då det fordrar, att en del af detta anslag användes för att verkligen konservera, men ej af tvång och omständigheter drifvas till sökandet af en stabel inhemsk repertoir jemte upprätthållandet af den högre klassiska och modernt mönstergiltiga, hellre än att bortplottra sina tusenden på obscura fremlingar och några obehöfliga svenskar, som vid teatrarne äta nådebröd?

Jag har, som mig tyckes, till fullo bevisat att den nuvarande styrelsen är osvensk, och den blir det icke mindre derför, att den låtit uppföra några nya svenska lyriska och dramatiska stycken. Sådant kan direktören, enligt reglementet näppeligen komma ifrån, så vida icke de inlemnade arbetena af den högsta musikaliska och litterära auktoriteten

O

inom teatern förklaras rent af underhaltiga; men den nuvarande styresmannen tyckes icke veta af att vi äga en äldre som yngre inhemsk teatcrlitteratur. Det har också i allmänhet till öfverdrift klagats öfver vårt armod inom denna gren af litteraturen så att sagan derom hunnit långt utom landet, men det är alldelesicke sannt. Listan på gifbara arbeten, så väl lyriska som dramatiska, skulle bli ganska ansenlig, jag fruktar — för lång att här upptaga.

Låtom oss framkasta den frågan: hvarför ej göra ett försök med Runebergs »Kungarne på Salamis», som intet skulle kosta i uppsättning och till hvars utförande vi förfoga öfver så utmärkt passande krafter? Ännu en fråga: hvarför görs inga anstalter för att upptaga Brendlers »Ryno», äfven .om den måste ominstru-menteras? Med andra ord: urvalet af de bilagor jag vidfogat detta arbete, visa möjligheten af en verksamhet för flere generationer af teaterdirektörer om också det sceniska författarskapet i alla länder skulle lägga sig för en längre tid att hvila på sina lagrar, hvilket icke är att antaga. Låt oss nu öka dessa förteckningar med de Kungl. teatrarnes stora löpande repertoir, och man kan med skäl fråga: är det då så svårt att veta hvad man skall ge? Visst icke, men det är just detta falska klagorop som de flesta direktörer vid de Kungl. teatrame upphäfva. De ha nemligen aldrig uthållighet med att ge det absolut goda. Försök göras visserligen, men vid första missräkning eller otur slå de genast om och medan de beklaga smakens förfall smyga de dåliga och medelmåttiga pjeserna sig in på repertoi-ren. Det är väl möjligt att smaken i de större städerna är skämd, alla bidraga dertill, från den högsta till den lägsta, och att exempelvis den svenska publiken i städer af andra rangen som Göteborg och Helsingfors med lifligare deltagande följer det högre och klassiska skådespelet än i vår hufvudstad. Orsaken torde bestämdt sökas i de vackra ansträngningar och den uthållighet åtskilligateaterföreståndare och regissörer visat i så väl de nyss nämnde som andra svenska städer. Att under sådana förhållanden direktionen för teatern i Helsingfors kunnat låta den ende nitiske och sig för saken varmt intresserade regissör Sverges resande teatersällskaper äger, nemligen herr Wilhelm Ahman, afgå, som öfverallt gjort sig fortjent om den goda smakens utveckling, för att i stället öfverlemna teatern i en hand, som ej mäktar föra den ett steg framåt i konstnärligt afseende, är lika ruinerande och onaturligt som att Sverges andra stad, med sin konstälskande publik, skall i följd af det ringa intresse Nya teaterns i Göteborg direktion tyckes hysa för svensk förmåga, företrädesvis med höga penningeun-derstöd bispringa en utländsk impressario, som icke besitter den minsta artistiska underbyggnad eller håg och än mindre kan ha någon kännedom om eller intresse för vår fosterländska konst. Skall ej Göteborgs rika samhälle taga ett steg för att med en större eller mindre uppoffring understödja planen om en stabel teater i behöriga proportioner under svensk mans ledning?

Den enskilde teaterdirektören får ofta i för-tviflan, då nöden står för dörren, trots den smärta han tillfogar sig sjelf, också tillgripa det s. k. rafflande; men domen öfver honom är vanligen då strängare än öfver den Kungl. teaterdirektören, hvars nöd och förtviflan är ingen. Han kallas till sin post, blir uppburen eller belackad, allt efter omständigheterna, och afgår oantastad om skulden än växte till berg. En ann direktör väljcs och samma dåliga Kungl. teaternaturlag har sin gång.

Om de Kungliga teatrarnes chef endast villlefva för konsten, hvilket egentligen borde vara hans uppgift, hindrar ingen makt honom derifrån; men om han i följd af att han icke hvarken intresserar sig eller passar för konsten och än mindre förstår den, anser sig böra göra heder åt det stora förtroende ödet visat honom, går han att med konstens heliga emblemer till skylt endast styra och ställa, härs och tvärs, hvilket skall betyda detsamma som att reformera.

Om man som teatrarnes chef vill reformera, bör man derför ej vända upp och ned på all praxis, som inom teatern är lag i alla länder, ej heller på det beståndande i lokalt hänseende, innan sakkunniga pröfvat ändringarnes nödvändighet. Vill man förbättra det dåliga skall det ske på grund af erfarenhet, ej af envis omstöpningslusta. Då man, derför att man är en skuldsatt teaters högste styresman, och gerna vill spara — fastän man tydligen ser att det ändock aldrig kan gå derhän, att ens räntan på skulden, trots alla ansträngningar, kan betäckas af något öfverskott genom recetterne vid en teater der så många öfverflödiga personer åtnjuta underhåll — bör man ej sätta det rent estetiska i sista rummet, ty derpå förlorar man tillmötesgående från landets och publikens sida. Då man ej ens med sin lifstid kan sona föregående teaterdirektörers synder, skall man endast genom sitt goda omdöme och verksamhet i det skönas tjenst söka vinna sympatier hos riksdagen, som till slut ej skall underlåta befria teatrarne från den dem odrägligt tryckande bördan.

Ej heller begär någon att chefen af egna medel skall göra några uppoffringar för teatrarne, han harsin aflöning, vare sig att den utgår från Kgl. Maj:t enskildt eller från teatrarnes tillgångar, och ingen skall tacka honom för hans respektive fordran inom verket; men väl ined aktning betala det lån af intelligens hvarmed han hulpit

konstanstalten. Att säga, att den dåliga affärsställningen vållat att man ej kunnat sköta teatrarne som ske bordt i artistiskt afseende, är mer än en paradox, då man åtnjuter offentligt anslag. Känner direktören sig ej kunna fylla sitt kall, bör han afgå och lemna plats åt en efterträdare; ty den bättre, om också ej den rätte, när han kommer genom Kungl. Maj:ts nådiga beslut, bör vara en person som utnämnes först på prof på tre — och sedan, om han visat sig värd detta höga förtroende, om möjligt för minst tio år, under hvilken tid ej heller reglementet torde få undergå någon slags godtycklig förändring, ty sakernas nuvarande ståndpunkt är omöjligen framtidens status quo.

Jag slutar detta kapitel med det sorgliga utrop, som en af vår Kungl. scens utmärktaste artister till-skref mig i ett bref förliden vinter: »Ditt bref ledde tanken åter på den sceniska konstens värnlösa och snart sagdt försvarslösa (lagstil) tillstånd i vårt land. Det skulle vara intressant att veta hvad konsten, konstnärerne och den menlösa, otillräkne-liga publiken brutit, eftersom de så straffas. Det ser ut som hade Herren gifvit oss i de Midianiters hand för så och så många år.»

*

II.

Direktionen och Kansliet.

Är direktionen vid en större enskild teater, sådan som Göteborgs eller Helsingfors', till sin sammansättning en verklig auktoritet eller styrelse, — om den också endast verkar från hyresvärdens och alldeles ej ur xestetisk synpunkt, eller också inom sig, som i Helsingfors, teatervidrigt upptager bland nämnden för sina aktiebolagsmän en verkställande artistisk direktör utan någon slags scenisk erfarenhet och dessutom är beroende af ett särskildt orkesterbolag med sin speciella direktion — så är deremot direktionen för våra Kgl. teatrar ett begrepp som innefattar ingenting, då förste direktören enligt reglementet är ensam allrådande och på teatrarnes kansli enligt de sednaste årens regime egentligen ej underhandlar med de så kallade di-rektionsledamöterna, men snarare och heldre med andra.

Visst finnes ännu en s. k. andre direktör, eller sagan om att en sådan funnits, hvars titel egentligen ej varit annat än en bihangsprydnad till sekreterarens befattning. Denne skall, enligt reglementet, vid hinder för förste direktören från embetets ut-öfning, föra styrelsen; och man frågar derför: hvar-för herr Hwasser, alltsedan herr af Edholm blef hindrad genom sin förste hofmarskalksbefattning, ej är den styrande?

Herr Hwasser, som genom mångårig anställning vid de Kgl. teatrarne, snart sagdt numera är den ende som verkligt borde känna de artistiska ärendenas gång, och en man utrustad med så utmärkta egenskaper att han väl borde, långt före detta, ha blifvit utnämnd till förste direktör då man, befinnande sig i valet och qvalet, ej vetat till hvem man skulle vända sig; är icke för thy olyckligtvis den der tycks så ledsnat både vid den konstanstalt han tillhör och de direktörer han fått att göra med, att han heldre förblir alldeles passiv. Ar detta en följd af att man förbigått honom, så är det att beklaga. Den ställning han nu intar är i hög grad underordnad.

»Sekreteraren skall närmast förste direktören öfvervaka och leda den litterära verksamheten», he*r ter det vidare i reglementet af d. 19 Febr. 1863, i det af d. 26 Maj 1853, utfärdadt af Konung Oscar, finnes ej ett ord derom; och hvad man för öfrigt inrymt åt herr Hwasser är i sanning vanliga mekaniska och små administrativa byrå-bestyr. Han skulle kunna gagna teatrarne oändligen mycket om hans svaghet och förkärlek för allt utländskt, som i form af italienska eller tyska sångare inympats på vår scen, ej till stor del får räknas för det hufvudsakli-gaste af hvad han uträttat; äfven den italienska opran favoriseras kanske något för mycket af honom. Skada att han endast i dessa fall vill visa sitt inflytande som smakråd och i hvad som är sålitet rekommenderande drar jemnt med förste direktören, till hvilken som det synes han snarare skulle stå i opposition, så har åtminstone lång tid varit förhållandet. Man måste anta att så är och att hans intresse icke sträcker sig långt då han icke tar ett enda steg för att rätta förste direktörens många misstag.

Hans gagnande litterära verksamhet är till största delen inkräktad af teatrarnes litteratörer, som direkte af handla och besluta med direktören, när de nemligen af honom beäras med hans förtroende. När det vanliga fallet inträffar, att sjelfva litteratörernas original- eller öfversättningsarbete behöfva en retouche, är det herr Hwassers tur att bättra, hvilket också oftast är behöfligt med de flesta original- och öfversättningsarbeten som antagas, och har teatern jemte författarne och publiken honom att tacka för ej allenast en ofta pikant ton efter styckets lokalfärg, men för en synnerlig vård om vårt svenska modersmål sådant det presenterar sig från scenen. An mindre tyckes hans nit tas i anspråk, då tillochmed de rent praktiska och små kansli-bestyren, hvilka förr uteslutande varit hans, såsom: kontraktutskrifningar, kontrasigneringar o. s. v., mestadels på sednare tider ombesörjts af herr Wijkander, hvars tid också rikligen hinner till. * Sedan denne sednare af baron v. Stedingk anställdes, inrymdes i det då på nytt redigerade och omgjorda reglementet, att »anställde litteratörer äro sekreteraren till biträde». Mig veterligt har herr Hedberg aldrig behöft ta del i denna i och för sig ringa

* Se kapitlet Scenen och Regien.verksamhet, för hvilken teatrarne dessutom aflöna ett extra biträde, herr kommissarien Ekstrand. Också har herr Hedberg, i motsats till den andre litteratören, verkliga befattningar att sköta.

Dessa bestyr, för hvilkas fullgörande så många personer anlitas, skulle, förenade i en rask hand, utföras på mycket kortare tid än nu är fallet.

Den skickligaste och flitigaste embetsmannen, herr kamrer Törner, har sedan många år egnat en stor del af* sin verksamhet åt de Kgl. teatrarnes tjenst. Han sköter och förvaltar kassan och de dermed förknippade särdeles många och bekymmersamma affärerne. Ej allenast det svåra ekonomiska bryderiet, men också de olika teaterdirektørernes om-bytlighet beträffande stater och aflöningar, göra de tabellariska uträkningarne och utbetalningsarbetet jernte bokförningen, hvilket allt tillhör honom att ombesörja, till ett riktigt obehag. Jag förstår ej, ifall denne man plötsligen lemnade de Kgl. teatrarne, hvem som skulle kunna stå ut med att reda det virr-varr som nu uppkommit genom de olika aflönings-sätten. Hvarför ej teatrarnes styresmän långt före detta sökt att i allo, eller till en större del än nu, tillgodogöra sig herr Törners förmåga, är lika svårt att fatta, såvida man ej får anta att hans tid ej tilllåtit. Jag vet ej säkert, men jag skulle tro, att den kärlek för vår svenska teater, som onekligen måtte vara orsaken till herr Törners trägna omsorg i dess tjenst, då hans skicklighet visst skulle ge honom annan sysselsättning hvar han än åstundade, förutom de befattningar han på skilj da håll redan sedan länge bekläder, skulle göra honom beredvillig att i högre och vidsträcktare mening gagna konstanstalten. Dåherr Dumrath, som åtminstone synbarligen afgått från sin befattning som kontrollör, ej genom att tillbakaträda visat sig oersättlig eller behöflig, då ej någon ny kontrollör blifvit anställd, vore ju lämpligt och fördelaktigast om denna befattning tillika med sekreterarens samt den s. k. scenens byrå (nu endast till namnet qvar och utan tillämpning) och allt hvad som rör det icke sceniskt-artistiska, men materielen och det tekniska förenades under samma hand, nemligen kamrer Törners, hvars rätta befattning då vore en andre eller ekonomie-direktörs och i oberäknelig grad skulle vara för teatrarne af gagn och betydenhet. Om herr Törner, som aldrig begagnar biträde, då gjorde det, vore det på sin plats. På detta vis blefve åtminstone »Direktionen» ett begrepp. Just en sådan man har Kgl. teatern i Köpenhamn i herr Berner att tacka för stora tjen-ster. Herr Törners långa tjenstetid, ett arf från hans far, som också gjort sig fortjent om vår första scen, sätter honom i tillfälle att, utan de förfrågningar och kortsyntheter med hvilka de nye direktörerna vanligen öda tiden, genast fatta för teatrarne vigtig fråga och besvara den med ett praktiskt utförande i stället för den mängd projekter med hvilka herr Dumrath och andra vunnit nyvalde direktörers förtroende och som i längden visat sig vara endast ohållbara och ruinerande.

Ingen vet så väl som herr Törner hvilka summor som onödigtvis bortkastats, ej heller någon som han vet hvad en verklig artist eller en medelmåtta bör värderas till; han känner vår svenska konstnärs-marknad, en helt annan än utlandets. För en man med hans blick kunna de nuvarande förhållandenaej annat än synas ruinerande, med allt sitt sken af sparsamhet, och trots den tillbakadragna ställning han lefver i vid teatern, torde han vara den förste man borde vända sig till för att få veta både hvar skon klämmer och *hur* han skall slås ut.

*

III.

Scenen och Regien.

På scenen få vi naturligtvis söka verkan af det goda och det onda inom teatern som konstanstalt betraktad. Derifrån skall den förtjenstfulle direktörens åtgöranden stråla i artistisk glans eller ock uppenbarar den talanglöse direktören derifrån sin vanmakt; alltefter som han förstått sätta en kompetent eller åtminstone duglig scenisk ledare, eller motsatsen af en sådan, vid sidan af sina artister och sig sjelf.

Redan kort efter den nya svenska teaterns uppkomst under Gustaf III, ansåg man af nöden på-kalladt att, då inom landet, särdeles hvad ledningen inom den rent dramatiska konstutvecklingen beträffade, ej fanns tillräcklig förmåga, inkalla den beryktade franske skådespelaren Monvel, som först tillsammans med en fransk trupp gaf föreställningar och sedan personligen under lång tid med framgång utvecklade den svenska scenens ressurser, men som troligen också bibringade vår teater den af-gjorda böjelse, som sedan dess traditionellt riktat vår smak hufvudsakligen åt den franska skådebanan. Fördelarne återigen bestodo af den lätta, fria ton,som sedan dess, med få öfvergångsperioder, bibehållit sig inom komedien och den mindre genren, i motsats till den breda, uppstyltade, som ännu förefinnes vid de flesta tyska teatrar. Den uppskrufvade, andefattiga pathos, som en lång tid behäftade vårt högre dramas representanter på scenen, var deremot en af de olägenheter Monvel hos oss infört. Ännu i denna dag är den franska kothurnens språk ett nästan för oss olidligt, väl mycket beroende i pje-ser i bunden stil af det franska versmått som begagnats af de s. k. franska klassiska — och ännu till stor del bibehålies af de moderna seriösa författarne. Hur lätt deremot den franska alexandrinen rör sig inom komedien, har Moliere bevisat och ej minst de franska skådespelarne. Äfven i skådespelet och dramat i obunden stil har fransmannen en afgjord böjelse för pathetisk, extravagant deklamation, som väl i allmänhet får tillskrifvas alla romaniska, sydländska och passionerade folk. Det är fransmannens starka färgläggning, hans häftiga lidelse, som på vårt lugn verkar för mycket stormande.

De förbättringar och den naturlighet vi sent omsider äfven i framställningen inom dramats högre kategorier vunnit, äro hufvudsakligen föranledda af exempel från tyskarne, som vi, Gud ske lof, gått om på vägen. I naturlighet stå de nu långt bakom oss. Likvisst kunna endast de och de skandinaviska folken, alla af samma germaniska stam, täfla om att återge t. ex. Shakspeare sansadt och naturligt; då till och med engelsmännen, skaldens egna landsmän, så när som på några få undantag, på det förskräckligaste tilltyga hans skapelser. Orsaken är att söka i de germaniska folkens stora fond af con-templationsförmåga. Shakspeare lefver på den engelska scenen numer endast genom öfverdådig mise-en-scéne. Den klarhet våra nu lefvande svenska framställare af Shakspeare-roler äro mäktiga af, har väsentlig orsak i Hagbergs mästerliga öfversättnin-gar af den odödlige skaldens verk, en öfversättning öfverträffande alla på andra språk verkställda. Häraf se vi huru stora fördelar vi redan njuta af och hvilka på alla vis böra vidmakthållas i arf åt kommande generationer.

' En ende direktör, som sjelf ledt det sceniska arbetet, var den snillrike Lagerbjelke, som egde den hos Kgl. teaterdirektörer sällsynta förmågan att vara duglig till allt. Han var den mest nitiske regissör och instruktör, och många af våra största artister ha hans utmärkta ledning att tacka för sin fulländning. Som bevis på hans insigter i allt som rör teatern, vill jag nämna hans efterlemnade utförliga karakters-teckning af rolerna jemte förslag till mise-en-scéne, dekorationer och kostymer till Beskows »Thorkel Knutson», som också med fördel rådfrågades af Bour-nonville då stycket under baron v. Stedingks tid för första gången gick öfver svensk scen, sedan det allt från Lagerbjelkes död af öfrige teaterdirektörer ej ansetts lämpligt upptagas. När sådant kan hända en Bernh. v. Beskow, hvem får icke då trösta sig i dylika fall?!

Scenens styresmän, hvaribland namn sådana som Lars Hjortsberg, Gustaf Fredrik Åbergsson, Nils Ar-widson och Olof Ulrik Torsslow, ha alla bidragit, hvar i sin mån, att höja teatern i artistiskt afseende.Den flitigaste och verksammaste af dem alla var onekligen regissören Wilhelm Kjellberg, som likvisst mer genom sin praktiskt-handtverksmässiga än genom sin artistiska och på konstnärlig bildning stödda auktoritet utvecklade en

verksamhet, som gjorde honom till teaterns allt i allom och det under en lång tid af direktörsombyten, under hvilken han var alla chefernes och öfrige tjenstemäns lexikon och hjelpreda. Hans rättframma väsen, hans okonstlade natur, skiljde ej så noga på om sättet var si eller så, men gå skulle det, om det också, hvad ofta var fallet, gick illa. Blick, i ordets egentliga bemärkelse, eller i högre mening, hade han ej, men godt väderkorn på s. k. kassastycken.

Baron v. Stedingk, som vid sitt tillträde till teatern hade högre tankar om den sceniska ledningen, men ej nog öfvertalningsförmåga och vilja för att fästa teaterns dåvarande styresman Torsslow vid den plats han af många skäl sjelf var likgiltig för i högre mening, — för öfrigt ett afsked för denne store konstnär ovärdigt teatern, som haft honom att tacka för mycket, och ovärdigt dess annars så ridderlige chef, — tordes dock ej anförtro det helas ledning, som betydligt sjunkit bredvid jemförelsen med den sceniska utvecklingen hos dåvarande Mindre teaterns direktör Stjernström, åt Kjellberg, som derför ersattes genom August Bournonville, från hvars tillträde till intendentsbefattningen vår svenska teater, hvad konstnärlig samverkan beträffar, i sanning kan börja räkningen af sina mest framstående dagar. Det behöfdes också framförallt hvad opran och det stora skådespelet beträffade, hvilka arter hos oss, i jemförelse med hvad i utlandet pre-sterades, stodo särdeles lågt i både bild och form. Snart blef det annorlunda och vi visade oss mäktiga af att till och med öfverträffa andra nationer. Allt hvad sedan varit är en återglans från Bournon-villes tid, trots att äfven den hade sina lyten, och huru skulle man kunna begära fullkomlighet i allt, såvida det beror på menniskor? Ett teatersnille som Bournonville kunde ej, trots mannens föråldrade åsigter och personliga böjelse för det choreogra-fiskas tillämpning på hvarje scenisk ätgärd, annat än verka välgörande inom en konstanstalt der sedan långliga tider arbetats utan egentligt system, utan method och framförallt litet huller om buller, utan det öfver det hela vakande ögat, hvarigenom framförallt ingen ensemble var att ernå.

Det var just genom denna sednare, som herr Stjernström gjorde furore. En ensemble med thy åtföljande naturlighet i främställlningssättet, som under hans ledning, efter hvad han sett i fremmande land, mera skulle, till hvad pris som helst, härmas och tillämpas på våra förhållanden och våra artister än den härrörde af bestämd urskiljning eller de utförandes personliga instinkter. Dock hade herr Stjernström under de sista åren tillegnat sig flera sjelfständiga och utmärkta förmågor, och hvad de öfriga beträffade, måste erkännas att, om också hans method ej var baserad på gedigna konstnärliga principer, de dock åtnjöto en undervisning, som ingen af Sveriges öfriga teatrar beredde sina sujetter.

Det var ej heller med någon bäfvan Aug. Bournonville gick tillväga i sina första åtgöranden vid att upplifva den fina komedien och konversationsstycket på Kgl. scenen, der de legat nere elleri lågervall, eller fruktade den makt som den mindre teatern utöfvade på publiken. Segern var lätt att vinna för de i sig sjelfva bättre krafterne på den Kgl. scenen, anförde af en så begåfvad instruktör som Bournonville. Från dag till dag, från pjes till pjes steg Kgl. teaterns och Bournonvilles anseende, på samma gång mindre teaterns och Stjernströms sjönk. Kgl. teatern hade eröfrat segern, husen fylldes, lifaktigheten på scenen återverkade på publiken och under lång tid strömmade den till vår Kgl. teater, som verkligen började slå sin farlige konkurrent ur brädet. Herr Stjernström alltför klok för att vilja fortsätta striden, och utan lust att under stundande dåliga konjunkturer för sin teater få sätta till hvad han fortjent under de goda, och som genom sina öfriga personliga insigter klart fattade situationen, ansåg det ej vara värdt säga nej då Kgl. teaterns chef ändå ansåg denne konkurrent farlig och föreslog Kgl. Maj:t att den mindre teatern måtte inköpas och förenas med den kungliga, hvars scen sedan länge, alltse'n den äldre dramatiska teaterns brand, ansetts för stor och ofördelaktig i akustiskt hänseende för komedien och hvad för öfrigt inom dramat äskade mindre ram. Den just då på stora teatern uppblomstrande komedien visade till full evidens, att den stora scenen ej var absolut skadlig, * och trots mångas och isynnerhet Bournonvilles uttalade farhågor för att detta köp just skulle medföra det helas ruin, uppgjordes köpet.

* Beviset ligger nära till hands genom den nuvarande styrelsens inconseqvens i pjesers art-fördelning, då den å stora teatern uppflyttat »Jane Eyre», som onekligen hör till dramatiska teaterns rcpertoir.Jag återkommer under arbetets gång utförligare till denna angelägenhet. Emedlertid förökades i sammanhang med denna åtgärd teaterns personal och då Bournonville ej ensam å två skiljda scener kunde öfvervaka den vidtomfattande inrättningens

många arbeten, beordrades han af baron v. Stedingk, att tillsammans med honom utvälja tvenne af teatrarnes artister för att de under honom måtte uppfostras till dugliga regissörer. En åtgärd af god beskaffenhet för framtiden och som inrycktes i-Bournonvilles kontrakt, hvars långvarighet baron v. Stedingk sjelf tycks ha betviflat. Till dessa biträden utnämndes herrar Arlberg och Sundberg, den förre för lyriska scenen och den sednare för endast den mindre teatern, som då fick utbyta sitt namn mot dramatiska teatern. Baron v. Stedingk föreslog samtidigt mig till regissörsbiträde, men Bournonville ansåg mig, då nyss anställd som aktör vid teatern, både för ung i tjensten och till åren och tordes ej med ett sådant steg väcka ond blod.

Aug. Bournonville var alltså förste regissör med tvenne regissörsbiträden och hade rättighet att å begge scenerna sjelf uppsätta hvad han tyckte be-höfva hans egen medverkan. Ej heller försummade han att nästan på allt sätta sin konstnärsprägel.

Den stora allmänheten i vårt land, som tager så liflig del af våra teaterangelägenheter och sceniska föreställningar, har, besynnerligt nog, i verkligt otroligt liten grad gjort sig reda för hvad en regissör eller intendent, som innehafvaren af platsen stundom kallas, egentligen är; ja till och med teaterreferenter och en del framstående kritici tro, i följd af att så litet öfver detta ämne hos oss skrifvits,att en sådan rätt och slätt icke ar annat än en bättre uppsyningsman, som till de spelande säger: »Kom in der, och gå ut der!» och att dessa rangera och formera sig i små eller stora grupper efter eget godtfinnande och att derigenom de naturliga rörel-serna om hvarandra åstadkommas; och då man der-till tror, att en s. k. »mise-en-scene» eller ett »sceneri» är en på stället och enligt aftal med tjenste-män och sujetter öfverenskommen uppgörelse om dekorationer, möbler och öfriga accessoirer, är det på sin plats att öfver denna ansvarsfulla post af-gifva en något så när klar öfversigt. Så illa kan det vara beställdt med regien vid våra småteatrar, att regissören ej är annat än hvad jag nyss påpekat, men får ingalunda vara det vid en verklig konstanstalt. Det oriktiga begreppet härom har väl till en del bibringats allmänheten genom det sätt hvarpå denna plats sköttes vid Kgl. teatern tiderna näst före Bournonvilles anställande, och det i följd af herr Torsslows slocknade intresse och Kjellbergs ringa konstmedvetande.

Då baron v. Stedingk underhandlade med Bour-nonville, utgaf herr Fr. Hedberg, då ännu ej anställd vid teatern, sitt bekanta »Sändebref till baron v. Stedingk», och det synes mig mer än lämpligt här anföra hvad vår Sedan utmärkte dramatiska författare hade för anspråk på en regissör. Begreppet regissör uppgår naturligtvis i alla dessa slags titlar som olika styrelser behagat tilldela innehafvarne af en sådan förtroendepost, såsom: intendent, styresman för scenen o. s. v. Det låter grannare att kallas intendent, men gagnar alldeles icke mer för det. 1 Tyskland liksom öfverallt heter det alltid regissör.I Frankrike kallas befattningens innehafvare stundom: direktör för scenen. Hvad vi återigen i klump nu hos oss kalla regissörer, är rätt och slätt i Frankrike under-regissör, i Tyskland inspicient och hos oss teater-sufflör, den der är regissörens biträde och som med pjesen i hand öfvervakar entréer, teatermusik, åska, blixt samt öfriga på replik förefallande ganska maktpåliggande göromål bakom kulisserne, under repetitioners och representationers gång. Naturligtvis kan verksamheten både utsträckas och förringas allt efter förste regissörens eller intendentens duglighet, beqvämlighet och anordningar. Jag låter herr Hedberg tala:

»Utse åt er en estetiskt och praktiskt bildad man till regissör, låt vakansen för litteratörsplatsen försvinna från teaterns stat, och framför allt: sök att åstadkomma enhet både i den litterära och den sceniska styrelsen af eder teater. Ju flera kockar, ju sämre soppa *, är ett ordspråk som besannar sig här likaväl som annorstädes, ja! förr än annorstädes till och med. De författare som vilja lemna sina arbeten till eder teater, hafva rättighet att begära det derstädes finnes en synlig litterär domare på hvars utslag man kan lita, och icke tio eller tolf osynliga, som det följaktligen är en omöjlighet att ställa till ansvar, eller begära förklaring af. Edra artister hafva lika obestridlig rättighet att få att göra med blott en regissör, i stället för de åtta eller nio som nu finnas **, af hvilka ingen grundligt

* Den tiden voro kockarnes antal mindre än nu.

** Då funnos näst herr Torsslow, endast Kjellberg och teater-sufflören Lindmark. Visserligen styrde litet hvar, mengjort regien, denna svårlärda konst, till sitt egentliga hufvudstudium, hvilket den man måste göra som skall

blifva en god regissör. En sådan man får icke vackla, icke misstaga sig, icke låta leka med sig, — noga och grundligt måste han hafva tänkt sig in i sin sak innan han anordnar något stycke, och när han en gång gjort det, så får han icke låta en artists fåfänga eller begär att lysa tvinga sig till att frångå ett enda jota af hvad han bestämdt. Om någon menniska kan förutsättas vara ofelbar, så måste en teaterregissör vara det; det vill säga: han måste på förhand så noga hafva genomtänkt, sä väl ' afvägt alla för och emot, att skåde-8pelarne aldrig kunna slå honom på fingrarne — sker det endast en gång så är han förlorad *. Han måste hafva ett svar på hvarje anmärkning, ett skäl för hvarje anordning, han bör med ett ord så hafva införlifvat sig med det stycke han uppsätter och inöfvar, att han så att säga i sin inre åskådnings focus samlar alla de spridda detaljerna till en enda bild, hvilken står klar och lefvande inför hans fantasi. — En sådan regissör måste i grund och botten känna skådeplatsens alla tillgångar och ressurser, han måste vara förtrogen med skådespelarnes förmåga, med deras oförmåga till och med, han måste noga hafva studerat scenens ekonomi, plastikens fordringar, olika tiders och folkslags seder^ bruk och drägter, — med ett ord, denna plats förutsätter och betingar en man med omfattande och grundlig allmän och speciell bildning----------den är alls icke

hvad vill det säga mot de nuvarande åtta, snart tio ordinarie regissørerne, alla andra att förtiga?

* Hur många gånger sker det nu?svår att få besatt, men den är ingenting mindre än lätt att besätta».

Då herr Hedbergs i denna fråga varma ord och riktiga uppfattning fann genljud hos baron von Stedingk, och han, trots herr Hedbergs uttalade farhågor för den utländske regissören Bournonvilles anställande vid svensk scen, ändock engagerade honom och deröfver i sitt svar till herr Hedberg gaf nöjaktig förklaring och goda skäl, i det han bevisade Bournonvilles fullkomliga kännedom om vårt språk och förtrolighet med den svenska konsten, med hvilket allt Danmark har så stor fränd-skap och många anknytningspunkter att alltjemt uppsöka, bestämdes i det då utfärdade reglementet denne styresmans skyldigheter och rättigheter; och till kompletterande af hvad herr Hedberg yttrat, anser jag nödvändigt bifoga, förutom en afskrift af reglementets bestämmelser, också en kopia af mitt eget regissörskontrakt vid de Kungl. teatrarne såsom upplysande bihang dertill. Reglementets paragraf liksom kontraktet äro uppgjorda efter en del ofullständiga utländska mönster och lyda till sina huf-vudbestämmelser som följer:

Kungl. teatrarnes reglemente, paragraf 36: y>Intendenten för scenen skall, närmast direktionen, ega tillsyn öfver och leda den sceniska och artistiska verksamheten, besörja anordningen och regleringen af spektakler och konserter, jemte uppsättning å scenen af alla pjeser. Honom åligger äfven att meddela yttranden om de till spelning anmälda stycken; att uppgöra förslag till rolfördelning och fullständig veckorepertoir; att så väl vid repetitioner som representationer handhafva erforderlig till-syn derå, att de på teatrarne tjenstgörande sina skyldigheter, så väl i artistiskt, som disciplinärt hänseende fullgöra, samt egna sin uppmärksamhet åt-scenens arbeten, på det hvar och en i sin emploi må vinlägga sig om den möjligaste fulländning i konstens utöfning. Honom tillkommer äfven att vaka öfver polisen på sjelfva scenen, i orkestern, foyöerna och lärosalarna.

Öfver elevskolan har han, närmast direktionen, högsta inseendet och åligger det honom sålunda att, för de antagne elevernes ändamålsenligaste bildande, derå handhafva noggrann tillsyn och meddela de råd och de anvisningar, samt, då tiden sådant med-gifver, äfven den speciella undervisning, som, för ändamålets vinnande, kunna anses erforderliga.

Regissörerne för de särskilda scenerna *, dekoratör och kostym-ordonatör äro, hvar för sin detalj, intendenten till biträde uti hans befattning.

Intendenten för scenen föredrager inför direktionen de mål, som röra det artistiska och sceniska, jemte den dertill hörande personal».

Kontrakt: »Herr--------förbinder sig att ombe-

sörja uppsättandet af alla utaf direktionen till spel-ning antagna, så väl tal- som sångpjeser, dem direktionen åt hans behandling i detta afseende anförtror; vidtaga alla nödiga åtgärder beträffande dylika pjesers »mise-en-scene» och leda den artistiska och sceniska verksamheten vid deras inöfvande, i hvilken tjensteutöfning herr------

-funktionerar omedelbart under direktionen: egande likväl herr------

att, vid sångpjesers uppsättande, handla i samråd

* Härmed menas teater-sufflörerne.med kapellmästaren i dennes egenskap af instruktör för lyriska scenen.

Alla förslag och reqvisitioner, med afseende å

»mise-en-scéne» för de herr--------anförtrodde pje-

ser, skola, efter öfverläggning med kontrollören *

hos direktionen föredragas af herr---------, hvilken

det åligger, att, sedan förslag blifvit af direktionen pröfvadt och gilladt, ombesörja och öfvervaka uppsättningen i öfverensstämmelse dermed, samt meddela Direktionens befallningar till befattningshaf-vande Balettmästare, Dekorationsmålare och förvaltare, hvilka, hvar och en för sin detalj, ansvaret för verkställandet af Direktionens gifna föreskrifter är anförtrodt.

För utöfvandet af den herr — — åliggande tillsyn derå, att de tjenstgörande så väl i artistiskt som disciplinärt hänseende sina skyldigheter fullgöra, skall herr-------vara närvarande vid Repeti-

tioner och Representationer, hvarvid noggrann uppmärksamhet, ej mindre före början, än äfven under fortgången deraf, användes derå, att desamma i konstnärligt hänseende måtte erhålla den högsta, med denna teaterinrättnings tillgångar möjliga fulländning, samt i öfrigt försiggå i full öfverensstämmelse med af Direktionen meddelade föreskrifter»

Om nu härtill lägges hvad i kontrakt och reglemente är uteglömdt eller bör utgöra sjelfskrifna egenskaper hos den som samvetsgrannt åtager sig

* Dessa öfverläggningar med herr Dumrath underlätos af herr Bournonville, och genom Baron v. Stedingks beslut fick äfven jag tillåtelse öfverlägga direkte med förste direktören.en sådan plats: att regissören eller intendenten skall med kostymordonatören personligen i garderoben hos kostymförvaltaren anordna till alla pjeser erforderlig kostymering, hvilken efter hans diktamen och urval upprättas; sjelf välja och bestämma attributer och accessoirer och dertill gifva förslag eller ritning om sådana behöfva nygöras; uppsätta s. k. listor öfver alla i hvarje stycke uppträdande och deltagande personer, från hufvudrolen till den sista statisten; med dekorationsmålaren och öfver-maski-nisten bestämma dekoreringen eller gifva skriftligt förslag å hvilka dekorationer som skola användas eller hopställas från de olika pjeser till hvilka de ursprungligen äro målade, samt bestämma hvar och huru de skola anbringas; gifva fullständig beskrif-ning öfver belysningens rätta användande i hvarje stycke, förse perukmakaren med skriftlig ordre om hårklädsel och grimering; uppgöra hela den skriftliga mise-en-scenen, vanligen vid en stor pjes en liten volum för sig, der hvarje vigtig replik eller hvart handlingsmoment noga i sina detaljer för den utförande och för dess rätta verkan på scenen måste bestämmas, hvarje grupp, som för ögat skall fUgna eller tillfredsställa, uppritas, de spelandes ömsesidiga hållning och placering vid vigtiga momenter antydas — hvilket för regissören, då hän gör sina beräkningar, är som ett intressant schackspel, der hvarje pjes är beroende af den andras gång, och genom hvara konstmässiga flyttande problemet att ernå en naturlig och följdriktig lösnings-effekt vinnes eller ej —, och hvilket allt under in-öfningen af ett stycke och vid dess uppförande skall efterlefvas; som instruktör handleda de yngresujetterna och med sina råd gå de äldre till mötes; vara den på hvilken skall bero huru det hela i artistiskt, vare sig dramatiskt eller lyriskt afseende sig gestaltar, trots det plågsamma i sednare fallet för orkesteranförarne och musici att, efter egna omtagningar, af honom oupphörligen af bry tas — ty det måste hvad man kallar tas om tills det i allo går bra —; förstå af det rent musikaliska, som uteslutande är kapellmästarens ensak och ansvarighet, sjelfva väsendet och andemeningen, ja, mer än det! ty deklamationsfel och uttryck skall han äfven i sången kunna korrigera och anvisa till deras rätta valör, tillämpa kompositörens finesser och beskrifvande musik på de motsvarande pointer-na hvilka från scenen skola göra sig gällande, och med tuttits eld också förstå att gjuta eld i den exeqverade styrkan; slutligen på grund af sin fattade mening om till spelning antagna styckens bästa utförande, upprätta

opartiskt förslag till rol-fördelning och vid opror derom underhandla med den tjenstgörande kapellmästaren; vid sjukdomsfall bestämma ny framställare af rol eller ändradt spektakel ; och vaka öfver ordningen inom alla corpser — så bevisas i sanning häraf, att denna post är den mest ansvarsfulla, men derför långt ifrån den tacksammaste inom teatrarne!

Sedan Aug. Bournonville, som införde skick och ordning på scenen, såväl vid repetitioner som föreställningar; som ålade bortläggandet af hattar och käppar, förut ett nödvändigt bihang för her-rarne under repetitionerna; med fint sätt förmått aktriserna inse fördelen af att repetera utan kappa,hatt och parasoll — för att icke säga paraply —; rensat scenen från obehörigas närvaro, hvilket dock i Sverge tycks vara svårare än annorstädes; infört med andra ord: aktningen för scenen och den största nyttan i artistiskt afseende, nemligen generalrepetitioner i kostym, hvilka försiggå i öfverensstämmelse i allt med lagarne för fullständigt spektakel; — afträdde från sin befattning, blefvo herrar Arlberg och Sundberg, hans fordna biträden, till hans efterträdare utvalde. För skådespelet och det högre dramat blef jag anställd som regissör och gjorde, efter ett försök med uppsättandet af »Föreningen» vid jubileet öfver Sverges och Norges förening, med »Sardanapalus» af Byron min början. Herr Arlberg, troligen inseende sin otillräcklighet vid den honom anförtrodda posten jemte det störande inflytande den skulle äga på hans verksamhet som sångare, afträdde kort derpå sjelfvilligt från sin befattning och öfver-lemnades åt mig hela den sceniska ledningen vid stora teatern, för så väl -sång- som talpjeser, jemte uppdraget af ett och annat maktpåliggande styckes uppsättning å dramatiska teatern, vid hvilken herr Sundberg fortfarande qvarstod som regissör.

Då jag nu något så när redogjort om ansvarets beskaffenhet, tvekar jag ej att tillstå det teaterdirektörens smickrande anbud på samma gång gladde mig som det gjorde mig sorgsen. Det gällde för en temligen ung och ej bepröfvad man att söka fortgå i de spår så många stora och utmärkta förmågor arbetat på den svenska scenens utveckling, och jag visste ej huruvida de studier och rön jag gjort berättigade chefen till ett sådant val och mig att antaga det. Jag vågade försöket och tror migha skäl säga att det lyckades. Det förtroende jag åtnjöt af teatrarnes direktör, dess artister, kritiken och publiken ha gifvit mig skäl dertill. Om fyr- ' tio helt och hållet nya mise-en-scener af förut ej gifna och på nytt upptagna och inöfvade stycken al vidsträcktaste beskaffenhet inom opran och skådespelet ej tala för annat, så visa de dock en verksamhet dittills aldrig uppnådd på den korta tiden af fyra år, af hvilka jag endast tre år haft opran i min vård. Dertill kommer, att jag till utförande och mise-en-scéne korrigerat hela den öfriga äldre opra- och skådespels-repertoiren, hvars felaktigheter naturligtvis ej helt och hållet på den korta tiden af några få repetitioner är möjligt i allo medhinna, i följd hvaraf ännu mycket torde återstå att rätta jemte de fel och brister, som jag i mina uppsättningar gjort mig skyldig till.

Jag har i denna verksamhet funnit, trots dess otaliga besvär och dess snart sagdt fastkedjande vid teatern, den man nästan aldrig — så vida man är samvetsgrann — har tid att lemna, den ädlaste tillfredsställelse . .. och det var med djup saknad jag, i följd af att af teatrarnes nuvarande chef vara så illa förstådd, måste lemtna min befattning; ett steg öfver hvars nödvändighet jag ännu sörjer. För denna anställnings rätta handhafvande måste man, i motsats till de uppträdande artisterna, som disponera långt större tid, uppoffra allt, för att från morgonen till sena qvällen, utan rast eller ro arbeta i teaterns tjenst. Ar män tillika skådespelare, så måste man, för re-gissörsbefattningens skull, uppoffra sin utveckling som sådan. Om direktören vid de Kgl. teatrame hade hälften att göra af hvad regissören vid denstora teatern han ha att sköta, skulle han ieke hålla ut en månad. I utlandet der de upptagna pjeserna, i följd af den större omsättningen af publik, upplefva långt flera representationer än hos oss, äro göromålen betydligt mindre, men engage-mentsvilkoren och säkerheten för platsens bibehållande, då man är duglig, mycket större. De personliga obehagen denna plats medför, genom den makt man måste ha och får, om man är nitisk och skicklig, äro stora; men måste sättas i sista rummet, sjelfva saken i det första. På samma gång jag måste offentligen tillstå, att vår artist-corps är en den älskvärdaste och medgörligaste man vid någon teater kan påträffa, ligger i sakens natur, att jag vid mitt tillträde till platsen hade diverse obehag att öfvervinna och ej minst genom den förutfattade och motvilliga, men förlåtliga, mening man vid gamla institutioner alltid har om nya, unga förmågor. Som vana vid person snart undanrödjer dylika betänkligheter och tiden jemnar allt, så blefvo från år till år alla dessa ojemnheter snart utplånade. Ständigt medlande mellan de

lättretliga artisterna

— som, på misstankar om att vara förbigångna i roler eller annat, tro sig vara illa anskrifna hos sin regissör, som hos direktören skall föra deras talan

— och direktören, som både vill och skall hålla regissören och artisterna ryggen fri, är det ett ständigt lotsande mellan Scylla och Charybdis. Herr Hjerta kallade, vid sitt anförande om teaterfrågan i Andra kammaren den 13 Mars 1869, artisterna »ett älskligt, men känsligt slägte» och det är träffande anmärkt. Läggom nu härtill beröringen med dessa stackars arbetsmyror chorister, balettpersonal, elever,betjening och arbetare, som hvar i sin stad vill vara bemött som artist och som skall göra sin pligt och lyda; och denna månghöfdade massa ställer ofta på regissören fordringar, sådana, att den medgörli-gaste, de mildaste kan få sken af att vara en tyrann. Och hvilken regissör, ifrig i sin tjenst, bland sådana massor, som, med ökad kompars- och statistpersonal, skola utföra hans intentioner, kan vara from som ett lamm, då hela hären på kommando ej rör sig från stället? Då fordras ett »ta itu» — och då heter det: vi ha en elak, en hård regissör! — Nej, den regissör, för hvilken det är likgiltigt hur det hela går af stapeln, för honom är det en bagatell att afträda med tillnamnet den milde, den gode; men godheten skall heldre uppenbara sig i vänlighet och tillmötesgående utom tjensten, då de rent personliga egenskaperne och välviljan få göra sig gällande. Alla dessa med regissörskapet förknippade obehag, ofta urartande till verkliga sorger, måste man sätta sig öfver och lugnt gå framåt mot det utstakade målet: teaterns och konstens blomstring. Kring regissören trängas författarne, kapell-mästarne, chormästaren, balettmästaren, dekoratören, kostymförvaltarne, artisterne, hela personalen — ja, ofta dess föräldrar och vänner och Gud vet allt! alla måste han göra till viljes eller tvinga deras åsigter, om han anser dem oriktiga, in i sina egna. Han skall besitta ett så lefvande intresse för den sak han har sig anförtrodd, att han för densamma uppoffrar allt — till och med sjelfva platsen! Han skall, om han också genom sin smak, sina råd och sin enskilda undervisning bibringat mången utförande elev, debutant eller artist tillfälle att utmärkasig, eller om det helas succés har honom att tacka för lika mycket som samtlige utförande, aldrig önska högre erkännande än chefens: »tack ska' herrn ha b — Men regissören har också sin stund af till-redsställelse; det är då han under orkesterinledningen eller ouverturen till ett nytt verk som skall gå öfver tiljan, i sitt hjerta beder om framgång för hvad han egnat sina krafter, och*när representationen gått till ända samt helsats genom bifall åt de spelande med applåders och inropningars åska. När han då tackar de spelande, är trött och går till hvila är han lycklig — och bereder sig med fröjd och lust, till ett nytt, kanske för honom lika otacksamt arbete.

Beträffande mise-en-scén'en har jag redan anmärkt att jag, trots det beröm som på mig i och för uppsättningen slösats, ofta uppburit klandret för att i min tur ha slösat i utstyrseln af isynnerhet »Afrikanskan» och andra opror; men vågar, utan att ta mitt sjelfförsvar, vädja till en hvar med den förfrågan, huruvida, då, enligt reglemente och kontrakt, hvarje förslag af regissören först skall underställas teaterdirektörens bifall eller afslag, regissören eller direktören måste bära ansvaret? Då, efter kännedomen om teatrarnes svåra affärsförhållanden, klandret öfver sistnämnda opras kostsamma uppsättning togs i betraktande och diskussionen derom kom i hvar mans mun, gafs dråpslaget åt den öfver-dådiga uppsättningen i allmänhet. Dessa antaganden utanför teatern, hvars källa torde finnas inom densamma, ha aldrig jäfvats af direktören, som väl af räkenskaperna inhemtat att nästan hela den stora kostnaden för »Afrikanskan» åsamkats genom herrLindströms skeppsutrustningar, drifna i en skala som om det gällde inom teatern etablera ett mekaniskt skeppsvarf. Hans första lärospån och hans ära ha kostat teatrarne stora summor. Direktören liksom dekorationsmålaren och kostymförvaltaren veta hur snart sagdt hvarje trasa synats för att kunna användas. När nytt har gjorts, har det varit oundgängligt. Om regissören äger så pass skicklighet att han med gammalt kan åstadkomma samma effekt som med nytt, och han derigenom låter den oinvigde tro, att det är en dyrbar på samma gång det är en vacker uppsättning, vet jag ej om det är ett fel. Har regissören dertill ej gjort den yttre apparaten till hufvudsak, men tvertom försökt att i sjelfva framställningen gjuta den verkliga konstnärliga andan, så kan det artistiskt riktiga och maleriska i dekorativt hänseende som ock figurernas färg-och kostymtrogna staffage ej vara annat än till gagn, ty det sköna på scenen skall, så vidt möjligt är, uppenbara sig i allt. Derför skall regissören äga ett omfattande skönhetssinne, han skall älska musiken, målare- och bildhuggarekonsten — j em väl ar-chitekturen — i hvilka specialkonsters historia han skall vara

bevandrad och om möjligt genom mästerverkens åhörande eller åskådning gjort sig än förtroligare med dessa ämnen. På detta sätt uppöfvas hans smak, öra och öga, jemväl hans färgsinne och hans användande af plastikens och architekturens lagar komma en hvar större uppsättning till godo. Han skall älska naturen och i sina anordningar ge den dess möjligaste bästa afbild genom att tillsammans med dekorationsmålaren ordna landskapet på scenen. Att han skall älska skaldekonsten förstås afsig sjelft, men också odla bekantskapen med litteraturhistoriens heroer, han skall göra verids- och konsthistorien till sitt hufvudsakligaste studium med sarskildt fåstadt afseende på det kulturhistoriskas specialiteter och — hvad han icke vet, skall han sjelf förfråga sig om, på det han under fullgörandet af sina skyldigheter vet att riktigt instruera.

Som exempel på huru obetydliga utgiftsposterna i allmänhet varit för de stora stycken som kommit under min regie, vill jag nämna, att till »Bröllopet på Ulfåsa», »Sten Sture den yngre», »Flykten ur seraljen», »Fiesco», »Egmont», »Joconde», »Cids döttrar», »Hertig Magnus och sjöjungfrun», »Marco Spada», »Ludvig XI», »Wattendragaren», »Maria Stuart i Skottland», »Romeo och Julia» och »Marsk Stigs döttrar», nästan intet påkostats. Till »Sardanapalus», »Carl d. XI», »Quentin Durward», »Coriolanus», »Jungfrun af Orleans», »Wäringame», »Wasa-arfvet», »Sylvia», »Den vilseförda» har endast kostymeringen i vissa poster behöft kompletteras.

Af dekorationer ha till ofvanuppräknade stycken endast gjorts: en fond till »Fiesco», en till »Sardanapalus», en till »Wäringarne» och en till »Wasa-arfvet». Och alla ha varit oundgängligen nödvändiga. Deremot ha »Hans Heiling», »Judinnan», »Timon af Athen» och »Sköna Helena» kostat något mer i kostymiellt hänseende men också i dekorativt afseende ej behöft mer än några nya fonder. Alla dessa fonder ha sedan användts i en stor del pjeser och göra åtskilliga uppsättningar af kommande opror och skådespel lätta. Det enda stycke som be-stått8 nästan helt och hållet ny uppsättning, ehuru också mycket gammalt der användts, är »Afrikan-skan». Helt nya dekorationer ha under min tid endast förekommit till detta stycke.

Hvad dessutom direktören och öfrige sannskyldige väl aktat sig för att upplysa om, är deras eget kolossala misstag och till galenskap gränsande anordning vid uppsättandet af »Post-Johnny» å dramatiska teatern. Jag medförde detta stycke från Paris och var, liksom jag än i dag är, öfvertygad om, att det, oaktadt sitt ringa estetiska värde, likvisst, genom den friska, folkliga ton och det dramatiska lif som genomgår det hela, väl och ändamålsenligt uppsatt och speladt, är en s. L kassapjes. Jag vågade nyligen göra ett försök i Göteborg med detta stycke, der det gafs fyra gånger, högsta antalet föreställningar ett stycke der på en gång kan upplefva, och togs väl emot. Ehuru jag i Paris sett den briljanta men onödiga effekten af den rörliga tornscenen storartadt och väl utföras, föreslog jag genast direktören att ge stycket med förut befintliga väl passande dekorationer och med uteslutande af det obehöfliga, dyrbara tornet. Jag afgaf skriftligt förslag derom och skulle än i dag, om så be-höfdes, ånyo kunna uppräkna hvilka dekorationer och hvad för öfriga anordningar jag ansåg lämpliga. Då vid Göteborgs klent försedda teater allt till stycket behöfligt förefanns, inses lätt att vid våra Kgl. teatrar ingen brist ens var tänkbar. Herr Sundberg, som var angelägen om att få uppsätta stycket å dramatiska teatern, der jag också ansåg det böra gifvas, jemte denne teaters maskinist, troligen sökande att slå »Afrikanskan» eller åtminstone herr Lindströms skepp ur brädet, erhöllo af direktören den befängda tillåtelsen att uppsätta stycket heltoch hållet nytt. Storartade dekorativa tillrustningar beställdes och utfördes af herr Ahlgrensson; de voro af effekt, men opraktiska och tidsödande på den trånga teatern. Maskinisten med sitt folk uppref hela golfvet, ingen gick säker, man gräfde sig ned — jag vet icke hur djupt — man använde jern och tåg i förfarliga qvantiteter, det bultades och hissades, man utfunderade en massa mekaniska sätt — jag vet ej hur många — det kostade emedlertid många dags- och nattarbeten * och kolossala pengar för att bli — ett fullständigt fiasco, just för utstyrselns och det ödesdigra tornets skull, som af en tjen8teman vid verket också kallades för teatrarnes liktorn. För att rädda situationen och pjesen från fall, tillråddes direktören, som på de sorgliga repetitionerna såg detta torn, som ruskade på sig utan att vilja gå upp eller ned, af alla utan undantag, att utesluta denna stumma mekaniska scen; men nej! ej ens försöket att rädda de dryga utgifterna genom att låta pjesen gå förutan det utpuffade tornet, fick göras. Publiken, hvars illusion förvandlades till löje och rädsla, både ryste och skrattade, pjesen lades genast ned i lugn och direktören jemte öfrige, som kände sig befogade, fortforo att skylla allt på oprans ruinerande mi8e-en-scéne.

Några utgiftsposter, som med kärlek skrifvas på regissörens syndaregister, äro s.k. teatermusik (musik, som uppföres på sjelfva scenen) och användandet af onödigt eller öfverdrifvet antal komparser (sol-

* Detta allt midt under brinnande termin, hindrande repetitioner och spektakler. Förberedelserna till »Afrikanskan)). skedde under sommaren, då teatern var stängd.dater). Hvad den förra posten beträffar, är denna visst en nödvändig utgift om på en bättre teater en opra skall ges så som kompositören föreskrifvit, och den Mozartska effekt som t. ex. dermed åstad-kommes i menuetten bakom scenen under terzetten i »Don Juan» torde vara, lika med bröllopsmusiken i »Hugenotterna», af nödvändighet från konstnärlig synpunkt. — Komparserne, Gud bevare oss ifrån dem!, ha sin bestämmelse de som alla andra på scenen; men antagom att regissören begagnat pr månad 20 man för mycket, eller i medeltal en här af 200 man pr månad, hvilket i den normala praktiken är alldeles omöjligt, så skulle styrkan uppgå på tio spelmånader . till 2000 man och ändå enligt 50 öre aftonpengar pr hufvud, ej för spelår göra mer än 1000 riksdaler rmt. Höjes styrkan till 4000 man, då spelterminer inträffa, under hvilka både »Judinnan», der som bekant första aktens final tarfvar en kolossal procession, hvars längd bestämmes af musiken, »Afrikanskan», »Engelbrekt», »Orleanska Jungfrun» o. s. v. gifvas, så uppstår kanske en kostnad belöpande sig till 2000 rdr. Visserligen lefva vi i tider då de dyrbara stående härarne alltför mycket betunga budgeten och hota den europeiska jemn-vigten, då allmän afväpning hör till hvarje statsekonoms dagliga morgon- och aftonbön; men, från teaterns stånd- och synpunkt, hvad betyda dessa för det hela nödvändiga tusen eller tvåtusen riksdaler, för hvilka hela tredje, fjerde och femte raderna fyllas af folket, applåderande t. ex. vildarne i »Afrikanskan» eller dalkarlarne i »Engelbrekt», mot de många tusen som t. ex. den nuvarande intendenten för Dramatiska teatern med flere vid inrätt-ningen uppbära, utan att en enda gång i teaterns tjenst ha svettats så mycket som en flyende knekt i »Orleanska jungfrun»? — Det tycks ej finnas något lättare än att, sans comparaison, sila mygg och svälja kameler, då det just borde förefalla svårt nog. Man berättar mig att sparsamheten nu gått ända derhän, att de utförande på scenen aldrig få dricka något verkligt, då sådant skall antydas, ej ens i genomskinliga glas; som ock, att de stackars skrynkliga äpplen, som fordom serverades på de af konstgjorda läckerheter dignande borden i »Hugenot-terna» och andra pjeser, belöpande sig vintertiden till omkring 1 rdr pr afton, strängeligen befallts undandragas de ätandes glupskhet. Ack, hur många half butelj er dåligt rödt vin och hur många tunnor äpplen kunde man icke få för en enda obehöflig aktriselev!? —

Af allt det anförda synes nyttan och nödvändigheten, hvilket ock af föregående teaterdirektörer insetts, af att hela den sceniska ledningen anförtros åt en skicklig och beslutsam man, som — om han gjort sig fortjent deraf — liksom direktören för längre tid fastes vid sin plats. Om också direktören afgår, är det så mycket angelägnare att regissören stadnar, på det den en gång beträdda banan till något bättre ej växer igen af ogräs och törnen. Så länge regissören är gammal i gården, komma alla teaterns befintliga förråder mer till rätt användande utan att onödigtvis förorsaka kassan nya utgifter, och är han förtrolig med oprans och dramats stora litteratur, af hvilken han med egna ögon och öron sett och hört det mesta, så skallunder hans hand konstanstalten gå sin jemna utveckling till mötes. Ju mindre direktören sett, hört och vet, ju mångsidigare och skickligare skall hans regissör vara. Han skall, trots direktörens räddsla för de dryga spelhonorarierna, en följd af den nuvarande chefens egendomliga uppgörelsesystein, städse framhålla de bästa artisterna till de makt-påliggande partiernas utförande, men derför ej förbise att rätt använda de yngre krafterna, isynnerhet till den öfning som alternering af roler medför. Han skall likaså ifrigt arbeta på att mönstergiltiga verk af alla slag hufvudsakligen uppföras, äfven om han röner motstånd hos direktören. Jag vet hvad det kostat mig för möda att få uppföra de klassiska skådespel jag föreslagit, men dervidlag hjelper ej annat än motstånd mot sjelfva chefens okonstnärliga tendenser. Det återstår alltid tillräckligt med medelmåttiga och dåliga stycken på regissörens lott.

På samma gång regissören ej skall motarbeta debutanters försök, tvertom, skall han dock försöka stäfja begäret hos direktören att släppa fram hvilken debutant som helst; ty vilja de Kgl. teatrarne lefva på debuter, som, då de ej innebära något löfte för framtiden, ändock lyckats narra publiken i salongen, så har konstanstalten gått utom den anvisade gränsen för sina syften, och den stackars debutanten narrats till ett steg, som endast med de svikna för-hoppningarne gjort honom eller henne till en viss grad olycklig. Under de sista åren har lusten att debutera stigit till en betänklig grad, och det allt i följd af direktörens håg för att låta teatrarne lefva på debuter; och för

räddslan att en annan teater kundetillegna sig den nya kraften har han oftast genast på måfå engagerat. Om ett eller ett par år derefter år debutanten utsatt för afsked eller så ringa af-löning, att, i hvilketdera fallet, de förlorade åren ej kunna ersättas. I utlandet, der inom hvarje stat så många teatrar finnas och alltså debutantens plats-re8surser äro större, emo ttager aldrig direktionen en debutant med mindre än den redan har afslutat sina studier och besitter en fullgod färdig-inöfvad reper-toir af sex eller åtta roler inom den emploi på hvilken debutanten kan bygga sitt hopp om engagement. Hos oss behöfver debutanten egentligen icke kunna mer än en rol utantill, lyckas han så blir det vanligen engagement af genast. Jag medger, att så lyckad kan en debut vara, att den berättigar dertill; men då händer att, som nyss inträffat, den ovanlige debutanten vid opran, vid terminens slut, på en gång får sig tilldelad trenne roler med i kontraktet utsatt ordres om att kunna dem till näststundande l:a September, d. v. s. terminens början, hvilket är mer än nybörjare vanligtvis kan prestera. Bättre vore att vid anmälan om debut, direktören genast svarade: att sedan debutanten aflagt vittnesbörd om att redan kunna eller vara färdig med trenne roler, dess debut får äga rum.

En omtänksam regissör tillkommer, att vid vår Kgl. stora teater till den l:a Maj ha vårnouveautéen i opra-väg färdig, på det att teatern af det nya stycket må kunna draga den äskade nyttan under en årstid då beräkning på goda hus endast kan göras. genom nyheter. Att »Dinorah» ej uppfördesförr än de sista dagarne af Maj, och derför ej kunnat ges mer än fem gånger, är ett fel så mycket mer i ögonen fallande, då fru Michaeli, som utför titelrolen, redan med den l:a Juni börjar sina ferier. De speciella rättigheter somliga af de mest framstående artisterna haft, att ej behöfva tillträda höst-tjenstgörningen förr än den l:a October eller November, då säsongen redan tar sin början i Augusti, torde väl snart upphöra, på det ingen brist i kassan på detta vis må uppstå och ingen mannamån mot öfriga artister göra sig gällande, och hvarför skall publiken vara i längre saknad af fru Michaeli, vår största sångcelebritet? Till den l:a April eller sed-nast till den l:a Maj böra teatrames regissörer ha för direktören framlagt förslag på de nya arbeten eller repriser, som för kommande säsong skola uppföras så att, om de bestå af fremmande förut ej gifna arbeten, de i tid må kunna införskrifvas och öfversättas samt rolerne utdelas vid säsongens slut. Så har alltid förr varit brukligt då man antog att ferierna i någon mån användes till nya rolers studerande. Yid förra spelterminens slut blef ej en enda rol till något nytt stycke utdelad, hvilket har till följd, att kanske flere månader på denna termin komma att förgå innan något nytt lär kunna gå öfver scenen, åtminstone hvad opran beträffar. Ett lyriskt stycke stod visserligen och står ännu upptaget på repertoiren: »Sicilianska aftonsången» af Yerdi, men dertill var ännu vid denna speltermins början ej en enda rol utskrifven, ehuru stycket redan under den sista månaden af mitt regissörskap bestämdes till upptagande för spelåret 1868—69. En repris af »Hälften hvar» af Auber, som också är upptagen årepertoiren, har stått der sedan tre år och till och med repeterats å sångrummet. »Rienzi», bestämd för herr Lundqvists andra debut, har oupphörligt skrifvits på repertoiren, strukits ut, återupptagits, aktvis repeterats å sjelfva scenen, kostat chören stor tid och möda och debutanten olidliga qval genom svikna förhoppningar om att få gå i elden. Ett sådant oroligt system, för sångarne afmattande, för teatern tidsödande och i följd deraf penningödande, är i artistiskt afseende — afskyvärdt. På dramatiska teatern voro endast rolerna till ett stycke: »Engelsmän i Indien» af Goldschmidt utdelade, men detta var redan gjordt under förra våren då stycket redan var ämnadt att ges. Då på Dramatiska teatern, i följd af artens beskaffenhet, lättare och fortare arbetas, kan sådant misstag också fort repareras, så ej vid opran.

Om man förutsätter att oprans regissör skall känna både den äldre och yngre marknaden af opra-litteraturen och, på verkligt konstnärliga skäl, i samråd med kapellmästaren, systematiskt föreslår nya styckens uppsättande som ock repriser af gammalt, kan ett sådant resultat som vid nu ingångne termin ej gerna yara möjligt. Också fritar man herr Sundberg från alla slags idéer i den vägen och lär det vara direktören sjelf* som af legio rådgifvare hem-tar än den ena, än den andra ingifvelsen. Man har sagt mig, att man starkt funderar på att upptaga Wagners »Den flygande holländaren». Detta i och för sig förträffliga arbete, som visserligen mer än »Rienzi», men dock ej tillfyllest, ger en trogen bild af Richard Wagners verkliga opratendenser, borde nu ej komma i fråga. Sedan nästan hela verlden lärt kännadenne mästare i hans »Tannhäuser», »Lohengrin», och »Die Meistersinger von Niirnberg», vore ett af dessa arbeten och framförallt »Lohengrin» det mest passande att hos oss uppföra. För oss, liksom för Danmark, der denna opra nyligen med framgång gifvits, är den ovilkorligen genom både innehåll och

form den mest tilltalande, på samma gång den till fullo representerar Wagners både förtjenster och fel. Man måste på teatern, som konstinstitltut betraktad, så vidt möjligt är följa kompositörers och och författares utveckling, hvilken ju också är konstens utveckling i allmänhet. Hoppa vi öfver denna utvecklingsperiod, och vid valet af arbeten gå tillbaka i tiden, hinna kompositörerne att gå om oss på vägen, som snart är fylld af nyare författare; eller till och med, hvad väl skulle kunna vara möjligt, göra en reaktionär vändning i sina strafvanden och vi dymedelst, som då redan äro på efterkälken i repertoirväg, börja ge det som kanske redan är utdömdt. Hur farligt det är att komma för sent med erkända verk, bevisar utgången af Marschners »Hans Heiling», som redan öfverallt var en nära trettio-års repertoiropra då den hos oss ej mäktade göra lycka. Hade detta arbete följt straxt efter »Friskytten», som är dess rätta föregångare, skulle resultatet blifvit ett annat. Likaså har det egentligen gått med »Judinnan», som lika länge hos oss lät vänta på sig. Meyerbeer och Yerdi hade redan beröfvat denna opra dess för sin tid väldiga attraktion. Då man vet att »Flygande holländaren» är ett verk, hvars måttliga framgång hvarje tid ger sin fulla rätt, skadar ej att uppskjuta detsamma. Af ekonomiska skäl är också »Holländaren», till följe afen enda dekoration, som måste nygöras, dyrbarare än »Lohengrin», till hvars värdiga återgifvande både dekorationer och kostymer i teatrarnes förråder finnas. Partitur och öfversättningskostnader torde för begge verken bli ungefär lika dyra.

Man talar också om en repris af »Duellen» af Herold, gifven å stora teatern första gången den 31 Oktober 183b. Detta älskliga och värderika stycke bör visst gifvas; men det är ovilkorligen ett origtigt system att, då förliden säsong Herold, som hos oss så länge varit bortglömd, åter genom »Zampa» drogs i ljuset, genast följande termin representera samme författare då så många andra både skolor och mästare äro så godt som bortglömda. Nu synes det mig vara Herolds tur att hvila några år. — Man berättar, att teaterdirektören lyssnat till det vackra rådet att uppsätta Glucks »Iphi-genia i Tauris» med Rich. Wagners instrumentation. En i sanning glädjande underrättelse; men är det fråga om att endast lättsinnigt experimentera, då är det bättre att låta frågan för närvarande förfalla. Uppsättning och återgifvande af ett sådant stycke kräfver stor urskiljning. Ryktet talar nemligen om att herr Hafgren skall vara utsedd att återge Achil-les parti. Från att under några år på småteatrar ha utvecklat sig som sångare och framställare i stycken som Offenbachs »En soirée i Kåkbrinken» o. s. v., föreligger en stor vidd af arbete och studier innan man i någon mån kan lyckas med att gripa sig an med Glucks höga uppgifter.

Systemet som å Stora teatern bör följas är tem-ligen lätt. Man väljer för hvarje stundande säsong en få år gammal eller ny epokgörande opra afhögt värde, en nv stor eller komisk opra af mera populär eller lättfattlig beskaffenhet, något som hela verlden förstår; repris af ett klassiskt arbete, t. ex. Glucks »Armida» eller Mozarts »Titus», så vida ej något af dessa mästares förut ej härstädes gifna verk, samt repris af någon god opcra-comique af på länge ej gifven författare. Man låter efter hvarje opus i allvarlig riktning ett lätt följa, och behandlar den äldre löpande repertoiren på samma sätt, så att de stora, tunga oproma ej komma så till sågandes på hvarandra. De svenska nvheterna gå i tur och ordning, allt efter som de inlemnats och antagits, som sjelfskrifna mellan de fremmande på re-pertoiren bestämda nyheterna. Inrvmmes så åtminstone en dag i veckan till stort skådespel, och då sådant är nytt eller repris minst två dagar, på hvil-ka samtidigt små opretter böra gifvas å Dramatiska teatern, så kan systemet åter bli gagnande. Det har ju förleden termin visat sig att publiken rikligen åter infunnit sig vid uppförandet af några mycket gifna Shakspeare-stycken. Detta föranleder mig tro, att om man åt denna genre inrymde ett större fält på Stora teatern mot lägre entrepriser, medan man å Dramatiska teatern äfven nedsatte prisen för de der uppförda oprettema, skulle genom ett större antal åskådare både inkomsterna och smaken stegras. Om teatern dertill, i vårt på verkligt goda konserter vanlottade samhälle, under en sådan orkesterdirigent som herr Norman, vinnläde sig om att ge tre eller fyra större abonnementskonserter pr år i förening med Harmoniska sällskapets chör, och derigenom ej hindrade sin egen chörpersonal från dess ordinarie tjenstgöring, hvilket allt förnågra år sedan lät sig göra, skulle publiken stadna i den största förbindelse till direktören. Efter klok anordning störa dessa konserter ej synnerligen teaterns arbeten. Så länge vi ej äga ett större konsertsällskap, som förfogar både öfver en orkester och framförallt en lämplig konsertsalong, måste man genom alla upptänkliga medel söka motarbeta det skadliga inflytande, som gratiskonserterna utöfva genom deras till öfverdrift å caféer och öppna platser tillåtna konkurrens, som drar massan af publiken både från konserter och spektakler. Jag hade

en helt annan afsigt med de populära konserter jag i Stockholm införde; att de ej numera kunna uppblomstra har sitt skäl i ofvan antydda missförhållande.

Att regissören i samråd med kapellmästaren riktigt distribuerar sångroler är af högsta vigt. Kan det emellertid kallas riktigt att man tilldelat herr Lundqvist »Masaniello» och herr Hafgren »Profeten?» Skola dessa herrar försöka sig i hvar sin af dessa roler, så borde väl af både röst-skäl som ock af rent physiska med karaktererae öfverensstäm-mande orsaker, utdelningen ha skett tvertom. Att herr Hafgren redan försökt sig som Masaniello skadar ej. Ett nytt försök — och han lyckas kanske! Att signor Ambrosi öfvertagit Vasco i »Afrikanskan» är lika underbart. Man får åtminstone vara nöjd med att denne Vasco försöker tala samma språk som de öfrige Portugisame ? Herr Ambrosi har nu också varit tillräckligt länge i Sver-ge för att våga gripa sig an med återgifvandet af den teaters och den direktörs språk, som visathonom en så storartad gästfrihet och skänkt honom en så god skola. Fröken Grabow har, efter en i alla afseenden mycket lofvande debut, blifvit bestämd till att sjunga Rosina i »Barberaren i Sevilla». Mig synes detta steg i hög grad farligt och skall troligen min åsigt gillas af hennes utmärkta sånglärarinna fru Stenhammar, som vet hur hon sjelf blifvit vår i artististiskt afseende förnämsta sångerska. Det är ingalunda genom debuten i »Niirn-bergerdockan» bevisadt, huruvida den unga sångerskans emploi är uteslutande inom opéra-comi-quen; ett antagande, som efter att en debutant lyckats i en rol inom denna genre, så gerna i första tillfredsställelsen göres både af publiken och kritiken. Fröken Grabow har gåfvor åt skiljda håll och skall säkerligen, med den varma, sympatiska känsla hon vet inlägga i sin sång, göra sig lika, om ej mer, gällande i det seriösa facket. Att nu tilldela henne den svåraste rol inom den komiska arten är att sätta hennes gryende talang på ett mycket farligt prof. Man skall vara en routinerad aktris, en några år mer försigkommen och sjelfstän-digt tänkande ung qvinna för att afvinna Rosinas rol all den finess, spetsfundighet och qvickhet i de sprittande replikerna, alla lika mycket beroende af spelet och uttrycket som sången, för att ge en verklig bild af Beaumarchais’ och Rossinis älskvärda intrigante. Skulle fröken Grabow än lyckas aldrig så väl i sjelfva sångpartiet, som här ej skiljer sig från rolens inre väsende, är lyckan ändå endast relativ eller ofullständig. Efter att ha gjort studier genom andra roler på scenen, skall hon otvif-velaktigt om ett par år kunna återge Rosinas partibra. Att nu ge det medelmåttigt borde ej få komma i fråga. Låt den unga sångerskan under god scenisk ledning uppträda som Kose Friquet i »Vil-lars dragoner», Anna i »Friskytten», Zerlina i »Don Juan», ja, som »Sömngångerskan» och till och med som Julia i Gounods »Romeo och Julia», och hon skall när som helst efter denna kurs, både nyttig för henne och teatern, vara en artist, som kan med till-försigt våga försöket med Rosina. Bristande insigt hos regissören i så delikata angelägenheter kan skada mången nybörjares sanna utveckling.

Jag kommer nu till belysningen af svårare olägenheter beträffande den sceniska verksamheten och regien. Då jag afträdde från min regissörsbefatt-ning, förflyttades herr Sundberg, som för sin långvariga, hedrande verksamhet som skådespelare af baron v. Stedingk hugnats med lifstidsengagement — i hvilket samtidigt inrymdes att han desslikes för samma löneförmåner skulle bestrida regissörs-skapet å Dramatiska teatern — till regissörs- eller intendentsbefattningen å Stora teatern under samma vilkor, alltså utan nytt kontrakt eller nya förändrade löneförmåner. Efter någon tvekan emottog han den ej afundsvärda posten. — I stället för honom tillsattes ej en regissör vid Dramatiska teatern, men utsågos bland aktorerne fem, hvilka efter direktörens befallning skulle uppsätta de nya eller öf-vervaka de äldre stycken, som der kunde komma att uppföras. Dessa fem regissörer utgjordes af herrar Swartz, Knut Almlöf, Fredrikson, Elm-lund och Hedin. Mot ett visst arvode, allt efter pjesens aktantal eller beskaffenhet skulle de plat-sen bestrida, oafsedt om de i stycket som aktörer med hufvudroler medverkade eller ej. Denna oriktiga idé, om ej fullt skadlig då det gäller den lätta komedien, hvilken, vanligen spelad af fem, tio, tolf eller högst tjugu personer, ej tar den stora massan af medverkande, lång fid eller stora anordningar, som i det större dramat eller operan, i anspråk, är dock på intet sätt gagnande för konstanstalten. Der den bestämda viljan, den rättande och ordnande handen felas, der måste vanligtvis alltid något bli lidande och detta drabbar i främsta rummet de yngre krafterna, som behöfva rättelse och råd, men till hvilket de af både roler och mise-en-scéne i yttre mening upptagna regissörerne ej ha tid och tillfälle. Hur för öfrigt fördelningen af dessa förtroenden varit gjord, bevisas bäst deraf, att då under loppet af tvenne spelår herr Swartz, den minst

spelande men kompetentaste regissören, endast uppsatt ett nytt* och några äldre förut gifna stycken** i hvil-ka han sjelf uppträdt — då han just borde ha uppsatt de i hvilka han sjelf ej deltagit —; och herr Elmlund uppsatt trenne nya stycken*** i hvilka han sjelf uppträdt, så ha herrar Knut Alm-löf och Fredrikson, under samma tid uppsatt alla de öfriga. Dessa begge stora förmågor som aktörer ha också mycket väl gjort sina mise-en-scéner, och hvad herr Fredrikson beträffar, så kan man icke nog loforda hans smak i fråga om att möblera rum. Med få undantag har intet varit att anmärka mot

* »Didier».

** »En fattig ung mans afventyr» och »Jane Eyre».

**+ »Om Kronan», »Axel och Walborg» och »Mäster Fröjd».deras uppsättningar i allmänhet om man utgår Irån den synpunkten att så måste vara fallet i alla de scener der de verkligt goda förmågorna samverka. De komplettera hvarandras intentioner; men der de mindre goda verka dels allena eller endast bi-hangsmässigt jemte de bättre, uppstå betänkliga pauser eller luckor i samspel och konstyttring, som uppenbart ge tillkänna att handlingens liflighet eller fortgång plötsligen liksom afstadnar och något saknas i ledning8-anläggning och utförande, som onekligen beror af bristande vaksamhet hos en allt ordnande och jemnande hand; och i så fall var det lika bra om icke bättre under herr Sundbergs tid. Herr Hedin återigen, som ej tycks känna sig saken vuxen eller om den äran är angelägen, afhåller sig från all dylik tjenstebefattning då han på repertoire n dertill är kallad. Hvarför ej herr Högfeldt, som är en teaterbevandrad och erfaren man i sitt fack, alltse’n den tid han sjelf var teaterförestån-dare och scenisk direktör vid Helsingforsteatern, fått öfvertaga det hela efter herr Sundberg är visserligen icke så svårt att fatta som det är orättvist. Att det emedlertid gått och gått väl — en följd af de utmärkta artistiska krafterna och de å denna scen ringa störande scenerierna — är ett faktum som ingen vågar bestrida, och att det under detta skick gått ej allenast väl men fortare än förr hvad om-vexlingen i repertoiren och nyheterna beträffa, låter ändå mer tala till sakernas fördel; men anordningen är principlös och skulle på ett mycket enklare sätt gifvit samma eller ännu bättre resultat. Eller hvar-för ej göra herr Swartz till regissör for hela den dramatiska scenen med herr Högfeldt som biträde?Eller, om detta icke smakar, endast herrar Swartz och Fredrikson? Aro ej två regissörer nog?

Teaterdirektören, som troligen låtit sig berätta att i Tyskland ofta flera s. k. fackregissörer bland aktorerne anlitas, har väl ej fått sig delgifvet, att då så är fallet dessa ha en bestämd regissörs-emploi som de besörja, nemligen en för det högre skådespelet, en för komedien och en för lustspelet och farsen. Detta system föråldradt och alltmer obrukbart, trots att ännu en och annan anordning i den vägen förekommer, har så småningom vid de flesta större teatrar upphört i följd af dess olämplighet, och en regissör bestrider åter vid de bättre teatrar-ne det hela. Denne ende bibehåller ofta fackregissörer till biträden, då han tillika bekläder verkställande direktörs plats, såsom Laube eller Dingelstedt. Vanligtvis anlitas mångvälde — systemet der fåfängan hos de spelande verkar på en svag styrelse eller der en till det helas ledning duglig regissör ej finnes. 1 Frankrike är det aldrig mer än en régisseur-en-chef, under hvilken underregissören eller teater-sufflören sorterar.

Det olämpliga i systemet vid Dramatiska teatern har dock ej medfört några för konsten särdeles skadande verkningar, om man afräknar att genom de två egentliga regissörernes afgjorda böjelse för komedien, det högre dramat ej kan och får florera. Dessutom upptagas dessa regissörer ej som sådana i teatrarnes stat, ej i stats- eller teaterkalendern, och ej har reglementet, som om dylika regissörer ej nämner ett ord, i och för detta undergått någon förändring.

Då baron v. Stedingk anställde herr Wijkander,hvilket torde tillskrifvas rent personliga motiver, kallades denne för Inspektör för Dramatiska teatern. Efter nuvarande regime kallas han officiellt i tea-trarnes stat för Intendent för samma teater. Då jag redan pag. 71 anfört paragraf 36 i de kungliga teatrarnes reglemente, som handlar om intendents skyldighet, liktydig med förste regissörs, skulle man med de reglementariska bestämmelserna för ögonen ha skäl att antaga det herr Wijkander egentligen vore Dramatiska teaterns regissör och vid denna scen utöfvade samma befattning och verksamhet som herr Sundberg vid Stora teatern; men så är ej fallet. Han äger endast en ann ståtligare titel än förut, men bestrider intet af hvad som tillkommer en intendent. Han afger för

hvarje vecka ett förslag till repertoir, det är allt! Han vakar kanske osynligen öfver scenen, men man ser honom aldrig der annat än som en daglig gäst mellan kulisserne; och hans befattning som intendent är än i dag en lika stor gåta som den förra posten han beklädt. Sitt eget stycke »En konung» har han dock sjelf uppsatt, hvilket man också i alla tidningar fått läsa. Då reglementet noga föreskrifver hvad intendenten skall göra, synes det mig i hög grad stridande mot ordning, skick och sans, att denne Intendent ej åligger göra de skyldigheter som åtfölja platsen. Att endast se på hvad andra göra och för detta uppbära en stor lön, torde förr ej varit meriterande, kanske det nu är fallet. För teatrarnes principaler borde det vara angeläget se till huruvida de vid teatrarne anställde personer göra det med deras emploi förknippade gagnet. Sker detta ej, finnes ej heller någon säkerhet för att ej flera sådana abnormiteterfå insteg och den flitige, och nitiska löntagaren kan ej annat än med revolterande harm åse att sådant opåtaldt får passera vid en teater der man år från år, i följd af det brydsamma ekonomiska betrycket och sparsamhetssystemet, sväfvar i fara att mista sin anställning.

Regien inom Stora teatern hotas af ännu större öden. Herr Sundberg, som ledsnat på sin maktpå-liggande befattning, och som från kritisk ståndpunkt betraktad, just ej, på hvad hans energi och fantasi vidkommer, kan tillräkna sig lönen af någon synnerlig lifaktighet eller blomstring af konstanstalten, har med en hos honom vanlig öppenhet och älskvärdhet meddelat alla menniskor att han ämnade afgå med förra terminens slut, för att återinträda i sin rätt, genom det lifstidskontrakt han har på att vara skådespelare och regissör vid Dramatiska teatern, utan att han derför ville gå de andra fem regissørernes rätt för när. Det har ej kunnat annat än vara honom påkostande att, för det omsorgsfulla kallet å Stora teatern, behöfva uppoffra sin vackra talang som skådespelare, med hvilken han vunnit så många års erkännande. Ännu full af ungdomlighet och arbetslust har han blott sällan på Stora teatern haft tillfälle uppträda, och hans »Kung Albrekt» i »Stolts Elisif» bevisar, att hans rätta fält är det han åter vill beträda. Herr Sundberg länder till heder att han för denna rols skull ej befattade sig med uppsättningen af stycket, som besörjdes af författaren sjelf. Emedlertid har det besynnerliga inträffat att herr Sundberg stadnar vid sin nuvarande befattning under vilkor att direktören erkänt honom rättigheten att fortfarande vara Intendenteller förste regissör vid Stora teatern utan skyldighet att uppsätta de nya stycken som der skola uppföras eller att i allmänhet behöfva närvara under representationer nes gång. Detta är i sanning något så afvita att, om man omtalade det för hvilken teaterstyrelse som helst, man skulle bli ansedd som den der far med osanning. Detta har emedlertid herr Sundberg för artisterne inom teatrarne sjelf berättat och känner sig nöjd med att på detta vis ej ha något ansvar, vinnande äskad tid för att oftare kunna få uppträda på dramatiska teatern. De åsigter direktören kan hvsa om en regissör, som han fritar från de väsendtliga-ste af hans skyldigheter, måste i sanning ej vara de mest smickrande. Eller också har han inga åsigter alls! När en teaterdirektör medgifver dylikt borde regissörens hederskänsla komma i svallning. Reglementets paragraf 86 om Intendents skyldighet kommer således ej heller att vid Stora teatern ef-

terlefvas! — »Something is rotten in the State-------

säger Shakspeare.

Sedan herr Arlberg helt flygtigt blifvit tillfrågad huruvida han vore benägen åtaga sig regissör-skapet vid Stora teatern, men af samma skäl som förut nekat att detsamma bestrida, så mycket naturligare då hans sångarerepertoir i så hög grad förstorats och den tid som är honom öfrig egnas åt hans många sångelever, bestämde sig direktören för det på Dramatiska teatern redan införda och af honom sedan länge för Stora teatern också passande ansedda systemet. Afven der skulle flere af direktören så kallade »rörlige regissörer» sköta den befattning som under åratal bestridts af en, och för hvilken emplois vigtiga beskaffenhet vid ett dyliktinstitut till ock med en Bournonville införskrefs. Allt hvad under de sednare tio åren vunnits genom en konseqvent artistisk skötsel, och som naturligtvis kostat teatern dryga penningar, men hvilka penningar också afkastat penningar, skall genom detta lika farliga som ohållbara system ramla öfver ända och grusas. Ar, som jag nyss anfört, en sådan åtgärd ej helt och hållet förderfVande på dramatiska teatern, skall den otvifvelaktigt bli det vid opran.

Makten som tillkommer oprans regissör, behandlande de många stora massorna, dess förråder och attiralj, ändrande annoncerade pjeser och öfver-flyttande rol ur en i en annan hand, hans samverkan med kapellmästaren

och öfrige fackchefer, kan ej vara annat än odelt.

Det virrvarr, som i arbetsordningen under en sådan anarki skall uppstå, är oberäkneligt, och skola teatersufflören, kostym-ordonnatören, maskinmästaren, förvaltaren och arbetare vid stora teatern riktigt komma att lida alla upptänkliga qval genom den mängd olika anordningar, sätt och befallningar som skola hagla öfver och kring dem; ty hvilken artist vill vara regissör för ett stycke med mindre han vill följa sina egna intentioner och låta sin egen vilja gälla? Se *herr Hedbergs yttrande pag. 69—70. Härtill kommer det löjliga i detta sakernas skick, att regissör som skall ge förslag till rolfördelning i det stycke han uppsätter, naturligtvis ej som sångare kan och vill glömma sig sjelf och således framför allt måste intressera sig för att uppsätta det stycke som erbjuder honom en tacksam rol. Om en förfar så, hvilket vore ganska naturligt, skola de öfriga följa exemplet. Man har ju detta dagligen förögonen vid Dramatiska teatern. Ej mindre kostligt blir systemet då de flesta sångare vanligtvis tjenstgöra i samma stycke och allas medverkan tas i anspråk i kanske maktpåliggande partier och alltså ingen har tid befatta sig med regissörskapet. I en ensemble kan icke den sjungande regissören, såsom i en talpjes der ej mer än en i sender talar, föra ordet, leda, taga om och rätta det sceniska. I sådant fall måste allt öfverlemnas åt ödet, hvilket just kan komma på ett ut. I dag skall herr A. lyda herr B; i morgon skall herr B. lyda herr A; i öfvermorgon skola både A och B lyda C; slutligen skola A, B och C sjunga en trio som slutar med allmän final... då får väl ändå herr Sundberg hjelpa till och öfverta ödets parti? Huru ordning och disciplin inför mängden af chör- och balettpersonal inom artistcorpsen skall upprätthållas, faller lätt i ögonen — och huru denna tropp af chorister, dansörer, dansöser, elever och statister skola i dag upplifvas till hurtighet af den raske regissören och åter i morgon somna in under den dåsige och slutligen ej veta huru gå, stå, komma, göra och låta — det är fasaväckande! Om man skulle föreslå en sådan anordning vid t. ex. Dresdeneropran, så skulle hela teaterpersonalen gå man ur huset. Jag vill föreställa mig att under sådana förhållanden, då Intendenten Sundberg spelar komedi på Dramatiska teatern och en af de många regissörernes opror på Stora teatern gifves, i hvilken han sjelf och alla de andra uppträda och direktören ej är närvarande, hindrad genom sin andra höga befattning, teatersufflö-ren herr Boberg blir den enda myndighet som på scenen representerar konstanstalten.Att direktören, då hans tid är så knapp, vill ha så många i stället för en att öfverlägga med, är i sanning så i strid mot hvad andra menniskor skulle vilja, att man härvidlag måste tillämpa det gamla kända ordspråket: »För Gud och en teaterdirektör är ingenting omöjligt!»

Det är ingen fantasibild jag här upprullar, det är rena verkligheten såsom den skall komma att gestalta sig om för detta ej i tid sättes en damm; och skulle än under öppen ridå en ny opra gå väl, så måste i så fall hela äran odelad tillfalla våra kapellmästare, hvilka nu mer än någonsin med sin kända påpasslighet och noggranhet måste bidraga att ställa vår sångscen på den höjd af anseende den länge haft. Icke mindre måste publiken då skatta en hvar af de utförande artisterne, som alltid skola, hvad på dem personligen vidkommer, häfda sitt rykte; men om de unga sujetterna förlora medvetandet om att det är scenisk konst det gäller och totalintrycket blir försvagadt eller går förloradt, som måste inträffa, då är det regissörsanordnin-gens fel.

Om de unga dramatiska sujetterna behöfva regissör-instruktörens hjelp, hur mycket mer behöfva då ej den lyriska scenens nybörjare densamma? Endast konsten att gå och stå på scenen erfordrar ej ringa studium och hjelp. Man vet att de flesta nybörjare vid sångscenen vanligen äro utrustade med mindre egenskaper inom framställningskonstens svåra gebit än andra, och mången outvecklad talang har i brist af ledning i det rent dramatiska snarare gått baklänges än framåt. Jag kan här ej undelåta framdraga några exempel från mitt korta teaterlif.lOtf

Med mycken flit och uppoffring af sitt medfödda temperament underkastade sig fru Jacobson att för mig i dess minsta detalj instudera Julias parti, hennes debutrol. Hur hon förvånade publiken äfven genom den dramatiska framställningen af rolen, af hvilken sångföredraget naturligtvis är i hög grad beroende, vet en hvar. Lika så väl vet hon sjelf som andra, att sedan dess har hennes dramatiska utveckling ej stegrats, till men för hennes verkligt rika fast slumrande ressurser, och det för att hon icke haft någon verklig hjelp, någon bestämd ledning. Fröken Clara Rylander är så älskvärd att tillskrifva mig en del af de små triumfer hon firade på Mindre teatern, nu är hon obemärkt och ger ej heller tillkänna att hon gått framåt. Hon behöfver ledning. Gif henne den och hon skall göra

storartade framsteg! Att fru Stenhammar hedrade mig med förtroendet att hjelpa hennes elev fröken Grabow med det dramatiska i hennes debutrol, gjorde mig stolt, att det lyckades, gladde mig; men än gladare skulle jag bli om denna unga sångerska för framtiden kunde påräkna en skicklig regissörs ledning, som på sjelfva scenen, der fram-ställaren hufvudsakligen skall lära sin konst, understödde henne, på det hon ej måtte gå miste om att rätt använda de medel hon sjelf ovetande förfogar öfver. Denna unga teaterelev hade både inför stora teaterns Intendent och Elevskolans lärare uppenbarat så bristande anlag för scenen, att ännu samma afton hennes debut skulle äga rum, dessa herrar kort före spektaklets början till mig yttrade sin farhåga för att hon ej ens nöjaktigt skulle kunna sköta sig på scenen. Då var jag redan öfvertygad om hennes framgång.Nybörjaren tror ofta, och framför allt den äldre medelmåttan, att med titeln af aktör eller aktris följer också artistskapet liksom sjelfskrifvet och att de äro så fullkomliga och spränglärda att de aldrig behöfva någon rättelse. Yid första rättelse eller hjelp i deras bristande förmåga att uträtta något väsendtligt bra på egen hand, inse de väl hjelpens fördel, men akta sig noga låtsa om att de emottagit den. Regissören eller instruktören blir dem allt mera oumbärlig och de taga sin uppgift ofta så lätt, att de i hopp om att hjelparen nog skall tänka för dem, alldeles uraktlåta att på egen hand befatta sig dermed. Detta är medaljens frånsida. Lyckligast den unga artist hvars gåfvor räcka till åtminstone en half sjelflcdning. Alldeles på egen hand går det ej. *

Ju bättre, ju skickligare och fullkomligare artisten är, desto förr inser han att en sådan scenisk instruktör måste finnas, ty i den sceniska framställningskonsten, den erkändt svåraste inom alla konstarter, ligger just stötestenen deri, att den på scenen utförande artisten, i motsats till alla andra konstnärer, ej kan se sin egen skapelse. Omgifven af tusen störande föremål och oftast afväpnad genom motspelarens likgiltighet, glömmes lätt de under hemstudiet påtänkta ansatserne till ett beräknadt spel som kräfver öfning, och sångartisten skall dessutom lyda kapellmästarens taktpinne, som i ej obetydlig-grad distraherar från rolens inre väsende. Hur mången utmärkt artist skulle vilja underkänna de goda smakråden då de komma från en erfaren teater-förmåga? När Europas ryktbaraste såväl dramatiska som lyriska artister öfva sig på scenen, hvarken fäeller vilja de under studiet på repetitionerna undandraga sig de råd och anmärkningar som den med stycket och rolen förtrogne regissören gifver dem, och det i länder och på teatrar der mycket mindre sättes värde på enhet i framställningen än hos oss. De dramatiska scenerna: Théâtre fran^ais, Gymnase och Opera comique i Paris stå högst i ensemble, dernäst Hofburgteatern i Wien ... och alla stå de liksom de flesta teatrar i Tyskland under regissörens vidtutsträckta instruktörskap. Att Kgl. teaterns direktör förbiser allt detta, bevisar endast, att han, trots de år han innehaft sin befattning, tagit för ringa del af verksamheten på scenen eller ej har gjort sig reda för hvad med en regissör egentligen menas. Mig veterligen har den nuvarande direktören aldrig, ej ens af nyfikenhet, begärt ett samtal i den vägen eller om att få del af en uppgjord skriftlig mise-en-scéne, ej heller infunnit sig till andra än generalrepetitioner, då ojemnheterna och rättelserna äro öfverståndna. Missgreppet i den nya re-gissörsanordningen härleder sig dock hufvudsakligen derifrån, att direktören ej tar råd i artistiska frågor och trots framstående teatersujetters och sakkunnige personers varning endast ger ett halfförstådt svar som ungefär låter som: ske min vilje!

Men, skall man fråga, hvilka äro de regissörer som skola leda opran och det stora skådespelet vid vår största scen? Aro de ej fullt kompetente? — Derpå vågar jag också svara, vädjande till alla dessa projekterade regissörers eget omdöme, med hvilka jag har den glädjen att stå på fullt vänskaplig fot.

Herr Harald Torsslow, som ej sjelf blef minst öfverraskad vid uppgörandet af sitt kontrakt, i hvil-ket till hans stora förvåning stod att läsa, att han måste uppsätta lyriska stvcken mot ett arvode af 50 rdr rmt pr akt, är en ung sångare som aldrig haft håg för eller drömt om att bli regissör. Han måste bli det, det hjelper ej att neka, att göra några invändningar. Hans far, vår store bepröfvade Torsslow, ansågs af baron v. Stedingk ej tillfyllestgörande på en sådan plats, unge Torsslow anses af herr af Edholm som lämplig. Jag är öfvertygad om att herrar Torsslow senior och junior liksom jag dra på munnen åt detta arrangement. Men, på förhand kan ingen dömma. Kanske herr Torsslow är ett utmärkt regissörsämne. Då jag tillträdde en sådan befattning trodde man också, och kanske med rätta, mig vara olämplig, och det gick ju ändå bra nog. Men herr Torsslow, som aldrig gjort några studier ditåt eller besitter den slags erfarenhet som föranledt andra eller honom sjelf att tilltro honom duglighet i detta

hänseende, skall aldrig — om han äger än aldrig så mycket skönhetssinne som framstående landskapsmålare — genom den lilla praktik som efter det nya systemet åt en s. k. rörlig regissör inrymmes, som ej får uppsätta mer än högst två pjeser pr spelår, hinna öfvertyga sig sjelf om sin ofullkomlighet. Han vet väl att regissörsskapet ej beror endast på att ordna en dekoration, men att det är mångartadt, svårt och ansvarsfullt. Han är ännu temligen ung på scenen, utan några bestämda af-görande egenskaper som vittna ens om erfarenhet eller bestämda åsigter beträffande framställningskonsten. Visserligen kan man sjelf vara en skäligen svag skådespelare och derför ändå en god regissör och instruktör, men då skall ett förråd afkonstnärlighet och studier, som ej yttra sig genom egen aktivetet som framställare, bo inom det stoft som skall undervisa andra dödliga. Ingen skall vara gladare än jag om jag misstagit mig om herr Torss-lows begåfning för detta svåra kall, på det han i sin mån må kunna gagna vår sceniska utveckling. Likvisst anser jag honom ha nog att sköta genom att öfva sin röst och lära sig de många roler han måste öfvertaga om herr Arnoldson lemnar vår teater. Skulle ej herr Willman ha varit att föredraga som regissör? En erfarenhet som hans, en scenisk förmåga som hans skulle väl vara mäktig att både bättre undervisa och ordna? Men herr Willman är en verklig artist, som lefver uteslutande för det mål han för sig uppstäldt; han skulle aldrig, om också endast af klokhet, gått in på att räcka handen åt ett förderfligt system som skadar det hela och störande verkar på sångarens egen uppgift och utveckling. Den andre regissören skulle, enligt hvad ryktet förmäler, vara herr Sandström. Kanske förslaget, yppadt af direktören, ännu ej hunnit sjelfva föremålet. Samma rykte talar också om att direktören yttrat att han i fru Strandberg funnit den tredje regissören. Man bör så mycket mindre sätta tro till dessa rykten som de beträffande artisterna af olika kön äro alltför kloka att vilja i detta se annat än ett lyckadt skämt af förste direktören.

Herr Arlberg, som i sista minuten vidhöll sin frånsägelse af allt regissörsskap, måste vid kontraktuppgörelsen åtaga sig att åtminstone under säsongen uppsätta en opra. Han torde ursäkta att jag nämner honom sist. Han skall bättre än de andraregissörerna förstå mig, då jag varmt och innerligt, i den svenska teaterkonstens namn, beder honom att åtaga sig alltsammans vid opran, på det enhet och konstnärlig sans åter måtte få fotfäste inom vår för oss alla dyrbara konstanstalt! och ej skall det behöfvas stor öfvertalningsförmåga för att förmå de andra opra-regissörerna, att i hans hand, liksom de tyska småfurstarne, nedlägga sina leksaksspiror. Vill förste direktören gå in på detta och sjelf göra om litet af det nu i brådskan hopkomna, så skall en hvar som intresserar sig för våra Kgl. teatrar vara honom tacksam. Skulle detta ej lyckas, ty jag fruktar att herr Arlberg liksom herr Willman icke vill uppoffra sin sångarebetydelse, och mångväldet ha sin förstörande gång, ber jag blott herrar och fruar regissörer att i konstens intresse vaka öfver alla som behöfva bistånd och råd, ej sig sjelfva för-glömmandes; och herr Torsslow, som landskapsmålare betraktad, att öfverse hela den dekorativa anrättningen af »Stradelia» och »Dinorah» hvilka opror, hvad den oriktiga anordningen i allmänhet och hvad det sednare stycket särskildt beträffar, genom månskenet i skuggarie-scenen och isynnerhet genom hela tredje aktens uppställning, har nått höjden af det sceniska förfall som i den vägen inträdt sedan heiT Ahlgrensson lemnat våra teatrar. Utan någon kostnad hade med hvad teatrarne redan äga, hela opran bättre kunnat uppsättas. Om dertill den kostliga peristil med små pysar i barockstil midt i en halfmorisk fantasidekoration (målad till »Violetta» och ypperlig i och för sig då den rätt nyttjas), som användts till förgrund i andra akten af »Lalla Rookh» kunde utbytas mot något mindre stötande för ettanspråkslöst öga, så skulle troligen alla målare i Stockholm bli honom förbundne. Att uppräkna alla de fel som i denna väg insmugit sig på vår Stora teater under de siste tvenne åren, vore att fylla ett ark för sig. En strängare domare än jag skulle ej lemna mycket oklandradt, så mycket heldre som teatrarnes förråder tillåtit rikligare och bättre användande af både dekorationer, kostymer och attributer.

Återstår att tala om regien för det stora skådespelet. Man säger att herr Hedberg skall leda detsamma, ehuru han till mig personligen yttrat att han ej vill åtaga sig det, dels derför att han anser systemet principlöst, dels för att det störande skulle inverka på hans produktivitet som författare. Utan att vilja frånsäga en man som herr Hedberg behörig kompetens i detta fall, trots de fel och brister som vidlåda hans egen uppsättning och mise-en-scéne i yttre måtta af »Stolts Elisif», — ej att förundra sig öfver då detta var hans första regissörs-försök —, tror jag att det vore på sin plats anlita herr Swartz, såvida han vill åtaga sig det. Deri-genom blir utom nyttan af hans insigter, åtminstone en sorts enhet i systemet, om alla tio regissörerne, så illa anskrifna i herr Hedbergs

sändebref, endast utgjordes af vid teatrarne engagerade sujetter. Om herr Hedberg dertill verkligen, som vi alla ha stora skäl att tro, varmt intresserar sig för våra Kgl. teatrar så är detta det bästa sättet för att få det nu stundande eller redan införda mångväldet fördt till en snarare undergång. Republikansk styrelse duger väl också i våra dagar vid en teater, men då skall högsta verkställande makten vara kontrollerad.Vid en monarkisk teater duga republikens former ej, minst anarkiens, de äro nonsens då der ändå finnes en despot. Konstitutionell monarki med sitt begränsade antal ministrar, är den normala och Önskvärdaste ordningen. Skulle direktören vidblifva sitt förstörelsesystem få vi slutligen lika många eller flere intendenter och regissörer än det finnes stor-mandariner i det Chinesiska riket, hvars teaterförhållanden verkligen tyckas utgöra mönstret för vår nuvarande styrelse.

För denna månghöfdade regissörsanordning tages också sparsamhetssystemet till svepskäl! Visserligen inbesparade teatrarne den lön Stora teaterns regissör åtnjöt genom herr Sundbergs uppflyttande till platsen; men tio regissörer, uppsättande i me-deltal omkring 10 akter hvar å 50 rdr rmt, också i medeltal, — ehuru många akter af de vid Dramatiska teatern förekommande stycken ej betalas så högt, då deremot aktantalet vid denna teater stiger i högst betydlig grad och alltså beräkningen blir ungefär densamma — kosta teatrarne den lilla nätta summan af minst 5,000 rdr rmt. Då en skick-lig regissör vid Stora teatern under nuvarande förhållanden borde kunna aflönas med ungefär 3,000 rdr rmt och herr Sundbergs lifstidskontrakt i hvilket fall som helst till hela sin summa skall utbetalas, så uppstode på det naturliga sättet en ren behållning, utom den för det hela artistiska vinsten, af minst 2,000 rdr rmt.

För öfrigt göra reflexionerna sig sjelfva.

*

IV.

Artisterne, Publiken och Kritiken.

Den svenska skådebanans artistiska minnen äro stora och de flesta af våra samtida artister på den Kgl. scenen uppbära den dem i arf lemnade förlä-ningen af konstens makt på ett i allo utmärkt sätt. Man har till och med efter min åsigt icke öfverdrifvit sä litet i förgudningen af den tid som varit; i synnerhet ha de gamle, våra föräldrar höjt en Hjortsberg, Högqvist, Karsten, Sällström och Widerberg m. fl. till skyarne. Dessas öfver-lägsenhet kan af ingen bestridas, men min enfaldiga tro är att, i följd af att det hela måste vara bättre nu än då, de nu framstående artisterne också intaga ett relativt högre rum som verkliga konstnärer. Tiden förbättrar allt, bildningen och kunskaperna måste förädla och fullkomna konstnären och våra lefvande artister behöfva alldeles icke tro sig inta något lägre rum som sådana, än de som nu endast höra till våra konsthistoriska minnen.

En teaterdirektör för en stor scen kan aldrig i annat land finna motstycke till en så älskvärd, nöjd, undergifven och för saken sig intresserande ar-tist-corps, publik och kritik som vår. Deri liggernågot, öfver hvilket han borde vara stolt, men det innebär också den stora faran, att han, liksom en ann sjelf herr skare, behandlar både det ena och det andra af sina underlydande folkslag nog liknöj dt. Just derigenom att vi utgöra en liten nation, genom vårt läge och språk afskiljd från och mindre berörd af de öfriga folken, ha vi också en speciel teater, som egentligen ej kan sägas bestå af mer än de s. k. Kgl. scenerna. Derigenom har direktören ej att kämpa mot eller slitas om makten med andra större teatrar och han beherrskar i följd deraf hela situationen.

Våra artister vid de Kgl. teatrarne, beståendé af till största delen jemnbördiga förmågor, utan att bland åtminstone sina opramedlemmar räkna någon stjerna af första rangen, som i utlandet skulle komma konkurenten att darra, och utan att bland de mindre framstående behöfva anse någon alltför underlägsen de uppgifter som på dem ställas, åstadkomma också i följd deraf den hos oss med rätta prisade ensemblen. Huru med denna konstens vackra yttring gått i de stora länderna har man nog haft tillfälle att öfvertyga sig. Der träda de s. k. storheterna utom ramen och rifva ofta sönder det hela, liksom ville de till auditoriet säga: se, här är jag! var så god och hör och se icke på någon ann! — Huru de s. k. gasteringarne i Tyskland, af hvilka vi också fått några förkänningar, i

och för sig urartat och skadat framställningens enhet på de flesta teatrar, är ett redan sorgligt faktum. En reaktion i detta fall är af nöden och skall nog slutligen blifva verkställd. Så länge teaterdirektörer och ar-tister, i följd af deras konkurerande mängd, ligga i händerna på teateragenter och betaide kritici, skall det onda ej kunna repareras. Dervidlag beror det på en tysk teaterdirektörs mod att emancipera sig från detta ofog; men dertill fordras ett oerhördt mod, liksom det för en fransk direktör fordras ett ej mindre stort för att frigöra sig från den för det spirituela franska folkets smak kränkande claquen. Från alla dessa skamliga obehag äro vi befriade.

Vi äga den lärdaste, samvetsgrannaste och mest instruktive kapellmästare Sverge någonsin haft. Herr Normans grundlighet är i allo att vid en konstanstalt föredra framför Foronis genialiska »lais-ser aller», ty det hela skall alltid ur ren konstnärlig synpunkt vinna derpå. Hans tysta kraft är mera till fromma för orkesterns prestationer och hans stränga hållande på rythm och takt, fritt från de flesta teaterorkesteranförares lättsinniga frikostighet mot de sjungande artisternas sjelfsvåld, skall alltid lända konstinstitutet till gagn och heder. Derfor kunna fremmande här uppträdande artister ej nog prisa vår lilla, men omsorgsfullt danade orkesterstyrka, och de fremmande kapellmästare, som i utlandet bevittnat våra sångares uppträdande, exempelvis i Berlin och Wien, ej nog förundra sig öf-ver hur väl och noggrannt de lärt sina roler, som ock den sans, måtta och taktkänsla, som hos dem är i hög grad märkbar; något som vid de stora teatrarne i utlandet hör till sällsyntheterna. Om vi skulle mista en sådan man — man har beklag-ligtvis talat om herr Normans afsigt att lemna sin plats — vore det i sanning en oersättlig förlust,som det bör vara teaterdirektören angeläget på alla sätt förebygga. Måtte blott lierr Norman, under den nuvarande oartistiska planlösheten inom konst-anstalten, icke tröttna vid sitt maktpåliggande kall och uppträda litet mera energiskt beträffande re-pertoiren.

Med den verksamhet, som vid vår opra måste vara rådande, är naturligtvis en kapellmästare ej tillräcklig, hans krafter kunna hvarken i normalt eller under nu rådande utslitningssystem hinna till. Också har herr Norman i konsertmästaren Dente ett substitut, som just besitter de erforderliga egenskaperna för en andra kapellmästare. Hans energi och beslutsamhet, parade med ett mod, som alltid, trots uppgiftens svårighet, i sista ögonblicket är redo att leda lyriska scenens föreställningar, äro oersättliga egenskaper och i följd deraf värderade.

Att opran som sin chormästare får räkna vår populäraste, mest produktive och originelaste kompositör, vill ej säga litet; pch hvad vår lilla chör storartadt uträttat, daterar sig endast från herr Aug. Södermans anställning vid den Kgl. teatern. En samverkan mellan män sådana som Norman och Söderman är något så ovanligt vid en teater, att det för andra större scener länge kommer att utgöra ett önskningsmål.

Att uppräkna namnen på Kgl. oprans alla goda sångkrafter är öfverfiödigt. Vi besitta sångerskor och sångare, som stå högt i bildning och sceniska egenskaper och som i utlandet skulle uppbäras betydligt mer än hos oss. Deras största värde, samverkans förmån, ger dem dock större betydelse hos ossän de i fremmande land skulle vinna. Nya krafter med rätt stora förtjenster ha på sednare tider blifvit införlifvade med vår elitcorps, men utgöra för många personers styrka för att hvar och en skall rätt kunna bli använd, och majoriteten skall aldrig kunna ersätta de få utmärktheter, som genom de sista årens regime lemnat eller komma att lemna vår opra-scen. Dessa många, utom att de gå hvarandra i vägen, åsamka teatrarne, såsom jag förut redan an-tydt, en vida större utgift än de under nuvarande förhållanden ha medel till. Våra dramatiska artisters utmärkta egenskaper har jag också redan berördt, äfven dessas elitcorps är sekunderad af en för stor hjelptrupp af nybörjare. Om sångscenens unga krafter till egen öfning medverkade i de dramatiska föreställningarne, hvilket fordom, före dramatiska teaterns inköp, alltid skedde, så skulle teatrarne ha större användbarhet för dem och utgiftsstaten i betydlig mån minskas för den dramatiska scenen. I Köpenhamn delta alla sångartister i de dramatiska föreställningarne, hos oss sker det endast undantagsvis.

Utom de här påpekade framstående artistiska egenskaperna utgöra våra Kgl. teatrars förnämsta artister en samling utmärkt aktningsvärda enskilda personligheter, som — om de ock ej så mycket som önskligt vore — utgöra ensär deles bemärkt grupp af eftersökta gäster inom vår högre societet, hvilket det skulle vara direktören angeläget att eftersträfva, och hvilket några af de Kgl. teaterdirektörerne fordom praktiskt utfört,* likväl der de visa sig, göra

* Direktör Stjernström förstod också att genom ett slags samqväm förena publiken med artisterne, ett ömsesidigt när-intrycket af både rikt begåfvade artister och umgän-gesmenniskor. Grunden till alla dessa framstående egenskaper finna vi i de flesta af våra qvinliga artisters sedliga egenskaper, motsatsen till hvad man tyvärr vid de flesta af Europas större teatrar icke kan skryta med, och det aktningsvärda antal af manliga artister som utgått från landets första universitet. Då aldrig något här i veriden kan vara fullkomligt, så antages att det också finnes undantag från regeln, men de måste i så fall vara få; och olyckligtvis genom teatrarnes och dess artisters öde att stå under en hvars dom och upptuktelse, så spridas ofta rykten, som genom illviljan eller okynnet hos en del herrar och damer, som inom alla länder tillhöra det vidt utgrenade sällskapet för nyttiga och onyttiga lögners utspridande, ta dimensioner, hvars olycksbringande framfart det nästan är omöjligt att hämma. Hur illa man gör att för strängt bedömma artisterne i deras enskilda lif, då man så aktsamt skonar alla andra samhällsklasser, är lätt att inse, om man besinnar de frestelser som i synnerhet teaterlifvet bjuder och den sinnenas öfver-retning, som konsten framkallar. Hur mången går fri från förvillelser? och på teatern lurar frestelsens demon lika mycket på den ena som den andra sidan om rampen.

Då våra artister vid de Kgl. teatrarne med rätta kunna glädja sig åt den verkliga välvilja och uppmuntran som kommer dem, så väl små som stora, till del från vår liberala och ridderliga tidnings-

mande, som i synnerhet för de yngre sujetterna är särdeles förädlande.press, så ha de alla skal att, filskande sin konst, med ospard ifver egna sina krafter åt en konstanstalt och dess utveckling, som nu endast genom deras mod, deras uppoffring och deras sammanhållning kan lotsa sig genom de magra år både på ande och materia, som alltjemt trycka deras artistiska och ekonomiska utsigter för den närmaste framtiden. Ville de dertill sjelfva bidraga att utrota det lilla kotteriväsende, som på sednaste åren uppstått inom deras annars från alla större intriger och kabaler se'n gammalt fridlysta corps, samt införa ett mera san-sadt, städadt och artistiskt läseprof (kollationering), som alltid varit en fläck för vår svenska teater i allmänhet, så skulle den nuvarande corpsen endast derigenom rest sig ett vackert minne till efterlef-nad och med sitt exempel redan nu bidraga att öppna ögonen på den stora massan af sig så kallande aktörer och aktriser vid våra många smärre och kringresande teatertrupper. Bland dessa finnas likvisst förmågor som kräfva svenska publikens största aktning, och dessa artisters sträfvanden till ett konstnärligt mål kan jag ej underlåta, som gärd af den minsta rättvisa att nämna, särskiljande dem från allt underordnadt som omger dem; detta så mycket lättare som de äro få. Ett särskildt rum intaga naturligtvis så erkända förmågor som herrar Wilh. Åhman, Thegerström och fröken Aberg. Dernäst torde fruarna Boström, De Wahl, Raa och Wagner samt herrar Österberg, Raa, Ahlström, Wagner, Pousette, Boström, Lichtenberg, C. Peterson, Otterström och Bergström, hvar som helst i vårt land der pretentionerna ej äro alltför omåttliga med rätta kunna göra anspråk på det större eller mindre artistiska sköldemärket. Underalvarlig och god ledning, som endast delvis varit deras lott, skulle alla dessa och troligen många af deras kamrater ha utvecklat sig till större förmågor, hvilket ty värr icke är möjligt i Stockholm genom herr Zetterholms nuvarande till härkomst låga re-pertoir eller i provinsen och grannländerna, der svensk teater finnes, genom de teaterföreståndare och regissörsodugligheter som i allmänhet med några få undantag så illa föra deras runor.

Kgl. Stora teaterns Orkester-personal, ihärdig och seg, van vid en ständigt forcerad tjenstgöring, tyckes stå emot all den skada systemet i den nuvarande repertoiren åsamkar dem. Dess utmärkta krafter, ännu för ett tiotal af år till största delen bestående af utländska förmågor, utgöras nu till största delen af infödda svenskar, en vinst för vår svenska konst genom den hastiga och välsignelse-bringande verksamhet Musikaliska Akademien utvecklat. Lika framstående under utöfning af sin verksamhet vid lyriska scenen är vårt Hofkapell som konsertexequerande och det rykte det ernått under herr Normans ledning går vida utom rikets gränser. En åtgärd skulle till dess vidare gagn vara önskvärd, nemligen att uppflyttning från lägre till högre befordran inom de respektive instrumentalfacken skedde efter kapacitets- och ej efter tjenstetidsme-riter. Att under nuvarande förhållanden önska Normalstämningens införande, till ett längre bevarande af våra sångressurser och en både ändamålsenligare och mjukare, om ock ej skarpare klangfärg, vore att nästan begära det omöjliga. Dessutom, ej nog med att denna förändring verkställes utan att medföranya och dyrbara, för ändamålet behöfligä blåsinstrumenters anskaffande, hvars exequerande ej heller torde kunna utan särskild öfning åstadkommas. Först

när Musikaliska Akademien inom sina blåsinstrument-klasser hunnit framdraga skickliga exekutörer å dessa nya instrument är detta resultat att ernå. Då torde man också kunna hoppas att oprans orkester till fullo disponerar sin blåschör, som nu, till stor del tillhörande våra garnisonsregementen, ofta till men för repetitioner och understundom förorsakande spektakelförändring, är väl mycket oberoende af teaterns tjenst och alltför mycket beroende af Kgl. Majestät och dess regementschefer. Ofta har teaterkassan gått miste om goda intägter för en hofbals eller för en anbefalld taffelmusiks skull, som omöjliggjort till-ämnad opraföreställning. Den som varit i tillfälle bevista repetitioner och opra-föreställningar i utlandet, har med grämelse sett och hört det slarf, som der ofta hör till ordningen för dagen, den ringaktning inom orkestern, som ofta genom knappa och osäkra repetitioner visas den exequerande och månget opus, som ej står i rop, genom att i sjelfva orkestern döda det, — man läse Hector Berlioz’ »Soi-rées de TOrchestre» för att få en sann bild af en fransk teaterorkester — och vi kunna med så mycket mera skäl och stolthet prisa den höga artistiska ståndpunkt vårt utmärkta Höfkapell intager.

Vår Chörpersonal, kanske för närvarande den flitigaste i Europa i följd af Kgl. oprans forcerade repertoir och det täta ombytet af lyriska stycken, är aktningsvärd men svag; och ett af direktörens vigtigaste åtgöranden blir att, så frarnt han villtänka sig möjligheten af en fortgående utveckling och snart sagdt: vidare sång af denna chör, rekrytera den med nya, unga och friska röster, som så småningom sjunga sig in i repertoiren. Det har alltid varit herr Södermans önskan att uppsöka sådana krafter och tillegna dem teatern; måtte blott icke onödiga utgifter på annat håll sätta direktörens omsorg om denna angelägenhet i sista rummet. Isynnerhet tarfvar manschören behöflig förstärkning hvad tenorerna beträffa, inom hvars stämmor räknas så godt som inga exekutörer som, trots dugligheten, göra sig rätt gällande. De fleste äro redan gamla och utsjungne. Fruntimmerschören är i allmänhet bättre lottad och sopranerna verkligt goda. Beklagligtvis kan vår chör hvarken i relativ styrka eller välljud mäta sig med någon af chörpersonalerne vid de större utländska teatrarne. Orsaken till att så få söka anställning inom denna corps ligger i den skäligen klena aflöning som erbjudes dessa för opran så nödvändiga medlemmar. Om man tar deras arbete och flit, äfven anlitad i de större talpjeserna, i betraktande, så göra de nästan sitt stora gagn för så godt som intet, och den lilla tid, som blir dem öfrig utom tjensten, räcker ej att förhjelpa dem till några extra inkomster. Af en del af besparingen för öfverflödiga personer inom aktörs- och ak-tri88taterne borde både chören kunna ökas och dess inkomster förbättras. Man ställer i allmänhet för höga fordringar på chören både hvad sång och aktivitet beträffar, och ingen skall bättre än jag inse hur naturlig både dess lättretlighet och finkänslighet är. Den slapphet, som förra terminen vidhäftat dess prestationer under herr Södermans frånvaro,har sedan han åter böljat leda öfningarne lyckligtvis försvunnit.

Vår Balettcorps, hvars hela riktning, naturligtvis i likhet med den som är rådande i hela veriden, år fransysk, har sedan de äldsta tider bland sina lärare och corypheer af begge könen räknat en stor del af Europas skickligaste choréografiska artister. Bland lärame ha också framstående svenskar verkat med afgjord framgång, såsom: Johansson, Pettersson och Selinder, hvilken sednares genuint svenska danskompositioner och divertissementer ännu utgöra eftersökta föreställningar på den Kgl. scenen. Han har under många år, i stället för att som svensk framstående konstnär vara fästad vid landets första scen, varit nödsakad bortplottra' sin talang på framvisandet af dåliga krafter på alla våra småteatrar, ett förhållande som onekligen skadat hans talang och sjelfva konstarten inom landet. Genom Aug. Bournonvilles besök i Sverge, innan han anställdes som Kgl. teaterns intendent, i ändamål att uppsätta några af sina baletter, utvecklades i hög grad smaksinnet, plastiken och mimiken inom vår, om också ej just för tillfället på framstående talanger så särdeles rikt utrustade, men väl disponerade, balettcorps. Be-klagligtvis har den estetiskt riktiga och vackra grund, på hvilken Bournonvilles äldre balettkompositioner röra sig, icke hos oss utgjort något varaktigt fotfäste, tendensen icke slagit rot, då denna genre deremot i Danmark helt och hållet vändt upp och ned på den endast sinliga, ej tankespännande danskonsten. Bournonvilles historiska, dramatiska genre- och idyllbalett härstammar från Paris derdenna art en gång ägde sin gyllene tid, men är numera i hela Frankrike som i de flesta länder föråldrad; och öfver allt kan man på samma gång bevittna danskonstens estetiska förfall som man har tillfälle beundra framgången och verkningarne af dess yttre medel. I denna riktning särdeles väl utrustad anträdde den nyligen aflidne balettmästaren Martin sin anställning vid vår Kgl. scen. Klent begåfvad som balettprograms-författare, utan fantasi eller poetisk smak, lånande från alla äldre baletter och

oskickligt hopfogande, hvilket alla hans hos oss uppförda balletter och divertissementer bevittna, var han en så mycket skickligare lärare i det rent praktiska. Den höjd af fulländning i ensemble, den elan, de vågstycken och den rent af öfverraskande precision och färdighet, som våra nuvarande dansartister och vår balettcorps äro mäktiga af, är otvifvelaktigt en följd af den ypperliga fast stränga skola herr Martin hållit. Om denna ståndpunkt är möjlig att bibehålla skall visa sig i en icke aflägsen framtid, men jag betviflar — trots all aktning för den nyvalde läraren, hans redbara vilja och flit, att han mäktar upprätthålla den artistiska fulländning corpsen nyss innehaft. Premierer och elever från denna Martins skola kunna nu hvar som helst med säker framgång uppträda, och ställda inom möjlighetens område att vidare under antagligt lika skicklig hand få fullkomna sig, vore det dem icke svårt att sprida ett sken af rykte öfver svensk konst äfven inom denna genre. Baletten äger ej hos oss stora sympatier som i andra länder, och mången teatervän har af ekonomiska skäl förordat dess indragning och upphörande. Det är ett stort misstag att tänkaså, och ett svårt fel att låta det gå i fullbordan. Den plastiska konsten, af största vigt för skådespelarkonsten i allmänhet, kan aldrig på scenen erhålla en mera praktisk och expressiv tillämpning än genom upprätthållandet af dansskolan och baletten. Mimiken och gestikulationen likaså. Särskiljer man det för den sceniska tal- eller sångkonsten nyttiga från danskonstens framställningssätt, der allt i följd af det döfstumsmässiga eller pantomimartade blir till sina yttringar öfverdrifvet eller tillgjordt, så äro de fördelaktiga studier denna konstarts idkare erbjuda öfriga klasser af konstnärer inom teatern af högsta vigt. Från balettskolan har en del af våra bästa dramatiska krafter utgått * och den lätthet och smidighet som på scenen komma dessa till del, saknas ögonskenligen hos alla de andra. Hvad de yngre sujetterne beträffar, borde de af direktören åläggas begagna en grundlig undervisning i dans och pantomim i teatrarnes balettskola, hvilket tillika med fäktöfningar i hög grad ger elan och ridderlighet åt kropp och rörelser. Särskildt måste jag påpeka den originella fosterländska dansart vi böra kultivera i våra folkdansars traditionella öfverlem-nande från generation till generation, hvilken annars i tidernas längd, sedan odlingen med rask och grof hand i våra provinser sopar undan de sista lemnin-garne af folklynne, seder och bruk, lätt skulle kunna öfvergå endast till sagan. Våra dansartister kunna i fremmande land, der de nordiska dansarne ännu äro okända, med dessas införande göra sig både namn och pengar. Dernäst kan den moderna opran,

* Exempelvis: Emelie Högqvist, Edv. Stjern ström, Elm-lund och fröken Lindqvist.då så är komponistens af sigt, ej undvara balettens hjelpkrafter. Hvad vore t. ex. tredje akten i »Robert» utan nunnornas dans och den »Den Stumma från Portici» utan tarantellan? Och hvem skulle vilja se vårt populära folkstycke »Wermlänningarne» utan våra svenska folkdansar? — Framstående talanger äga vi inom baletten i fru Lund och herr Sjöblom, redan applåderade i utlandet; några unga dansöser lofva mycket efter de vackra försök de redan visat och vågar man hoppas att direktören icke låter dem vandra samma väg som fröken Forss-berg, på det ej idkarne af denna vackra konstart, så länge hos oss berömd, endast må sjunka ned till en andefattig statist-corps. På balettpersonalens antal beror ej konstens fordringar. Corpsen må gerna vara liten, blott den är god.

Gent emot alla dessa konstens yttringar och dess verkligt goda beskaffenhet, står vår älskvärda publik också med sina både goda och mindre fördelaktiga egenskaper. Liksom på teaterdirektören och de utöfvande konstnärerne ställer man ofta allt för stora anspråk på publiken. Direktören är i hög grad missnöjd med ett fåtaligt besök och artisterne lika berättigade att spela och sjunga för ett stort auditorium. De klent besatte eller tomma salongerna bidraga visst ej att uppmuntra hvarken konsten eller konstnärerne. Publiken får i följd deraf uppbära sina hårda slängar både af kritiken och teaterns närmaste, men dess felaktighet är måhända icke så stor om man noga betraktar förhållandena. Jag har förut talat om att publiken hos oss är fåtalig och ej kompletterad genom något egentligtantal fremlingar eller resande, med hvilka starka hjelptrupper salongerna i utlandets större teatrar fyllas.

Entrépriserne på våra Kgl. teatrar, i och för sig ej höga, jemförda med de på flere teatrar i utlandet gängse, torde dock i vissa fall tarfva en nedsättning och i följd deraf en reglering allt efter den karakter eller art af scenisk konst som presteras, då enligt våra små tillgångar och allt böljade håg för sparsamhet, familjen kännbart drabbas af kostnaden för sina spektakelnöjen. Kgl. Stora teatern har visst gjort försök med s. k. högre och lägre pris, men besynnerligt nog i många fall, då det varit alldeles stridande mot det gifnas art eller beskaffenhet, räknat de högre prisen. Man har för »Figaros bröllop» — än mer, för »Trubaduren» begärt de högre prisen liksom för

»Afrikanskan». Publiken kan omöjligen, trots sin veneration för Mozart, inse annat än att hans ofvannämnda opra är billig att ge, och i följd deraf tro sig icke böra betala det högre priset för andra styckeji än de hvilkas utrustning och stora personal förorsaka höga dagkostnader. De nuvarande högre entrépriserna å Stora teatern borde kunna bibehållas för stor opra, de lägre deremot beräknas för opror af mindre omfång, opéra-comi-quen och hvad sig dess genre närmar samt för det stora skådespelet. På Dramatiska teatern äro entré-priserna i allmänhet lagom.

Dernäst torde publiken kunna önska att, så vida man fortfarande vill räkna på dess kompakta närvaro, omvexlingen i repertoiren å Stora teatern ej allenast består af de gamla utslitna oprornas om-tuggande, ty nu har fjerdingen tillräckligt många gånger vändts upp och ned; men af verkliga nyhe-ter eller gammalt nytt, som alltid, liksom förr, skall väcka de88 lifliga deltagande. Publikens håg för det högre dramat skall stegras i den mån teatern visar sin uthållighet och entrépriserna modereras.

Teater-abonnementet, som det tycks, lika omöjligt att till varaktigt bestånd hos oss införa som table-d'héte-spisningen, skulle likvisst med mera intresse omfattas och visa ett bättre resultat för tea-trarne, om dessa före säsongens början något så när kunde uppgifva ett lockande program för det kommande spelåret. Såsom Kgl. Stora teatern nu ordnat sina abonnementer kan den ej heller begära att abonnenterne hvarken skola vara särdeles begifne eller belåtne.

För de Kgl. teatrarne blir alltid en fördel att ge sina nyheter första gången på en Måndag, den bästa spektakeldagen, och andra gången på Onsdagen, som af Kgl. hofvet bestämdts till dess besök och i följd deraf lockar en stor del af den publik, som då helst infinner sig. Söndagen är alltid lämplig för en tredje representation, så vida ej ett i och för sig lämpligt eller ändamålsenligare Söndagsstycke är tillgängligt. Vore så Tisdagar och Fredagar de egentliga abonnementsdagarne, då ej samma stycke gåfves som de ordinarie spektakeldagarne, skulle tvenne klasser teaterbesökande uppstå, som — om de också ofta utgjordes af en del samma personer — säkert skulle känna sig belåtna med anordningen och kassans recetter betydligt förökas. Dertill fordras ock att abonnementet ställs så billigt att det blir en uträkning för abonnenterne, hvars större antal då till fullo ersätter rabatten å de ordinarie entré-prisen.Bristande intresse för våra teatrar har publiken ej att anklaga sig för, tvertom, i de flesta fall röna både teaterföreståndare och scenens artister bevis på dess uppmuntran och varma deltagande, och man behöfver knappt vistas tio minuter i ett sällskap innan samtalsämnet vänder sig kring teatrame. De Kgl. teatrarnes nuvarande omvårdnad utgör också en stor faktor i dessa publikens teatercalculer och beräkningar och den kan ej nog ge luft åt sina enskilda, individuella känslor för eller emot det rådande systemet; — men dervid förblir det ock. Vi utgöra en trög nation full af hetsigheter, enligt Ehrensvärds ord, och sanningen bevisas deraf äfven i hvad som rör vår teater. Man säger vår godmodiga publik: Labatt reser, fröken Forssberg reser, Behrens reser, Arnoldson lemnar oss! den suckar, förifrar sig ett par minuter, svär kanske litet, suckar ånyo och knyter näfven i byxsäcken tills en gång den tröges hetsighet ger fritt lopp åt sina känslor och då — är det för sent! Man skulle höra en tysk publiks lifliga: »da bleiben, da bleiben b åt en sångare som debuterar eller som man hotar ta ifrån den; eller ett fransyskt auditorium lyssnande till en ny sångare eller sångerska, som vill eröfra dess afgörande dom för att få stadna eller packa in, för att rätt kunna fatta trögheten hos vår teaterpublik. — När i Paris ett fosterländskt stycke uppföres och författaren appellerar med några varma ord till patriotismen eller väcker minnet om nationens stolta segrar eller framståeede hädangångne, uppstår ett jubel, ett applåderande och ett larm — för ett ögonblick — som bevisar att denna publik känner varmt, djupt och vill bli påmind om alltdetta från tiljorna. Om äfven i ett skäligen klent stycke en fransk författare skulle på scenen införa Béranger, folkets skald, hvilket jubel skulle ej emot-taga endast apparitionen. En svensk författare införde nyligen på Stora teatern Bellman, vår folkskald; man väntade en åska af applåder, nej, det grep icke. Hvari ligger detta? Det är svårt att afgöra och måste sökas i en viss tröghet, som ej tillåtit intresset för konsten, historien och allt som mer eller mindre berör vår andliga utveckling att ge fritt lopp åt våra känslor. Nu underordna sig dessa en viss konvenanslag och man liksom skäms för att vara den förste i en teater eller konsertsalong, som ger sitt bifall ljudeligt tillkänna. Först när några modiga gripit sig an, följer massan efter. När i Tyskland för en tid sedan Beethoven framställdes på scenen, ville jublet, med hvilket fram-ställaren emottogs, aldrig sluta. Som man vet

räcker tyskt jubel alltid längre än franskt, men på teatern måste det likvisst ha sin begränsning och upphör när nödvändigheten så fordrar; och utför fram8tällaren sin rol illa, händer likafullt att den tyske Beethoven som den franske Béranger bli ut-hvisslade. Se der ett slag af publikens opinionsyttring och otillfredsställelse som vi egentligen heller icke känna. Visst ha några enstaka hvisslingar — och då i otid — låtit höra sig i våra teatersalonger, men aldrig något kompakt, bestämdt me-nadt tjut, som skall bevisa ett styckes, en författares eller en framställares fall. Vi kunna kanske Vara stolta deröfver, ty det borde bevisa andra folk, att vi icke ha hvarken så dåliga författare eller fram-ställare och aldrig ge så dåliga stycken. Men låtomoss tala uppriktigt: nog ha vi det!? — De visa sig vanligen sällan inom de Kgl. teatrarnes murar, men så mycket oftare inom hela det öfriga landets.

Yår hufvudstadspublik har fördömt »Sköna Helenas» och »Blåskäggs» upptagande på Kgl. scenen; den har urladdat sig svåra tillmålen om de styrelser •som vågat detta, men den har aldrig haft mod att genom en allmän, genomgående hvissling göra ett slut på det klandrade. Man har fredligt lemnat teatern och låtit den dåliga saken dö af sig sjelf. Det sättet duger också och är för trefnaden inom teaterhuset bra mycket heldre att föredra. Men ändå ... hvarför sitter vår publik så lugnt och åhör sådant som den sednaste tyske gästens uppträdande som svensk-tysk Joseph? En opinionsyttring, om än aldrig så svag, hade väl då varit på sin plats... och om nu »Frou-Frou» skulle vara ett så farligt stycke, som de flesta tycka medan de med spändt intresse följa med den lika intressanta som pikanta handlingen och dialogen, och hvars upptagande jag upp-rigtigt måste bekänna hör till de minst farliga fel teaterdirektören låtit komma sig till last, hvarför ej ge sitt ljudeliga, moraliska missnöje tillkänna? — Denna liknöjdhet i yttre måtto skall alltid narra teaterdirektörerne till vidare försök inom det oskönas eller tvetydigas gebit, ty de hålla sig mer till publikens än kritikens yttringar. Vore icke således af alla skäl ett lifligare uttryck af belåtenhet eller missbelåtenhet inom våra teatersalonger af behofvet påkalladt? och vid så vigtiga stundande tilldragelser som t. ex. herr Arnoldsons afgång från vår scen, skola vi då sitta helt lugna, fast med grämelsen i hjertat, och nicka vänligt uppmuntrande till Kgl.teatrarnes styresman, som i hans ställe skänker oss — hvem? —

A andra sidan taga vi icke så noga om vi i förtid, till och med för en debutants fötter, kasta en eller två buketter och således ge nybörjaren föreställning om att redan inta en ståndpunkt liktydig med den routinerade, uppburne artistens, för hvilken vi ej ha andra bevis på vår hyllning än genom alldeles likadana buketter. På detta vis bidraga vi att af de unga eleverna göra inbillska nybörjare, som efter första försöket, om de ej äro anspråkslösa och sansade, tro sig fullfardiga. Ej heller ta vi så noga om vi med vårt bifall och våra inropningar, tvert emot andra teaterbildade nationer, i otid störa handlingen i ett drama eller en opra genom täta inropningar för öppen ridå, förbjudna på flere af Europas teatrar och hos vårt grannfolk danskarne, der ej före aktslut inropning får äga rum. Huru kan också intrycket af det sedda eller hörda bli helt och oförfalskadt när man liksom sätter p för handlingens följdriktiga utveckling genom att t. ex. tvinga den förbannade sonen åter stiga in och buga sig bredvid den rasande fadern, eller liket att stiga upp och göra sin reverens medan likbärarne göra sig redo att under gråterskornas skri bära det till grafven? — Vår förtjusning har ofta ingen gräns, ingen sans då vi midt i en ensemble eller en aria, under några mellantakter i orkestern, eller medan sångerskan hemtar andan, störa orkestern och den sjungande med våra applåder, som öfverrösta musiken och den ena eller andra parten bedöfvad riskerar att icke falla in på rätt takt och i följd deraf hela musikstycket hotar gå sönder. Det voreej ur vägen om teaterstyrelsen utfardade ett anslag för den gerna tillmötesgående publiken om skadan häraf och önskan om att applåder ej måtte ega rum förr än efter slutadt nummer och inropning ej förr än efter aktslut.

Ett annat för oss högst egendomligt fel är, att vi, trots vår aktning för teatern, konsertsalongen och våra artister, ej i tid begifva oss på våra respektive platser, utan störande midt i en akt eller midt under ett konsertnummer slå i dörrarne, hjelpte af vårdslösa vaktmästare, och tränga oss in till våra platser, tvingande ett andäktigt auditorium af herrar och damer att resa sig för att ge oss tillfälle tränga oss fram och på detta sätt störa både de exeqve-rande och åhörarne. På samma sätt förfara vi när det lider mot slutet af spektakel eller konsert; då vilja alla skynda för att hinna till korridorerne och hemta sina ytterplagg, och finaler af opror och symfonier gå för de sansade till hälften förlorade. På några ställen i utlandet stängas dörrarne så att ingen, efter i tid gifven signal, slipper in då

nummer eller akt är börjad. Ett påbud i denna riktning skulle visst ej illa upptagas af vår konstälskande publik, så mycket heldre som flertalet af dem, som störa utgöres af damer af den samhällsställning som på utlandets teatrar ej drista eller få intaga hvilken plats de behaga. I vårt frisinnade samhälle skall ingen hindra dem njuta af ett ädelt nöje, men störande böra de ej få uppträda. Visserligen bidraga lokala förhållanden hos oss att göra publiken i dylika fall mer ursäktlig än annorstädes, ty trängre lokaler och korridorer än vi i Stockholms teatrar och konsertsalonger ha, finnas ej i något annat land. Det ärfara värdt att ofta aldrig få sina öfverplagg och vid eldsvåda är det knäppt tänkbart att ej någon olycka skall inträffa.

Under en mellanakt är det tystare i salongen hos oss än annorstädes. Det är nästan så godt som tråkigt. Då skadar ej att väsnas litet. Hvilket lif, hvilket prat i en italiensk eller fransk teatersalong sedan ridån fallit! Då tecknet till aktens början gifves, blir liksom genom ett trollslag åter tyst och ingen vågar, med risk af att bli visad på dörren, störa de spelande eller åhörarne. Jag vill anföra några exempel på fransmännens aktning för teatern och sig sjelfva, som jag upplefvat i Paris:

Kort efter Napoleon III:s uppstigande på thro-nen, annonserades på hans befallning »Wilhelm Tell» med trehundra personers förstärkt manschör å Stora opran. Tilloppet af åskådare var oerhördt för att bevista denna utpuffade repris, i och för sig ganska medelmåttig, och för att se kejsarparet. Trängseln på parterrn, der sittplatserna äro onume-rerade, var förfärlig. En hvar som lyckades få en plats behöll den naturligtvis, trots att de inträngande så godt som stego öfver ens hufvud och axlar och alldeles ej generade sig för att trampa de sittande på knäna. Klockan var öfver åtta, kejsaren anländ och orkestern uppstämde den briljanta ouverturen. Man hade hunnit halfvägs med densamma under fortsatt larm af de trängande och trängde spektatörerne. På en gång utbryter ett förfärligt tumult; några herrar resa sig, springa upp på bänkarne och gifva tecken att de vilja tala; publiken anbefaller orkestern att tiga och en talarem

som innehar en fauteuil d'orchestre * får ordet. Han beklagar teaterdirektörens slarfviga arrangement och det vådliga i en dålig kontroll som ej öfvervakat det underslef, som tillåtit flere biljetter att säljas än det finns platser, önskar att de som i tid infunnit sig må ostörda få åhöra ouverturen och de som ännu ej hunnit få sig platser anvisade att i kassan återfordra sina pengar. Bifall. En ann talare, af de inrusande, bevisar att orkestern ej under sådana förhållanden har rätt att bölja hvarken ouvertur eller opra förr än en hvar som köpt sin biljett i lugn intagit sin plats. Allmänt bifall! Slutligen hamna alla på parkett eller i logeraderne och en qvart sednare måste Orkestern börja om ouverturen från början under allmän tystnad, som först bryter ut i ändlöst jubel då de sista tonerna förklingat. — På Italienska opran uppfördes »Othello» af Rossini. Den särdeles utvalda publiken i denna salong gaf mig ej anledning att tro den om dylika uppträden. Undér första akten förspordes en häftig oro och få applåder, på hvilka auditoriet i denna salong utan medverkan af någon claque vanligtvis ej brukar spara. Jag kunde så mycket mindre göra mig reda för orsaken som det var första gången jag åhörde detta stycke. Efter aktens slut utbröt ett häftigt tumult; en äldre gråhårsman, af ett högst distingueradt utseende, steg upp från sin plats vädjande till denna elitpublik huruvida det vore förenligt med sans och god plägsed, att direktören, litan att underrätta ett auditorium, som känner sina repertoiropror så godt som utantill, utan vidare låter

Stol nära orkestern och en af de bästa platserna.utesluta det ena numret efter det andra. Starkt bifall. — Talaren sade sig veta att Sophie Cruvelli, en utmärkt sångerska som återgaf Desdemonas parti, behagade göra förkortningar för att tidigare, efter spektaklets slut, kunna infinna sig i en högre societet der hon var inbjuden. Förfärligt larm. — Ridån går upp, under-regissören visar sig och vill tala, förklara — förgäfves! Direktören anbefalles utbetala biljetterne vid kassan eller börja om opran från början och i dess helhet, utan förkortningar, så som man är van att den vanligen gifves. Det hjelper inga invändningar och opran börjas om igen. Sophie Cruvelli blossande af harm jemte öf-rige artister sårade och kränkte, sjunga med ett temperament, som slutligen blir hänförande glöd, de rifva publiken med sig och bifallet var den aftonen det varmaste man sedan länge inom denna salong bevittnat. — Ofta händer i Paris, då en spek-tatör eller konsertbesökande infinner sig bekajad med stark snufva eller hosta, och genom nysningar eller harklingar stör publiken, att man utan vidare, anseende en sådan person böra hålla andras ostörda lugn lika heligt som sitt eget nöje, att man ger honom en vink om att aflägsna sig genom det välkända ropet: »a la porte!»

Ju mer publiken genom egen håg verkar i den sansade bifallsyttringens som ock i ordningens riktning, ju snarare skola vi uppnå ett efterlängtadt och genom egen smak och urskiljning sjelfordnande system.

Vi se hos vårt brödrafolk, norrmännen, ett varmt, ja passioneradt deltagande för allt som rörteatern. Der applåderas Ibsens »De ungas förbund» af ett parti, ett annat hvisslar, man går kanske till ytterligheter, näfvarne knytas; men det är alldeles icke farligt: det är den starka, utpräglade opinionsyttringen som ger luft åt sina känslor och intressen. En hop skriar ve och förbannelse öfver teaterns sceniska direktör, ett parti vill ersätta honom genom Björnstjerne Björnson, ett annat genom Ibsen. Tid-ningarne följa samma rörelser med lika utpräglade passioner. Det är någonting friskt och sundt i detta, som tyder på för saken verkligt brinnande intresse« Om slutligen vår publik, i stället för att endast en kort tid svärma för allt nytt, vänjde sig vid litet mera uthållighet, skulle teatrarne längre kunna påräkna dess stadigvarande intresse för det verkligt goda äfven i dramatiskt hänseende. Talpjeser i och för sig ej ägande väckelsekraften till fömyadt besök i så hög grad som lyriska stycken i allmänhet, räkna dock inom sin art både mästerstycken och framstående arbeten, som i andra länder kunnat svinga sig upp till ordinarie repertoirstycken. Hos oss ha endast »Hamlet» och »Bröllopet på Ulfåsa» segrande bestått profvet, men publikens begär efter för mycket nytt af underordnadt värde, stänger också vägen för andra utmärkta styckens stadigvarande framgång. Opran och konsertväsendet ha äfven deri störa motgångsperioder att hos oss upplefva om publiken ej i tid motverkar det skadliga inflytande som den oss förföljande café-musiken utöfvar. Gratis-musik är alltid billigare än den som kostar något — och en del af publiken betraktar all slags musik som musik. Det vore väl ej ur vägen om öfverståthållare-embetets myndighet genom någon ytterligare in-»kränkning i rättigheten för våra omusikaliska café-värdar, beredde scenisk konst och goda konserter större utvecklingsmöjlighet i hufvudstaden. Trädgårds- och café-konserter finnas visserligen i alla hufvudstäder, men alltid aflägsna från stadens medelpunkt eller mest trafikerade gator och torg. I Paris kan man uppsöka dem i Champs-Elysées och andra aflägsna parker, men ej på Boulevarden eller Place de la Concorde; i Berlin i och omkring Thiergarten, men ej Unter den Linden eller på Gendarmen-markt! När man i Stockholm bor så att man dagligen hör paraden, musiken från Hasselbacken och Berzelii park och, efter att ha satt några steg på gatan, äfven orkestrarne från Kungsträdgården och Strömparterren, så besöker opran och åter i hemmet ej för cafémusikens skull kan få sofva förr än efter kl. 11, så är det fara värdt att man tror sig och alla andra lida af delirium musicale. Men — med den ringa uthållighet hos vår publik jag nyss påpekat, är att antaga, det en reaktion snart inträffar och att ett måttligare begär efter denna sorts konserter hänvisar dem till de platser der de böra och kunna göra både nöjet och gagnet.

Den offentliga kritiken intar i Sverge liksom i hela Skandinavien en hedersrang, som den sjelf måste vara stolt och göra oss stolta öfver, nemligen: dess upprigtighet och omutliga ärlighet. Med få undantag i utlandet, der t. ex. en Jules Janin i Paris eller en Boetscher i Berlin m. fl., då och då skänka publiken några kritiska uppsatser af högre värde i tidskrifter eller dramaturgiska arbeten, består hela den öfriga tidningskritiken af mycket goda pennortillhörande delvis framstående litteratörer, men som alla, mer eller mindre, skrifva allt efter som teaterdirektørerne, artisterne eller individer af publiken önska ha kritiken, och efter det honorarium som kan erbjudas. Naturligtvis är detta oskick en följd af den farliga konkurrens, som de många teatrarne bjuda hvarandra, och en teaterdirektörs utgiftsposter till herrar tidningsreferenter äro oerhörda. Då alla teater-kontrakt-uppgörelser ske genom teateragenter, så beräkna sig dessa vissa procent af det gage de lyckats förskaffa artisten. Samtidigt utgifver hvar och en sådan agent en s. k. teatertidning, på hvilken hvarje af honom engagerad eller beroende artist såväl inom som utom landet måste subskribent såvida han ej vill utsätta sig för att i densamma bli illa åtgången eller beröfvad agentens gunst. Denna ansenliga massa teatertidningar, knappt kända af andra än de som speciellt befatta sig med teatrarne, äro särdeles omsorgsfullt redigerade och ha sina routinerade korrespondenter i alla länder och städer och exempelvis bland dessa förråda hvarken »1'Europe Artiste», »Il Trovatore» eller »Der Thea: ter-Moniteur» för den oinvigde något af sin dolda list. I Frankrike utgifvas väl femtio sådana veckotidningar, i Tyskland äro de legio, ensamt i Berlin utgifvas sex. Det fanns en tid då »1'Europe Artiste» formligen förföljde Christina Nilsson, och hvarför? Jo, derför att hon ej behagade erlägga sin tribut i den framräckta håfven. Några af de mest framstående artisterne, som redan tillkämpat sig rangen bland de store

konstnärernes leder, ha ej heller något att egentligen frukta af dessa blodsugare; det är framförallt de mindre lyckligt lottade, de flitigaframåt8träfvande, som utgöra dessa tidningsörnars rof. Och dock är detta onda ett negativt godt, tv i den vidlyftighet teateraffärerne i utlandet bedrifvas, vore det numera omöjligt både för direktörerne och artisterne att på något så när kort tid och beqvämt sätt komma till klarhet och uppgörelse. Men äfven i de flesta dagliga, politiska tidningarne har utlandet sina teaterreferenter och kritici, som visst ej säga något särdeles lofvande hvarken om ett opus eller de utförande med mindre än att författaren eller artisten varit uppe och bockat sig, gjort en bjudning eller lemnat efter sig en banknota eller några guldstycken. Om detta underlåtes och ingenting göres för att uppmuntra recensenten, blir klandret vanligen hejdlöst, och den stackars narren till artist, som svurit på att bli sjelfständig och obe-8mittad af andras uselhet, kryp och smil, måste slutligen för sitt eget lugn och sin framgång ändå honorera — och dubbelt; afgiften blir naturligtvis retroaktiv.

Betänkom nu hvilken fördel för vårt land och vår konst att vi, i följd af vår fattigdom, endast egande en verkligt stor teateranstalt, kunna hugnas med att fritagas från dylika falska system, som ligga till grund för agentväsendet och dermed obligatoriska tidningar, samt från att ens våga tro att någon af den fria svenska pressens medlemmar skulle vara fal nog för dylika förbindelser och gåfvor. Ha sådana tidningsskrifvare någonsin funnits hos oss och finnas mig oveterligen några sådana ännu, så ha vi åtminstone den tillfredsställelsen att veta, att det icke är af deras pennor konsten och konstnärerna' bero; de som hos oss föra det skönas talani våra aktade tidningar äro män värderade af hela samhället och på hvilkas välvilja ingen författare eller konstnär, hur misstrogen han än må vara, kan eller får tvifla. När klandret kommer liksom berömmet, är det, vore det också oriktigt upp- och affattadt, alltid ärligt menadt.

Hur ofta ha ej våra artister och vår publik förargat sig åt de myckna blommor som i tid och otid och af idel välmening strös af några kritici för just ej så prisvärda företeelser, då deremot liknöjdhet och köld varit det enda som beståtts det kanske ofta framstående goda i opus eller utförande; men säkert kunna alla säga: den som skrifvit si eller så, är dock en hederlig man, han har kanske blifvit kritiker mot sin vilja, genom ett apropos, han vet, i följd af att ha sett litet, icke bättre; han tar det goda för dåligt och tvertom. Ja, sådana underliga recensenter ha ofta visat sig i våra tidningar och det visst ej till fromma för konsten.

Det finns några stora olägenheter inom den teaterkritiska afdelningen af våra tidningar, som jag vill påpeka: man berättar vanligtvis på gammal-dagsvis, alldeles för utförligt, ett teaterstyckes innehåll. Ej allenast att sådant är rent ut sagdt tråkigt, det skadar; publiken bör ej på förhand veta ett nytt styckes hela fabel. Intrycket under åskådandet försvagas derigenom väsendtligt. Vid återgifvandet af klassiska eller historiska stycken är det deremot en förlust för den stora massan att ej få en inblick i författarens lif, tidpunkten då arbetet skrefs, som ock en historisk belysning af den tid, som skildras. Ej torde mer än uppmuntrande notis för teatrar och artister vara af nöden dagen efter ett styckessuccés; man torde ej heller mer än med notis be-höfva i förstone omnämna ett styckes underlägsenhet eller afgjorda fall. Den utförliga recensionen, som genast visar sig dagen efter en första representation kan icke vara tillförlitlig och är aldrig egnad inge författaren eller den utförande artisten förtroende, hvarken då han berömmes eller klandras. Då konstnären behöft veckor och månader för att studera sin rol och författaren öfverlagt, byggt, löst upp och byggt om under kanske ett hälft, ja, ett helt år, då är det underligt nog att en ung recensent, jag säger ung derför att en gammal är visare, så kan misskänna värdet af sin egen svåra uppgift, dä han så der, på rak arm, på några timmar efter en första representation genast nedskrifver sin dom och befordrar den till trycket. Då jag inbillar mig, att konsten att vara en god kritiker är lika stor och svår som att vara en god författare eller konstnär, så synes det mig bra nog lättsinnigt att behandla saken så som ofta hos oss är fallet.

Några af våra större tidningar ha dock infört ett bättre system, men det värsta systemet är då ingenting utförligt säges om ett svenskt original, som t. ex. i Aftonbladet om »Stolts Elisif». Aftonbladet är den enda tidning, som under förra teater-spelåret ej tycks ha haft någon ordinarie teaterrecensent hvilket för en tidning af dess rang torde vara oriktigt. 1 dess ställe har dess kändaste och utmärktaste penna då och då, när tiden så tillåtit, skrifvit en och annan större teateruppsats, som t. ex. den ypperliga recensionen öfver skådespelet »En Konung», hvilket berättigat publiken tro på böljan af verklig systematisk kritik; men förgäfves — ej någon teaterkri-tik sedan dess,

endast anmälanden och notiser. Nog har väl en svensk författare som herr Hedberg rätt att af våra tidningar bemötas med lika mycken uppmärksamhet som hans confrater, och skulle än tidningen ej ha något bättre eller mera uppmuntrande att säga om »Stolts Elisif» än om »En Konung», så skall det dock sägas. Klandret får lika litet uteslutas i en ärlig tidningspress som berömmet, ingen teaterförfattare hos oss bär mästarens lager och behöfver derför både publikens och kritikens dom. Likgiltighet från pressens sida kan alstra likgiltighet hos författaren, och hans pennas foster skall bära spår deraf. Tystnaden om ett konstverk är lika farlig som det orättvist dödande klandret, fast icke på långt när så farligt i estetiskt och moraliskt afseende som det onda, som ligger deri, att tycka om och berömma allt. Den kritiker som af pur beskedlighet eller af vänskap för teatern, dess chef eller dess artister, eller i besittning af så liten kritisk blick — att han, liksom den oerfarne ynglingen, i teater- eller konsertsalongen är road af och nöjd med allt, nyttjar för allt, som bär både mästarens, gesällens och fuskarens prägel, de mest su-perlativa uttryck af beröm; han har, trots sin välmening, försyndat sig och skadat konsten mer än den som nyttjat sina verkligt goda insigter för att med ädel oväld och utan skonsamhet blotta alla konstverkets eller konstnärens lyten, på samma gång han uppmuntrar, berömmer och höjer det goda. Den stränges uppmuntran får aldrig fela der den kan gagna. Endast genom sådana kritici, på hvars omdöme man har rätt att tro, kan publiken lära sig särskilja det dåliga från det goda och skapa sig ettsäkert omdöme, liksom konstnärerne och författarne böra, efter den kanske första svåra knuffen, som de kännt sig obehagligt träffade af, så småningom hel-dre lyssna till den stränge domaren och genom honom få ny lust och föresats att gripa sig an till större strider om det skönas pris.

Yår kritik har på sednare tider blifvit så mäkta sträng mot den franska sedekomedien derför att det 8lippriga, det demi-monde-artade söker tenden-siöst förblanda sig med moralen. Jag tror icke, som en del af mängden, att moralen i Frankrike står på en lägre ståndpunkt än någorstädes, men fastmer att pariser-sedlighetens bizarra yttringar i alla residens- och hufvudstäder till stor del naturtroget låter fotografera sig. (Men, måhända är det allmännas sedliga förfall, det sämre Frankrikes fel?) Jag har ej heller märkt att de bättre franska författarne predika anständighetens fall och höja synden; men lika naturligt som Moliére en gång gisslade Ludvig XIV:s Frankrike, lika naturligt gisslar man nu, i vida större utsträckning, det korrumperade kejsardömets sinnligt uppretade Frankrike. Alltså, någon orättvisa i denna angelägenhet har väl kritiken hos oss att tillskrifva sig, men i densamma spåras också den andemening, det goda som förstås derunder: att vi genom att hufvudsakligen rikta vår repertoir från det hållet, hvarken uppfostra originellt-svenska författare eller skådespelare — och det är sannt. Om kritiken litet kraftfullare ville understödja den åsigten, att det högre dramat åter fick intaga den med dess heder sjelfskrifna rangen inom vår repertoir, och framförallt ifrade för svenska styckens gifvande i den största möjliga utsträckning, så skulle slutligen viliksom andra nationer få smak för och bidraga till att uppfostra en sådan nationel repertoir som alla andra folk besitta, ty fransmännen, säga hvad man vill, äro dock i sitt dramatiska författareskap, som i allt, utpregladt nationella. Man kan lätt uppräkna de utländska stycken som gå öfver tiljorna å Frankrikes dramatiska teatrar. Det är ingen trångbröstad uppfattning af eller afvoghet mot hvad andra nationer ha frambragt; men det är ett stort folks instinkt, som framförallt hänvisar dem till egen historia och att skildra sin egen tid, dess seder, bruk, förtjenster och lyten, så som de uppenbara sig kring dem sjelfva i Paris — hvilken plats till stor del betyder detsamma som verlden. Afven engelsmännen och tyskarne äro öfvervägande nationella på sina teatrar, skada blott att de förra nästan uteslutande karikera sig sjefva och de sednare, saknande enhet i sin egen historia, söka efter hvad som kan tillämpas på Tyskland ur andra verldshistoriska tilldragelser i allmänhet, och i sina moderna tendensstycken och komedier, med Roderich Bendix i spetsen, oftast kallprata till den grad att man tror att det är både handling och intrig. — Men tyskt är det — och derför är det nationella å teatern, som i allt, deras sträfvan. Hvad opralitteraturen och dess repertoir beträffar, måste den i hela verlden bära en kosmopolitisk prägel. Frankrike producerar de flesta lyriska originalstycken och flertalet af dem komma ej utom dess gränser. England har ej någon kompositör och Tyskland för närvarande egentligen endast Rich. Wagner. Ett besynnerligt faktum är, att då i sjelfva Franrike, Offenbach och hans låga genre, endast tagit fart bland Paris’ stormande och nöjeslystnapublik af lägre halt, så har i Tyskland öfverallt och i synnerhet i Berlin, der man föröfrigt aldrig gerna kultiverat ens fransk högre dramatik, denna art vunnit ett storartadt insteg inom alla samhällsklasser, och det sämsta af Offenbach, ja, allt — som ej ens i Paris kan ges, har

der å Friedrich-Wilhelmstädtiches Theater, en afgjord framgång. Det låter dock förklara sig när man drar sig till minnes att alla s. k. »Berliner-Possen» just roat denna stads publik genom den »Blödsinn» (förståndsbrist) som också utmärker de Offénbachska styckena. — Och danskarna, g£ de oss ej det kraftigaste beviset på hur man, genom att hålla på sitt eget, bildar en afgjord böjelse hos publiken för det fosterländska? De äga visserligen Holberg, Oelenschläger och Hertz, som danat deras smak och Heiberg, Hostrup m. fl.; men det är alldeles icke så farligt ställdt med oss, som kunna visa Beskow, Börjesson och Runeberg, Lidner och Ling, Hallman och Jolin ... de borde kunna hålla vårt intresse vid lif och vi skulle icke, medan dessa författare gåfvos på våra teatrar, råka på så besynnerliga idéer som att tro det vi ej äga andra inhemska författare än Blanche, som nu lefver upp på våra småteatrar genom sina bearbetningar från tyskan samt Hedberg och Hodell de der genom sin storartade produktivitet och sina talanger snart sagdt äro de enda svenskar hvars författarenamn visa sig på affischen. Det blir kritikens skyldighet att hålla sina påminnelser till teatrarne, på det försöket i vidsträcktare mening äfven med de äldre författarne göres. Likaså hvad vår svenska opra-litteratur beträffar.

När en så vänligt stämd kritik som vår sätter dissekerknifven på våra svenska teaterstycken, bådenya och gamla, med endast uppriktighetens nytta och den goda sakens befrämjande till syfte, då skall vår svenska dramatiska litteratur ta en kraftig ansats, med publikens och teaterdirektörernes hjelp, som fullkomligen öppnar våra ögon och visar oss att vi äga mycket mer än vi sjelfva göra oss besvär med att minnas.

Sådana utmärkta fast korta kritiska uppsatser, som herr C. A. Strandberg en gång skänkte oss, äga vi nu ej mer; men de med hvilka professor Nyblom började i »Svensk Literatur-Tid-skrift» och som sedan dess i denna och andra tidskrifter visa sig efter nya tryckta svenska dramatiska arbeten, äro af det allra största gagn, då våra dagliga politiska tidningar ej ha rum för så i detalj gående analyser. Det var en stor brist som herr Nyblom fyllde, en brist som vidhängt vår litteratur nästan ända från 1830-talet då exempelvis i tidningen »Heimdal» teater och teaterlitteratur i allmänhet egnades ovanligt och sakkunnigt skydd.

Om också nu för tiden kunskapen om teatern, dramatisk litteratur och om sceniska föreställningar är spridd på flere individer än förr, så är dock ingenting farligare än när hvem som helst bland de dagliga tidningarnes nyhetsjägare vilja leka recensenter och skrifva ned sin dom då den verklige, ordinarie kritikern är förhindrad. Deraf detta olika omdöme som så ofta visar sig i samma tidning, hvars estetiska tendenser och smak yttra sig på det mest olikartade sätt. Detta tillstånd har ock sin grund i oansvarigheten för hvad man skrifver, då hos oss ej liksom exempelvis i Frankrike är bruk-ltgt, att som en man bakom ordet med ‚sitt namn iallmänhet underteckna tidningsartiklar. Derför frågar publiken ständigt: hvem är det som skrifvit detta? Man kan hvarken få veta hvem man vill skänka sin beundran eller sitt ogillande.

Lika farligt är när en kritiker gör en kraftyttring och vill visa all sin kompetens i en lång detaljerad artikel, för att sedan under ett hälft eller helt år ej yttra ett ord. Sådant är oformligt och skadligt och kan bli löjligt. Det sednare inträffade förleden vinter i Göteborg, då i Handels- och Sjöfartstidningen en kolossal ansats gjordes af en ny recensent med en mycket omfattande kritik öfver Björnsons »Maria Stuart», som då gafs på Nya teatern derstädes rätt försvarligt, relativt till de utförandes krafter. Förtjusningen var allmän och gaf sig äfven luft i omnämnde kritik. Sedan gafs bland annat Shakspeares »Mycket väsen för ingenting», som utfördes betydligt bättre och gjorde verklig lycka; men då var det redan slut med kritikerns uthållighet, han hade så gripit sig an i första taget att fullkomlig slapphet inträdde. En kritiker måste besitta måtta och uthållighet.

Till stort men för den goda smakens upprätthållande hä några våra tidningar i otid, fast troligen af en slags välmening, framhållit vissa underhaltiga s. k. teaterdirektörer och deras ändå sämre trupper. Att i ett bildadt lands hufvudstad sådana föreställningar, som de hvilka af herrar Roos och Fröberg, samt några andra på Mindre teatern, fått emottaga kritikens nådiga uppmuntran, är i hög grad skadligt för konsten. Hvar ligger då skilnaden mellan det goda och dåliga, när kritiken med lika beröm omnämner dessa teatrars och de Kgl. teatrarnes pre-stationer? Jag kan ej inse hvarför man ej anvisar sådana föreställningar som herrar Roos’, Fröbergs, Lindmarks oeh konsorters till de minsta bygderna, der utvecklingen och konstsinnet icke är större än att man måste hålla till godo äfven med det dåliga. Der hela det konstnärliga lifvet och allt mönstergiltigt inom odlingen skall ha sitt huf-

vudsäte och pulserar, der måste man söka motverka det rent underhaltigas yttringar. Shakspeare låter ej Hamlet för ro skull säga: »Ack, det finns skådespelare, som jag har sett spela och hört andra prisa, och det högeligen, som — vare det sagdt utan smä-delse — hvarken hade uttal som kristna eller gång som kristna, hedningar eller menniskor, utan anfiik-tade sig så, att jag nära trott, att någon af naturens bönhasar gjort menniskor och gjort dem på fusk; så otäckt härmade de menskligheten.» — Dessa ord gälla för alla tider, och ännu i dag få vi se föreställningar på teatrarne så underhaltiga, att man måste beklaga det ej Shakspeares skarpa dom tiilier dem. Förtjenstfulla undantag gifvas, exempelvis der truppens prestationer, som å den lilla Humlegårds-teatern denna sommar, åtminstone stå under en bildad mans ledning, må de då också rättvist framhållas; men att mildt och med blida ögon se denna ensemble af elände, som vågar kalla sig konst, är icke allenast oriktigt, men rent af ett brott mot den goda smaken och den estetiska moralen. — Något så dåligt som de nyss anförda truppernas föreställningar i allmänhet, bjudes ej någon hufvudstads-publik i hela Europa. *

Må som exempel anföras det nyligen i Stockholm upp-När Dingelstedt, den berömde dramaturgen och scen-instruktören, nu direktör för scenen för kejserliga opran i Wien, för några år sedan under högsommaren besökte Sverge, fann han de bättre tca-trarne stängda och begaf sig till Djurgården der på Cirkus-teatern ett dylikt sällskap uppträdde. Utan att egentligen förstå ett ord af det honom frem-mande språket, såg och hörde han tillräckligt för att göra den frågan: huru det var möjligt att sådant i en hufvudstad kan tolereras. Samma hände då skådespelaren Friedr. Haase här gjorde ett besök.

Det är endast kritiken förbehållet att sätta en gräns för detta, och dess uppgift dervidlag är af största betydelse.

Till sist vågar jag frammana alla rättänkande tidningars varma nitälskan för att litet utförligare än hittills behjerta ett bättre system i de Kgl. tea-trarnes rent konstnärliga utveckling, och framförallt med kraft stäfja det ofog som nu bedrifves genom att beröfva opran så många utmärkta krafter medan den ena onödiga ungdomen efter den andra, isynnerhet inom dramatiska scenen, beröfvas de mindre teatrame och försvåra affärsställningen på de större. Hade kritiken i tid uppträdt alvarligare och strängare, skulle mycket ej inträffat som nu skett.

trädande Danska ambulatoriska sällskapet under herr Cortes' ledning. Ett resande teatersällskap af underordnad rang, som spelar så väl äga vi ej, än mindre vid någon af våra småteatrar ett motstycke till fru Cortes hvad den svåra konsten »att säga sina saker» beträffar. Ej heller besitter någon andra teater i vår hufvudstad artister i någon mån jemförliga med Köpenhamnska Folkteaterns herr och fru Madsen.

*

V.

Teater-Litteratörerne och de Dramatiska författarne.

Vid baron v. Stedingks tillträde till Kgl. teatern ägde densamma en litteratör, och denne af betydenhet, nemligen Protokolls-sekreteraren herr F. A. Dahlgren. Hvad en sådan man förordade till upp-förning eller ansåg skäl att lägga handen vid, var utan tvifvel både gifbart och med teaterns värdighet befryndadt. Herr Dahlgren var dessutom denne ende litteratör, som herr Hedberg i sitt sändebref yrkade skulle finnas tillgänglig för författame, och således representerade han ett både klokt och ändamålsenligt system. Hvarför herr Dahlgren lemnade sin post är mig ej bekant. Jag antar att det var i följd af andra mer maktpåliggande befattningar. En tid ägde Kgl. teatern icke någon ordinarie litteratör. Slutligen utnämndes herr Hedberg dertill och något sednare tillegnades denna utmärkelse äfven herr Wijkander. Dessa herrars goda litterära smak är tillräckligt väl känd för att, hvad den beträffar, man ej har rätt betvifia kompetensen som i detta af-seende berättigar dem till dessa deras platser; men då systemet som de representera just är motsatsentill system och ordning och deras åtgöranden och inflytande som litteratörer är i hög grad underord-nadt, vill jag om dessa vigtiga poster och hur de bedrifvas yttra mina betänkligheter.

De Kgl. teatrarnes litteratör skall först och främst vara den smakmyndighet, som besitter den makt teatrarnes

sekreterare i litterära frågor enligt reglementet äger, och hvarom jag redan talat. Direktören skall af denne ende litteratör emottaga förslag om äldre pjesers upptagande och råd om de nya utländska stycken, som han, först af alla, från utlandet medelst snabbaste kommunikation skall emottaga och så fort ske kan läsa. Hans omdöme, om också någon gång ej träffande det rätta hvad den ekonomiska fördelen beträffar, bör dock alltid vara riktigt ur estetisk synpunkt. Han skall föranstalta om att de öfversättningar, som skola verkställas eller som direkte till teatrarne inlemnas, äro gjorda af de bästa öfversättare som stå till buds, eller om de af okände äro utförda, under hans egna ögon, om så behöfves, corrigeras. Han skall genom sitt förord uppmuntra till antagande alla de inlem-nade originalarbeten, som förråda afgjord talang, som ock, vid förekommande brister i sceniskt eller språkligt afseende, vara författarne behjelplig; han skall i samråd med regissören vaka öfver att de till spel-ning antagne pjeser, om ej bestämda repetitionshinder lägga sig i vägen, uppföras i tur och ordning på det ej någon orättvisa mot författarne gör sig gällande, och framförallt sörja för att hvarje in-lemnadt stycke, såväl original som öfversättning, i tur och ordning läses på det att, om svaret blir afslående, författaren eller öfversättaren i tid får sigdetta och orsaken meddelade. För direktören borde han till och med aflägga en kort skriftlig kritik öfver både de till spelning och till återlemnande bestämda stycken, på det att denne må kunna del-gifva författaren ett svar som stöder sig på bestämda åsigter och orsaker. Detta sednare gjorde nästan alltid till och med Bournonville, hvars pligt det ingalunda var som regissör betraktad, men som ej heller ansåg sig böra underlåta skriftligen afge sitt betänkande då ingen annan knappt talade. Af allt detta göres sedan flere år tillbaka ingenting.

Förste direktören, som enligt reglementet äfven är den högsta myndigheten för den litterära verksamheten, läser först alla stycken, såvida han anser sig ha tid dertill; har han det ej, så få de ligga på hans bord till han behagar läsa dem eller anser sig böra dermed besvära någon annan.

Genom en anordning af baron v. Stedingk, lika oklok som farlig, anställdes teatrarnes litteratör herr Hedberg som dess öfversättare mot en viss fixerad aflöning, för hvilken summa honom ålades att pr spelår leverera ett bestämdt antal akter öfversatta från fremmande stycken.

Denna anordning bibehålies och vidmakthåller följande olägenheter och orättvisa. Herr Hedberg, som har en mängd andra befattningar och hvars originalproduktioner måste uppta hans mesta tid, hinner vanligen ej med det föreskrifna antalet akter, hvarföre det händt att en fordran af teatern hos honom år till år balanserat medan han uppburit det hela bestämda arvodet. Dernäst uppstår i följe häraf ett monopol för teatrarnes litteratör, som nekar en hel hop mycket goda öfversättare att för de Kgl. téatrarne fåverkställa arbeten, till hvilket ändamål mången af dem förr i tiden uppsöktes. Med öfversättningar af opratexter ske dock undantag i följd af de ordinarie litteratörernas obekantskap med musiken, som betingar en serskild skicklighet vid det korrekta underläggandet af sångtexten och i hvilken branche herrar Wallmark och Arlberg äro de med skäl mest anlitade.

Det har ofta händt att öfversättare, som förr än Kgl. teaterdirektören från utlandet erhållit nytt stycke som der gjort lycka och skyndat sig att hembjuda öfversättningen åt den Kgl. scenen, fått återtaga sitt arbete sedan detsamma sent omsider blifvit af en af teatrarnes ordinarie öfversättare i största hast beställdt. Att på detta sätt motverka det fria litterära arbetet och omöjliggöra för goda och mestadels fattiga litteratörer att få sina arbeten antagna och uppförda, står i uppenbar strid mot uppmuntrandet af den svenska litteraturens fria utveckling. Mången god öfversättare skulle kunna sluta som god författare, det är sällsynt men ej omöjligt, men måste i följd af detta system vid de Kgl. teatrarne kasta sig på en lägre genre och skrifva för småteatrarne. Från Kgl. scenens ståndpunkt är det simpelt att förfara så, isynnerhet som dess egen litteratör, alltid — om han så ville — skulle ha tid att öfversätta ett och annat stycke. Herr Dahlgren verkställde under sin teater-litteratörstid de utmärkta öfversättningarne af »Lifvet en dröm» och »Stolthet mot stolthet» jemte diverse sceniska bearbetningar af Shakspeare-stycken ö. s. v.

Då härtill kommer att herr Hedberg, för att uppfylla sitt kontrakt, verkställer de flesta öfver-sättningarne, medan herr Wijkander deremot uppbär särskildt arvode för hvarje stycke han öfver-sätter och alltså åtnjuter sin lön endast som intendent och för ringare besvär drar nyttan af större förmåner, så är ju systemets både oriktighet och skada så mycket mer i ögonen fallande. Herr Wijkander, hvars styrka just ligger i att väl behandla vårt språk är

dessutom en mera sjelfständig och utmärkt öfversättare, och lemnar i qvantitativt hänseende ej mer än att han dermed åtminstone icke gör direkt intrång på andras fria rätt eller hopp om afsättning.

Visst ha också andra öfversättningar både in-lemnats och antagits, men högst få, — och besynnerligt nog äro de aldra flesta verkställda af vid teatrarne anställda eller med dem lierade personer, hvilket allt antyder om monopol för vänner och bekanta.

Det befängdaste i all denna öfversättningspro-cess uppstår genom de nuvarande litteratörernes befattning, som befriar dem från att egentligen läsa och föreslå stycken, utan endast befaller dem att på ordre, till viss tid, verställa öfversättningar. Skulle deras smak någon gång opponera sig, betyder det intet, ty direktören tar endast sällan notis om hvad de tycka och handlar uteslutande efter sitt personliga omdöme. Herr Hedberg afrådde »Frou-Frou», men har verkställt öfversättningen.

En olägenhet som för teatrarne uppstår genom dess litteratörers personliga författarskap, hvilket hindrar dem egna den mesta tiden åt de löpande ärendena, är — att oftast, då direktören och litteratörerna tro på ett styckes långvariga framgång,de sednare ej på längre tid förbereda något nytt, hvilket har till följd att, vid motsatt resultat, intet finnes inöfvadt. På detta vis vänjer man sig lefva för dagen och trots de varnande exemplen arbeta ej de ordinarie öfversättarne fortare än direktören sen-fardigt förordnar.

Nu komma vi till det farligaste i det rådande systemet.

Herrar Hedberg och Wijkander äro sjelfva dramatiska författare och hvad de skrifva undergår ingen strängare dom än deras egen; de äro alltid säkra om att allt hvad de prestera i originalväg obetingadt antages. Ofver dem dömmer ingen ann än direktören. Det kunde ju vara antagligt, trots de begge författarnes stora förtjenster, att äfven de kunde skrifva något underhaltigt, men hvem upplyser dem derom innan deras stycken gifvits? — Då det till och med händt att stycken af dem antagits innan hela arbetet varit färdigt, har direktören så godt som köpt grisen i säcken. På detta sätt skola dessa författare, till stort men för sig sjelfva, mycket lätt kømma derhän att skrifva ned sig i stället för att utveckla sina rika ressurser till egen och den dramatiska litteraturens fromma. Jemväl beröfvas dem möjligheten korrigera sceniska fel i plan och karaktersteckning förr än kritiken upplyst derom. Deraf också ett monopol i författareskap som delvis uttränger andra författares arbeten eller åtminstone skjuter dem så åt sidan, att år från år för dem gå förlorade.

Förste direktören, som sjelf troligen kommit till den slutsatsen, att de begge litteratörerna egentligen endast äro anställde som öfversättare, förbisertill och med att i vissa fall låta dem läsa andra in-lemnade originalarbeten, hvars antagande alltså uteslutande beror af chefens nåd; och i följd af litte-ratörernes eget författarskap äro de ganska ringa intresserade af att efter egen drift och böjelse läsa eller ens höra sig för om andras produkter. Den synlige litteratören, som herr Hedberg en gång offentligen bad baron v. Stedingk om* finnes lika litet nu som då och som bevis för mitt påstående vill jag anföra ett faktum, som visserligen rör mig sjelf, men dock är skarpt betecknande för det nu rådande systemet.

I September 1869 inlemnade jag ett originalstycke. I början af November gjorde jag en skriftlig förfrågan och fick till svar att direktören endast läst tvenne akter. I slutet af Januari 1870 infann jag mig personligen och då hade han ej läst mera. I Februari erhöll jag stycket med af direktören gjorda anmärkningar beträffande vissa uttryck som han ansåg olämpliga och förklarade han sig hysa betänkligheter beträffande framställningen af hufvudper-sonen. Vi öfverenskommo att jag skulle göra några förändringar. Jag verkställde dessa och infann mig ånyo. Han bad mig låta herr Hvasser läsa stycket så skulle han sedan inhemta hans omdöme. Herr Hvasser svarade att han nu för tiden egentligen icke befattade sig med sådant, men läste stycket ändå och lofvade tala med herr af Edholm. I Juni hade förste direktören, enligt hans eget utlåtande till mig, ännu ej talat med herr Hwasser derom och ännu ej låtit någon af sina anställda litteratö-

* Se pag. 69.rer taga del af detta stycke. Ån i dag har intet svar försports. Under loppet af ett år har jag således ej emottagit ett afgörande utslag och vädjar till en hvar, äfven med antagande af att mitt stycke vore underhaltigt och ogifbart,* huruvida det är förenligt med de Kgl. teatrarnes betydelse och den pligt de ha att genom

uppmuntran eller genom på grundade skäl bestämdt afslag delgifva sitt utlåtande, att så behandla svensk författare? Jag är öfvertygad om att flere med mig delat samma öde. I den af herr Björklund utgifna teaterkalender för 1870, der uppgift å alla från den l:a Januari 1869 inlemnade stycken äro upptagne, finnes ej mitt arbete inskrif-vet, hvilket bevisar att direktören icke en gång inregistrerat det i likhet med alla andra arbeten, som till de Kgl. teatrarne inlemnats.

Huru skola författare som drabbas af ett dylikt tillmötesgående kunna utveckla sig i ett land litet som vårt, med ett språk som knappt läses utom våra gränsor? Att finna förläggare till teaterstycken som ej gifvits är mycket problematiskt, ja, ofta nästan omöjligt då vår läsande publik minst af alla nationer tar del af tryckta dramatiska arbeten. Till och med ett stycke så uppburet som herr Hedbergs »Bröllopet på Ulfåsa» har relativt lästs mindre än ett vanligt dramatiskt förstlingsarbete i Danmark, der intresset för dramatisk litteratur är lika stor som för skönlitteratur i allmänhet. Hos oss beror allt på tillmötesgående från Kgl. teaterdirektören, som har i sin makt att öppna eller stänga författarens väg, såvida ett stycke af teatrarnes litterära

* »Kapten Gars» — i Göteborg med bifall gifvet och af kritiken fördelaktigt bedömdt.auktoritet ej absolut förkastas på grund af underhaltighet eller scenisk olämplighet.

Då jag för egen del alldeles icke vill göra anspråk på ett rättvist tillmötesgående från teaterdirektörens sida, vill jag i alla de öfriga svenska teaterförfattarnes namn protestera emot ett dylikt förfarande såsom stridande mot syftet med Gustaf III:s stiftelse och vilkoren för det understöd tea-trarne af konung och stat åtnjuta. Då ett stycke inlemnas till landets första scen, alltså landets förnämsta dramatiska auktoritet, kan man ha rätt att under loppet af ett år fordra åtminstone ett be-stämdt och på skäl byggdt svar.

Det ser visserligen ut som om man tvortom be-flitade sig om uppförandet af svenska originalstycken då så många sådana de sednare åren gifvits; men jag skulle bra mycket misstaga mig om icke de flesta härrörde från samma penna eller om icke alla dessa gifna stycken varit inlemnade af personer hvilka inför teaterdirektören i ett eller annat afseende gällde såsom de der måste med särskild vänskap omhuldas. Under sådana förhållanden tillbakavisas icke en gång det mest underhaltiga som t. ex. »Svärfar kommer», genast utdömdt af både publik och kritik, hvilket hindrade dess vidare uppförande.

Kgl. teaterinstitutionens skyldighet mot sig sjelf är att ånyo skaffa sig en opartisk litteratör med djup kritisk blick och raskt beslut och som sjelf ej är dramatisk författare i större utsträckning än hvad herr Dahlgren var.

Herr Jolin, som med mycken skicklighet ochnit beklädt denna befattning under herrar Schy-bergs och Cavallii tid, var också för mycket författare för att vara fullt opartisk.

Det kan endast skada det hela om litteratören sjelf har förmånsrätt för sina stycken, och gagna om det är en oväldig domare, hvars enda intresse Ugger i rättvisa och insigt om nyttan och nödvändigheten af att med mild omvårdnad sköta de uppspirande telningarne inom den inhemska dramatiska litteraturen. Om en sådan person ej finnes inom sjelfva hufvudstaden, torde man ej behöfva gå längre än till Upsala för att söka honom. De få timmar som nu för tiden skilja de begge städerna torde alldeles icke föranleda någon farlig tidsutdrägt.

Vill man åter ha flere domare i sittande litterärt råd, så välje man en kompromiss af trenne våra bästa och strängaste kritici inom hufvudstaden. På så vis vore de Kgl. teatrarne säkra om att ej utsätta sig för klandret af dåligt val af pjeser, och författare och öfversättare ha förmånen af att stödja sig på en säkert fotad och rättvis dom.

Inom opragebitet är det så väl beställdt att herr Norman, den kompetentaste domare i vårt land, sjelf icke är opra-komponist och således fri från all partiskhet. Men äfven inom detta gebit torde en snabbare expedition af svar till författarne vara behöflig.

Lyckligast lottade äro de dramatiska författare hos oss som ha lust att skrifva för småteatrarne, åtminstone hvad svaren från Direktörerne beträffa, och det är verkligen en hugnad få nämna hur tillmötesgående och generös herr Zetterholm visat sig, som oftast, långt innan de antagna styckena komma

11till spelning, utbetalar det beramade författare-arvodet. Ehuru herrar Hodell och Wallmark nästan uteslutande förse Södra teatern med arbeten, visar dess direktör ingen ifrån sig, vare sig författare eller öfversättare.

Likvisst vågar jag, för den goda smakens och vår litteraturs skull, föreslå att våra enskilde teaterdirektörer och föreståndare i allmänhet något mera anlitade tjenstvilliga och skickliga litteratörer för ätt öfvetse de antagna arbetena, på det en bättre vård om språket, mot hvilket vi alla försynda oss, och om de många nya vid sådana teatrar sig visande författare och öfversättare toges, hvilka ofta — trots de bästa egenskaper, liksom teaterdirektørerne sjelfva stå på just ej den högsta bildningsgrad och framför allt på en temligen löslig kritisk botten. Det blir så mycket mer nödvändigt sedan den verkligt all fri dramatisk utveckling hämmande censuren i vårt land rättvisligen upphör, men som också lik en afsatt och döende, ja, ångrande despot begär att friheten ej må urarta till konstens och anständighetens förfall.

*

VI.

Elevskolan och Eleverna.

Om denna underliga bildningsanstalt har i tid och otid mycket ordats, och säkert är, att både riksdagens ledamöter och publiken i allmänhet fått det begreppet sig meddeladt, att den likasom utgör teaterns och den sceniska konstens bästa och nyttigaste utvecklingskraft. För den har teatern till stor del fått det anslag, som Kiksens Ständer under herr Cavallli direktörskap beviljade med 75,000 rdr rmt och den har alltid skyldrat som något godt och välsignelsebringande. Jag vågar utan betänkande upplysa om att, af allt öfverflödigt, olämpligt och onyttigt inom de Kgl. teatrarne, elevskolan intar första rummet.

I det af mig anförda sändebrefvet till baron v. Stedingk af herr Hedberg, berördes teaterns elevskola särdeles utförligt och med mycken skärpa i kritiken öfver dess dåvarande underhaltighet. Sedan dess är herr Hedberg anställd som lärare i denna skola och det blir alldeles nödvändigt att, p& tal om denna vigtiga fråga, helt opartiskt och något så när utförligt citera hans fordna klander för att visa, att denna uppfostringsanstalt, trots dess nitiskeoch redligt menande lärares ansträngningar, fortfarande står på en punkt, som endast tillfyllest bevisar en hvar som nogare gjort teaterstudier, att den så fort som möjligt måste upphöra, på det de Kgl. teatrarne icke må fabricera V3 medelmåttiga aktörer och aktriser, l/z statister och l/9 kompletta odågor. — Sannerligen, detta kan ej vara ett resultat värdt de summor denna skola kostat och än gör anspråk på.

Trots att herr F. A. Dahlgren, i sitt utmärkta arbete öfver Stockholms teatrar, ej med ett ord anser vara värdt tala om elevskolan eller särskildt omnämna dess lärare, vet man, att sedan långliga tider tillbaka, under de Kgl. teatrarnes första ungdom, det ansågs nödvändigt etablera en sorts uppfostringsanstalt för att skolmässigt och ytligt dana sceniska artister, hvilket allt förklaras och försvaras deraf, att med den brist som då i Sverge var rådande på yngre dugliga och routine rade aktörer och aktriser för secundrolers återgifvande, man måste på artificiell väg åstadkomma artister då de icke växte upp af sig sjelfva.

Detta sätt var praktiskt för sin tid och fransyskt, som allt hvad Gustaf III införde vid teatern, med den skilnad likvisst, att hvarken hans eller franska skolans mening någonsin varit att oafbrutet handskas så vid uppfostringen af sceniska konstnärer, som sedan blef praxis och till stor del än är det vid de Kgl. teatrarne. I Frankrike, der mönstret togs till nästan allt för vår teater, fanns likväl icke någon ann teaterelevskola än en deklamationsklass iförening med det nyss stiftade Musik-institutet — och så är det ännu i dag vid Pariser-konservatoriet.

Det var troligen Gustaf III:s idé, att följa denna fingervisning, enkel och praktisk, men han måste, till hvad pris som helst, på en gång ha fullfärdiga aktörer och aktriser som också liksom genom ett trollslag kunde spela, gestikulera, som erhöllo en klar idé om mimik, plastik, grimering, kostymering o. s. v. och derför anslogs vissa tider till öfningar för den del af oprapersonalen, som tillika med några nykomlingar bland en hoprafsad ungdom skulle danas för talscenen och som till lärare naturligtvis erhöllo de mest framstående och lämpligaste aktörer

och aktriser. I stället för att i sinom tid upphöra med denna slags provisoriska skola fortfor den oupphörligt, troligen derför att de af teaterns herrar och damer, som der instruerade, ej nog kunde prisa den nyttiga anstalt, som lät dem åtnjuta ett tillskott af lätt förtjenta penningar; ty att tänka annat, än att den lärdom, som der gafs, icke var så särdeles mycket värd i konstnärligt afseende, är ej möjligt, då man besinnar att de få utmärkta konstnärer som der undervisat — hvaribland Monvel — hufvudsakligen fäst sig vid en eller annan talangfull individ — då deremot flertalet af de mindre begåf-vade lärarne, utan förmåga att dana artister, behandlat det hela endast som uppfyllandet af ett åtaget besvär.

Aren sprungo och med dem utvecklade sig vår Kgl. teater till den framstående rang den så länge innehaft, genom sina utmärkt goda artistiska krafter, alldeles oberörd af elevskolans utveckling. Manhar ofta gjort det påståendet, att från teaterns elevskola ha dess bästa krafter utgått och man uppräknar namnen på alla våra storheter, men det är ett otillförlitligt antagande. Alla våra framstående och utmärkta sceniska artister ha kommit utifrån, ej inifrån teatern; och de få, som redan som barn anställts vid teatern och der som balettelever upptagits i dess mycket berättigade småbarnsskola, de ha vid första anledning, genom andras eller egen upptäckt om dolda sceniska gåfvor, kastats in i den s. k. elevskolan, men aldrig der lärt något som gjort dem till konstnärer; endast naturen, eller ännu bättre, vår Herre sjelf, är mäktig att lägga fröet till och utdana ett verkligt teatergeni sådant som en Jenny Lind eller Emelie Högqvist. De lärare, som smickra sig med att under dessas utvecklingstid ha lärt dem eller andra utmärktheter konsten att bli stora artister, en konst som måste lära sig sjelf och genom scenisk praktik knappt kan bibringas medelmåttan och endast genom smakråd åt geniet der det tröttnar i sina egna reflexioner, de borde blygas. Efter samma principer, utan någon tillstymmelse till förståndig konstutveckling, fortgick skolan, der en hop ungt folk af begge könen rabblade upp utanlexor, som skulle föreställa deklama-tions-studier, för lärare, som slutligen bestodo af herr Svensson och fru Bock.

Herr Cavallius, som varmt intresserade sig för sin uppgift som teaterdirektör, men, liksom de flesta sådana, ej tillräckligt före sin utnämning följt teaterns arbeten eller konstutveckling i allmänhet,och derför hade en hop vackra, patriotiska, men icke destomindre just ej så praktiska idéer, föreställde sig, att elevskolan vore teaterns konstnärliga källåder som led af förstoppning och slamm, den skulle rensas, det friska vattnet skulle liksom öfver en af lärdom byggd aqvadukt qvälla ned och bringa saft och gröda, frukt och välsignelse på den svenska sceniska konstens ganska lofvande mark. En ledamot af dåvarande presteståndet, varm vän af teatern, väckte motioji om ökadt anslag, som beviljades och som visst ej var öfverdrifvet stort, som teateranslag betraktadt; men att en stor del af dessa penningar beviljades i och för elevskolan, det var både löjligt och sorgligt. Herr Cavallius trodde sig blåsa nytt lif i konstens näsa och utnämnde herrar Jolin och Sundberg till lärare för elevskolan.

Det är kort efter denna tidpunkt herr Hedberg yttrar att de då befintliga lärarne i denna skola voro icke allenast medelmåttiga konstnärer», men också af den qvalifikation att »till och med en i sina stycken skäligen klen landsortsdirektör väl skulle aktat sig för att ställa dem i spetsen för en elevskola». Om också ej valet af lärare var det bästa, så tyckes det mig dock som om herr Hedberg just icke hade varit så noga med hvad han då sade, helst som han sjelf icke försökt sig i detta lärarekall och ej kunde veta hvad baron v. Stedingk ämnade verkställa, då han vid brochurens publicerande ej var äldre än sex månaders direktör. Ej långt derefter sattes herr Hedberg sjelf på det hårda profvet att bli denna skolas lärare. Herr Hedberg klagade vidare att under herr Cavallii tid ej enenda förmåga utgick ur elevskolan. Han säger: »Man visade visserligen en och annan gång de beskedliga ständerna några lika beskedliga barn, som beskedligt rabblade upp några under årets lopp intröskade utanlexor, men af sjelfständig, utaf en förståndig instruktör väl och lent ledd uppfattning, men af någon djupare blick in i konstens väsende och kärna, såg man hos dessa stackars drifhusplan-tor af ganska naturliga skäl icke ett spår».

I sin välmenande afsigt intresserade sig herr Hedberg för en dunstbild, ty en skola der man vill göra aktörer eller aktriser genom att läsa så eller så, lent eller olent innantill; genom att låta ungdomen naturligt eller onaturligt utantill stöna eller hviska ur sig ett poem och endast sparsamt öfva sig på rol-läsning, och i stället för att praktiskt öfva, då och då på fusk leka teater, i stället för att på sjelfva scenen direkte låta hvarje yngling och tärna, som känner kallelse, försöka sig, och der de ha rättighet infinna sig till debut, som kan verkställas om den anmälande, genom prof för direktören och regissören, visar anlag och i motsatt fall genast åter visas bort, i stället för att som

s. k. profelev qvarstanna månader och år, hvilket ofta händt vid den der skolan,, utan att bli annat än en odåga, det är ju stridande mot sundt förnuft. Och ännu i denna dag utgöra eleverna samma beskedliga ungdom, som för de inbjudna beskedliga riks-dagsombuden, ibland rätt snällt, ibland rätt illa i största hast deklamera en versbit af den eller den skalden. Och hvar finnes en större teater som besitter en sådan skola förutom hos oss ? Min öf-veraskning skulle vara stor om jag kunde bli upp-lyst derom. Ej finnes någon i Frankrike, ej i England och ej i hela Tyskland så vida ej någon teater-vurm enskildt roat sig dermed. I dessa stora länder med deras utpräglade konstinstitutioner, der teatern står så högt, der skulle man väl upprättat och vidmakthållit sådana elevskolor om det hade varit ändamålsenligt för konsten och med de speciella teatrarnes väl förbundet. I stället för egna elevskolor har man sigte på eleverna af de utmärkta aktorerne och aktriserna, som, då de anse sina privat-disciplar fardiga till debut, anmäla dem hos teaterdirektionen, som låter debutanten först af-lägga enskildt prof, hvilket om det ej ger direktören särdeles stora förhoppningar ändå berättigar personen stadna någon tid vid teatern för att uppöfva sig som elev, alltjemt åtnjutande undervisning endast af sin egen lärare; antyder profvet deremot en blifvande succés, måste debutanten uppträda i tre olika roler inom den emploi eller det fack i hvilket anställning sökes och som förutsätter att debutanten ej ens kan anmäla sig till prof med mindre han eller hon instuderat sina 15 å 20 roler. Har man med egen talang gjort sådana studier för en utmärkt eller åtminstone god scen-instruktör, då har man gått i den rätta skolan. Detta är det enda och naturliga sättet för att få konstnärer med egen glöd i stället för maskiner som eldas med slock-nande bränder. Men låtom oss ännu för en stund antaga att vi ej hunnit så långt i våra betraktelser och befinna oss i den der nödvändiga elevskolan.

Då jag 1855 anmälde mig som debutant vid .Kgl. teatern fick jag efter ett kort deklamationsprof för herrar Cavallius, Torsslow, Jolin, Sundberg och Kjellberg det rådet att först någon tid freqventera den då af herr Cavallius omorganiserade skolan. Jag trodde detta föra mig fortast till målet och tackade — om icke för annat — för att ha utsigt få komma den efterlängtade dagen närmare.. Jag infann mig i denna skola — och jag måste tillstå att öfver allt hvad jag hörde och såg skämdes jag. Jag var icke så ung, jag hade sett mig om i verlden och med intresse följt teatrarne både i frem-mande land och i hemmet; men aldrig hade jag gjort mig en föreställning om, att den svåraste och vackraste af alla sköna konster så på fusk, så ointressant, så lättsinnigt och så fult bibringades, synbarligen i god afsigt men utan högre insigt af lärarne, en hel hop redan tillgjorda flickor och högeligen likgiltiga pojkar och ynglingar, som tillsammans på lärarens improviserade uppgifter möttes på golfvet än för att »plocka nötter» eller »smultron» än för att som kung eller bonde* drottning eller piga manövrera, visa sin naturliga rörelseförmåga och utveckla den fria konversationstonen efter en i hastigheten tillsvarfvad fras. Andra deklamerade skaldestycken och småbitar af Stagnelius och Runeberg med thy åtföljande gester och blickar mot himlen eller afgrunden. Jag trodde jag skulle förgås af skratt och önskade blott att en Charles Dickens hade stått dold i ett hörn och sett och hört detta. Det hade varit ett nytt uppslag för hans humoristiskt karakteristiska skolstudier. När läraren någon gång gick ifrån hela lektionen, tillsattes en af flickorna till lärarinna och då blef det förstriktigt roligt. Efter några få besök i denna verkligen mot all konstnärlighet rakt i strid stående inrättning, anmälde jag hvad jag sett och hört för herr Torsslow, som då fick lust att titta in i en af-delning den han sällan, af stora skäl, besökte. Till herr Cavallius anmälde jag att ingen ung man med bildning som älskar teatern och konsten, med mindre han från barndomen vänj t sig vid denna skola, skulle kunna hålla ut en vecka der, och då jag ej hade någon tid att kasta bort på dylika barnlekar anmälde jag mig hos herr Stjernströn, der jag efter för honom aflagdt prof fick debutera. Sådan var elevskolan efter det anslaget beviljades.

Herr Hedbergs protest mot en sådan inrättning var begriplig, men att han ej heldre än att åtaga sig lärarekallet förordade skolans stängande är obegripligt. Han klandrade systemet i allmänhet som då inom densamma var rådande och med rätta att man till och med intog små barn och började med a b c och innanläsning. Mycket rättades deri af baron v. Stedingk och Aug. Bournonville, hvilka begge ha fullföljt herr Cavallii enkla idé, att låta de yngsta eleverna, d. v. s. balettskolans barn, som vid tidiga år måste lära sig danskonstens första grunder samt den gymnastik som för densamma är nödvändig, åtnjuta vid teatern den undervisning som de i de fattiga hemmen måste umbära, så mycket mera som deras tid vid teatern är så upptagen att någon enskild skolgång ej kan medhinnas. Dessa barn erhålla i en särskild afdelning af elevskolan undervisning för fröken Brooman, som,

genom en verk-Hg moderlig och öm omsorg om dessa små, gjort sig fortjent af stor aktning och uppmuntran. Att på en uppvisning höra dessa barn redogöra för de frågor som ställas på dem i svensk historia, geografi, grammatik, rättskrifning, räkne-exempel samt kristendom o. s. v. är riktigt angenämt. Man hör att de med lust och glädje lärt sitt lilla vetande och deras handarbeten äro särdeles vackra. Till endast denna vackra barnskola skulle också teaterelevskolan vara anvisad, ty hvad ynglingar och gif-tasvuxna flickor ha att inhemta torde de förskaffa sig på annat håll, och vilja de bli konstnärer så må de hvar och en på sitt håll dana sig dertill och ge oss något till bästa när de kunna något Om återigen ur balettskolan talanger uppspira, hvilket varit fallet med t. ex. herr Elmlund och fröken Lindqvist, hvilken sednare jag hade nöjet rekommendera till flyttning från dansen till talscenen, hvilket naturligtvis vill säga: elevskolan, så kunna de likafullt utdanas genom att regissören — då honom vidkommer att till både stumma platser och små roler utvälja af både chör- och balettstatens personal — rekommenderar dem till undervisning hos någon framstående aktör eller aktris — eller sjelf, om han är mäktig deraf, och hans tid tillåter, bibringar dem undervisning, hvilken han framförallt bäst ger dem under praktiken på scenen.

Herr Hedberg uttalade i sin brochure deremot att hvad han minst tänkt sig är skådespelare som lärare för eleverna. Han fruktar att de lära eleven sitt sätt att uppfatta och återgifva roler, och att han ogerna skapar en elev som hotar att fördunklahonom sjelf. Vidare hyser han räddsla för rivaliteten emellan mästaren och lärjungen o. s. v. Men hvad ligger det för fara i att den som vill bli scenisk artist lär för en sådan? Det är ju just hvad det skall vara! Herr Hedberg, om än aldrig så välmenande och intresserad för sin sak, kan väl icke ännu i dag, fastän han förbättrat skolan och principerna för densamma och så länge praktiserat som dess lärare, tro att han bättre än herr Swartz eller fru Hwasser skulle kunna lära de unga konstadepterna att gå, stå, tala och framställa på scenen. Lika bra kan han kanske lära dem det, jag vet det icke; det är väl icke absolut nödvändigt att man skall vara framställande konstnär för att dana artister för scenen; men skadligt är det väl ej att vara både praktiskt och teoretiskt utrustad som lärare. Der dessa egenskaper finnas samlade, der äro de också att föredraga och det blir alltid ett fel hos direktören, som till lärare vid elevskolan utväljer mindre goda artister då han borde valt de bästa, hvilka också skulle vara sjelfskrifna framför hvilket val som stode till buds utom teatern, såvida skolan skall fortfara. Ej heller har kritiken och publiken genom herr Hedbergs offentliga uppträdande som deklamator ett afgjordt skäl för att tro att han fullständigt kan bibringa andra föredragets svåra konst, hvilken är en helt annan än att hålla de bästa tal. Ar det icke för konsten bättre om en ung aktör plötsligen visar sig till sin fördel, fastän han af sin lärare, vore det en framstående aktör, bär en temligen skarpt utpreglad likhet i deklamation och framställning, svår att alldeles undvika, än om han visar sig färglös, utan skola och utan någon bibringad routin? eller om han liknar sin nuvarande lärare i tal och åtbörd? Ar det bättre att qvinliga elever, som i skolan aldrig få höra några andra råd än herr Hedbergs. af egen drift och egen uppfattning — derfor att de egentligen ingenting för praktiken nyttigt få lära i skolan — på scenen (framförallt på Dramatiska teatern), släppta på fri hand, imitera t. ex. fru Hwasser endast till låten, skalet — utan att ha hunnit kärnan, själen? Och detta efterapningssystem, uppsnappadt mellan kulisserna eller från åskådar-rummet, är mycket farligare derför, att det är den enda räddningen för dessa elever, som just under sina studier i skolan sakna hvad de trängta efter. Hur lyckligt om vi af herrar Swartz, Dahlqvist och Knut Almlöf, af fru Hwasser och fru Almlöf i arf fingo några Swartzar, Dahlqvistar, Hwassrar och Almlöfvar i stället för det ingenting som i form af elever sändas ned till regissören att användas i smärre roler.

Jag har under min praktik vid de Kgl. tea-trarne, ej funnit någon elev med undantag af två talanger, fröken Lindqvist och herr Dörum, utrustad med så mycket naturliga anlag eller förstudier som • behöfts för att något så när på egen hand kunna sköta sig. De öfriga ha utgjorts af en del snälla viljor, som utan anlag fast flitigt deklamerande i skolan, behöft den minutiösaste ledning. I saknad af denna ha de blifvit stereotyper. Flertalet af den massa elever, som teaterskolan ibland förfogar öfver, kunna då de börja tjenstgöra på scenen vanligen hvarken gå eller stå, uppfattning ha de ej, tala kunna de ej regelrätt, deklamationen är felaktig och ljudlös ochspelet är så som hvem som helst från gatan skulle efter några lektioner kunna prestera. Först i regissörens hand få de alla, både talangen och medelmåttan, hållning och skick och utveckla sig så småningom under arbetet

på scenen till det de redan borde ha inhemtat i elevskolan. Hade de åtnjutit denna undervisning, hvar och en enskildt hos olika lärare, skulle de naturligtvis ha presenterat sig annorlunda. Det är ju icke heller möjligt att en lärare på några få timmar i veckan skall kunna lära tolf personer att bli aktörer och aktriser. Man kan behöfva ett år för hvar och en och ändå icke lyckas.

Hvad rivaliteten emellan mästare och lärjungar beträffar, är den visst ej farlig, då man säkert kan anta att en utmärkt skådespelare på tio år icke lyckas få tag i ett så utmärkt subjekt att det öfver-träffar mästaren, och är det fallet, så är skådespelaren, hvilken vi icke få frånkänna humanitet, rätt nöjd med den glans som från det nya ljuset åter strålar öfver hans eget redan lagerkrönta änne. Rivaliteten hos sceniska konstnärer ligger mera i begäret efter andras roler än i missnöjet öfver en adepts framgång.

Låt oss få sådana elever jag nyas talat om och vi få också tradition i vår framställningskonst, också klandrad af herr Hedberg; men som just utgör styrkan på sådana mönsterteatrar som Théâtre fran9ais, Hofburg i Wien och Köpenhamns Kgl. teater. Hvad vore återgifvandet af Moliére och Holberg i Frankrike och Danmark utan det traditionella i spelet? Naturligtvis bra, men derför icke fulländadt. Vissastycken, vissa karakterer, isynnerhet inom komedien, lida af att det traditionella saknas, och att det hos oss alls icke spåras ligger endast i vår vexlande re-pertoir lånad från fremmande land, medan vi ej ägt någon egen komedi eller förbisett att uppamma den vi ägt, liksom allt vårt eget nationella. Antagom att Bellman varit dramatisk skald och gifvit oss sina mästerliga typer på scenen i stället för i Fredmans epistlar. Huru skulle de då ha left sitt lif från generation till generation på scenen utan tradition i framställningen ?

Herr Hedberg säger vidare: »Då mästare icke kunna bilda lärjungar, * huru skola medelmåttorna kunna det? ** Herr Sundberg insåg också snart nog det skefva och obehagliga i sin ställning, och drog sig snart tillbaka med en blygsamhet, som gör honom heder både som artist och menniska.» *** Om Joh. Jolin säger han, »att han saknar bestämd blick för att bedömma sceniska anlag, ty annars är det icke tänkbart att han kunnat från elevskolan släppa bort unga personer, som sedan på andra scener blif-vit ganska användbara, för att behålla derstädes personer, som passa bättre till allt annat än till skådespelare.»

Detta skarpa omdöme tarfvar en granskning och

* Hur kan han vilja bevisa det? Mig syhes detta vara en paradox.

** Hvad eger elevskolan nu? mästare eller medelmåtta till lärare?

*** Hvad har nu vunnits då eleverna icke i någon mån blifvit bättre och öfverlemnas till vidare utveckling på scenen åt samme klandrade herr Sundberg?måste föra till en jemförelse med de nuvarande förhållandena. Att en routinerad framstående aktör i sitt faek, och tillika utmärkt dramatisk författare skulle sakna blick för sceniska anlag är bra apo-kryfiskt. Jag är öfvertygad om, att herr Jolin egde denna blick, men liksom herr Hedberg saknade förmågan att rätt utveckla dessa anlag efter individens, elevens eget naturliga skaplynne. Att tvinga den lärande in i sin egen metod, som kanske är falsk, är just teaterinsfruktörens stötesten, för detta skall han akta sig; kan han icke lära objektivt så är metoden felaktig, sådan var den under herr Jolin och sådan är den nu. Att herr Jolin lät elever med anlag gå, är under liknande omständigheter mer direktörens fel än lärarens, och jag undrar just om det ej är ändå större fel att låta utmärkta artister gå, och om ej sådan blunder, hvad eleverna beträffar, skedt under den nuvarande läraren? Utan att vilja ta sådana elever, som afgått, i något lifligare försvar som utmärkt begåfvade, voro de dock fullt jemngoda om icke bättre än de som fått stadna qvar och ingalunda ersätta dem. Jag har på flere af Sverges teatrar återsett en hel hop af dessa aflägsnade elever, hvilka — trots bristen af all sorts undervisning vid de teatrar de tillhört — likvisst gått betydligt framåt och frigjort sig från allt tvång som vidhäftade dem under deras elevtid vid de Kgl. teatrarne. Kgl. teatern har alltid som sjelfförsvar vid dylika orättvisor och utgallringar plåstrat sitt samvete med att säga, att elevskolan skall vara en bildningsanstalt för alla svenska teatrar. Detta är mycket vackert sagdt, men alldeles icke andemeningen i direktörens görande och lå-tande. Allt som i denna angelägenhet skedt är en följd af teaterns egoism eller en slump. Tvertom, Kgl. teatern borde rekrytera sin artistcorps genom de goda förmågor från landsorten, som sjelfmant söka engagement.

Hur kortsynt nu för tiden styrelse och lärare bedömma elevs anlag .bevisas bäst genom hvad jag förut påpekat, att fröken Grabow, sångerskan, samma dag hon skulle debutera ansågs komma att i dramatiskt afseende illa gå i land med sin rol, då hon på elevskolan visat sig oförmögen till scenisk utveckling. Detta bevisar åtminstone icke någon blick, som ansågs fela herr Jolin, under hvars tid elever sådana som fröken Ramsten, fröken Aberg och fröken Anna Sandberg m. fl. vunno publikens sympatier. Så som några af dem jemte herrar Elmlund och Otterström då gåfvo »Inqvarteringen» af Hertz, spela de nuvarande eleverna icke sinsemellan. Likvisst tillskrifver jag dessa, som alla elever, de egna anlagen största äran af framgången.

Herr Hedberg skrifver: »Skall således en elevskola finnas, så skall den vara en högskola, icke en lancaster-anstalt! Den skall vara så organiserad, att den emottager den anlag egande ynglingen eller flickan, och på ett konseqvent och följdriktigt sätt utvecklar dessa skarpt markerade anlag till verkligt konstnärskap.* Dertill fordras dock annat än

* Detta är väl sagdt och sker genom de antydningar jag gifvit, att eleverna lära för verkliga konstnärer och direkte debutera.lektioner i språk, musik, dans och fäktning, ehuru dessa fyra ting också äro nödvändiga, dertill fordras något helt annat än läsningen af olika roler för olika lärare, upprabblandet af utanlexor som intröskats i minnet utan att fattas af förståndet, — dertill fordras med ett ord en genomgående, grundlig bildning af själens och hjertats egenskaper, en klart och lefvande bibringad uppfattning af konstens uppgift och medlen att hinna den, en fullständig kännedom af dess estetiska och praktiska väsende — allt detta bibringadt under praktisk utöfning, understödd af teoretiska föreläsningar, populärt och klart uppfattade och hållna — o. s. v.» Slutligen föreslår vår för saken så varmt hängifne författare stipendier till resor i utlandet för eleverna o. s. v.

Jag vågar tro, att om ock dansen och fäktningen *, det första af allt som eleverna borde lära, ej ordentligt bibringats dem i följd af lärarnes bristande tid eller derför att lärame i dessa ämnen ej med allvar anlitats; och om den ringa disciplinen, som alltid funnits i elevskolan, haft till följd elevernas skolkande från de lektioner som misshagat dem, så ha deremot de utländska språken och musiken, bibringade af fröken Brooman, varit de ämnen som ända tills i dag eleverna haft bästa undervisningen uti. Sånglektionerna, som under herr Bergs tid egentligen gåfvos åt oprans artister och endast spar-

* För närvarande äger teatern ej någon ordinarie fäkt-mästare. Öfverstelöjtnant Nyblæus har godhetsfullt åtagit sig att i Gymn. Centralinstitutet gifva de hugade artisterna och eleverna den nödvändiga undervisningen.samt åt eleverna, ett högst bakvändt system, ty begreppet artist innefattar redan i sig sjelf* att om man också icke slutat lära, lärdomen likvisst icke skall bestås af teatern, kostade densamma stora summor utan att gifva något resultat. På minst sex år har ingen betydande sångelev utgått ur skolan. Af allt det andra, som den för skolan och konsten nitälskande författaren uttalat som ett framtida önskningsmål, har intet i egentlig mening sedan han skref sitt sände bref utförts. Den blef och blir aldrig en högskola, men trots dess nuvarande bättre skick icke mycket mer än en föråldrad lancasterskola! De elever som antagas äro endera redan så pass framstående talanger, att de alldeles ej borde förlora sin tid i skolan, men genast befordras till den debut de sökt (men se, skolan vill dela äran med dem), eller också äro de sådana som vanligen vid första bekantskapen äga ringa eller alls intet anlag. De flesta roler i hvilka de så småningom få uppträda, inför publiken, tillställas dem af direktören vanligen på regissörens förslag och utföras tillsammans med de ordinarie artisterne. Det händer en å två gånger under året att eleverna inöfva ett stycke för läraren och å någon af teatrame, då tiden medgifver, afspela det. De närvarande åskådarne, som borde bestå af den inbjudna teaterpersonalen, inskränka sig vanligtvis till direktören och läraren. Händelsen fogar att vid pjesbrist eleverna få ge sitt stycke för publiken. Men samtidigt händer också, att verkliga artister för kompletterings skull måste utsättas för nödvändigheten att delta i elevspektaklerne. Sådant är visst icke förnedrande när eleverna äro utmärkta, men hurofta är det fallet? och då ha de ju upphört att vara elever. Eleverne skola komplettera de verkliga artisterne medelst små, fast vigtiga roler, men det börjar se ut som om man afsigtligt förfore tvertom.

Med själens och hjertats egenskaper, — föräldrahemmets omsorger, — har läraren i denna skola, liksom i andra läroanstalter, ej tid att befatta sig i vidsträcktare mening än att — då han, som herr Hedberg, liksom en hvar af

hans företrädare på platsen, är en högt aktad, moraliskt respekterad man, — han genom sitt personliga exempel och inflytande måste i den mån godt verkar godt, bidraga till den yttre hyfsningen och anständigheten; men ej längre.

Det öfriga föreslagna goda i rent estetiskt af-seende, bibringadt genom föreläsningar, har sedan herr Hedberg tog hand om skolan aldrig varit fråga om. Så framstående elever, att teatern skulle bekosta dem utländska resor, ha vi nästan aldrig haft, och de ha tillräckligt goda exempel bland våra egna artister att lära af.

Herr Hedbergs vackra förslag sade vidare: »Anställde man vid denna skola några akademiskt och humanistiskt bildade män * hvilka gjort dramatik och scenisk konst till sitt hufvudstudium bredvid estetiken ** och hvilka dessutom sett hvad andra länder hafva utmärkt i denna vä" — för att före-

o

* Var ej Joliu en sådan/

** Återigen herr Jolins egenskaper!läsa i konstens historia, teori och estetik» o. s. v. Det låter bra det der sista, men är ej möjligt verkställa så vida ej meningen var att hela teaterpersonalen, ingen undantagen, skulle underkasta sig denna undervisning. Yi ha tillräckligt goda populära föreläsningar, tillräckligt goda böcker i konsthistoria och estetik ur hvilka läraren kan låta eleven hemta allt detta, men i Kgl. teaterns elevskola, i och för sig något förfeladt, vore allt råd till ett sådant förfarande onödigt. Trots alla dylika ansträngningar blir det en omöjlighet fabricera sceniska konstnärer. Der anlagen ej finnas hjelper estetiken endast att bilda genom sina egna vackra medel, men gör lika lätt en god bokhållare och behaglig husmoder som en aktör eller aktris. Om den unga artisten ej vill bilda sig sjelf eller förädla sin själ skall ingen skola eller föreläsare imponera på honom.

Må direktören stänga denna utan verkligt sannt gagn för konsten onaturliga skola, och låta aktörer och aktriser komma hvarifrån de behaga. Ha t. ex. herrar Labatt, Fredrikson, Behrens, Håkanson, Jan-zon och Törnquist, fröknarne Memsen, Söhrling och Wideberg, fruarne Efrosyne Lehman och Jacobson, alla andra att förtiga, utgått ur elevskolan? Och ändå ha de kunnat debutera och lyckas!

Det hufvudsakliga som nu vinnes i denna skola är hvad herr Hedberg sjelf för sex år sedan så sannt beklagade: »Barnet (vi kunna nu säga ungdomen) får all slags undervisning, (?) men det får på samma gång en skolundervisning i kulissernas mysterier och i ett beqvämt lättingslifs njutningar, somlägger grunden till både fysiskt och moraliskt för-derf — och detta utgör frånsidan af den vackra medaljen. I stället för att skapa en duglig konstnär, har den skapat ett olyckligt mellanting af lätting och artist, en stackars yngling eller flicka, som icke kan träda tillbaka i det vanliga lifvet utanför teatern» — och jag tillägger: derför, att det är roligare svänga om som statist i t. ex. »Skönä Helena» och »Afrikanskan», — hvilket från teaterns synpunkt, som för besparings skull måste göra sina elever till de säkraste och bästa statisterna — lik godt i hvilket stycke — måste ske för den första scenvanans skull, — än att vid boken eller sömmen sitta nedlutad i det fattiga och tysta hemmet. Derför strömma hundratals unga flickor till teatrarne utan annan föreställning om konsten än att den är »treflig».

Teater-styrelsen liksom en del af publiken känna sig rigtigt stolta öfver att Stockholms Kgl. teatrar i högre grad än andra dylika anstalter räkna en så stor mängd »vackra flickor» bland eleverna; men vore det ej bättre — trots behaget och fördelen af skönhet — om konstinstitutet framför allt satte sin ära i att äga flere vackra talanger än an-sigten ?

Herr Hedberg, som med sin stora erfarenhet o-vilkorligen måste hysa andra åsigter nu än för åtta år sedan, en man älskande den sanna konsten, måste bidraga till teaterelevskolans upphörande. Om det nu uppblomstrande Musik-konservatoriet, som också redan infört en deklamationsskola, tog den rätta vårdenäfven om förstudierna till allt som rör skådespelarkonsten, liksom i andra större länder, så hade teatrarne att från denna institution, som under sin höge chef utvecklat enx i sanning storartad verksamhet, vänta sig de enda, bästa och ändamålsenligaste eleverna eller rättare debutanterna för så väl det lyriska som dramatiska facket.

Sedan elevskolan nu för tiden på långt när icke kostar så mycket som förr, i följd af att den numera endast eger en lärare och en lärarinna, blir besparingen vid dess upphörande ej synnerligen stor, men skulle alltid räcka till en

behöflig peku-niär uppmuntran åt framtida lyckade debutanter, som enligt de sednare årens regime aldrig fått uppbära några honorarier eller gratifikationer, eller som uppmuntran åt gryende författaretalanger så väl inom opran som dramat, hvars inlemnade verk, trots förtjenster i ett eller annat afseende ändock ej äga kompetensen att uppföras, samt som resestipendier åt framstående yngre vid teatern anställda artister, hvilket allt i temligen generös utsträckning brukar ske vid utlandets större teatrar.

*

VII.

Teatrarnes Tekniska Afdelning,

för hvilken kamreraren Dumrath till för icke kort tid sedan fungerade som kontrollör, har genom denne mans besynnerliga projekter åsamkats, i stort och smått, utgifter som varit alldeles gagnlösa för kojist-anstalten. Denna afdelning måste likvisst ha en chef och kan ej lämpligare val ske än å kamrer Törn er.

Genom dekorationsmålare sådana som Despres, Koberg och Ahlgrensson har teatermåleriet i Sverge firat rigtiga triumfer, och de förråd af utmärkta uppsättningar, som de begge sednare efterlemnat, utgöra ej allenast en rikedom i artistiskt afseende, men äfven för långliga tider skola de, genom kloka sammanställningar, i samband med det nya som måste göras, förse de flesta stycken med passande dekorationer. Att teaterns chef visat en sådan förmåga som herr Ahlgrensson ifrån sig, och i stället nöjer sig med de beskedliga försök och den brist af esprit darrangement, som vittnar om den nuvarande dekorationsmålarens outvecklade och klena talang, allraminst passande för en stor scen, är mer än talande för den ringa smak som herrskar inomhela styrelsen af vår första seen. Dertill har denne man som det tycks icke den minsta insigt i användandet af en riktig belysning. Så som denna för teatern så ömtåliga sak nu skötes är verkligen under all kritik. Föreståndaren för belysningen, herr Carling, en gammal man i tjensten och till åren, kan icke rigtigt eller hastigt nog framtrolla effekten af belysningen utan artistiska ordres, och dessa tyckas alldeles saknas. Om i utlandet, der dekora-tionsmålarne, med få undantag, aldrig äro direkte anställda vid teatrarne, utan besitta egna atelierer der de utföra beställningar for alla dem uppsökande teatrar, en sådan genialisk teatermålare som herr Ahlgrensson likvisst vore anställd, är antagligt att man gjorde allt för att fasta honom. Om man besinnar hur lågt denne man varit aflönad och hur litet han, genom sitt verkställda arbete, i följd af de låga pris han hållit, förtjenat, är det ett brott att icke uppbjuda allt för att åter inom kort fästa honom vid vårt land, hvilket han säkert skall gagna mer än utlandet, derför att han varmt och innerligt, liksom hvarje svensk konstnär, vid detsamma är fastad. Hvad författare och regissörer genom hans rika fantasi vinna för framgångar hos åskådarne är tillräckligt erkändt.

Vår genialiske unge öfver-maskinist, herr Lindström, som genom konstruktionen af skeppet i »Afrikanskan» blifvit en ryktbarhet, anser jag i teaterns tjenst förlora sin dyrbara tid och sin egentligaste bestämmelse. Den uppfinningsförmåga och det mekaniska snille han eger begära ett annat och större falt äh hvad teatern med sin enformiga mekanik,i synnerhet hos oss, kan erbjuda, der ett problem, sådant som ofvannämnda skepp, ej förekommer hvart tjugonde år. Teaterdirektören hade för afsigt att genom subskription föranstalta om understöd till en utländsk resa för herr Lindström, men det vackra projektet höres ej mera af. Om denne man hade tillfälle tillbringa några år hos vår store landsman John Ericsson, är jag öfvertvgad om, att han i en ej aflägsen framtid skulle med uppfinningar göra sig ett universellt namn. Vid teatern skall han hvarken äga tid eller rum för att tänka i stort. Dessutom är hans geni ej lämpligt för teatern, han behöfver för mycket materiel, för tungt maskineri och för vidlyftiga kombinationer för att det utförda skall bli lätthandterligt och praktiskt för scenen. Man skulle ej vid någon teater i Europa velat så kring- och hopbvgga scenen, som han genom sitt skepp i »Afrikanskan» gjort; den fara som i följd deraf vid ett olycksfall kan uppstå är mer än stor. Att äga honom är emellertid ovedersägligen en heder; men skulle han få den idén att lemna oss, så finnes en man, herr Svensson, bosatt i Wenersborg, som nyligen ledt byggandet af den nva ändamålsenliga teatern derstädes med särskildt fästadt af-seende på dess maskineri och scenens praktiska ändamålsenlighet; sednast har han med stor ära skött ett lika

uppdrag i Drammen i Norge, och då han dessutom är kunnig i allt som rör det tekniska inom teatern, anser jag det som min pligt omnämna en så sällsynt begåfvad man i vårt land.

De för publiken osynliga teatermaskinisterna äro i tjensten hårdt anlitade och bestå af raskt, på-m

passligt och troget folk, som, liksom allt som inom en teater rör sig, borde ha mera intresse för sjelfva saken; men hvilket allt beror af regissörernes duglighet och på de uppgifter de på dem ställa samt den uppmuntran dem bestås. På dessa krafter beror ej litet under gången af en föreställning. Tea-trarne8 öfriga betjening är till stor del länge be-pröfvadt folk med sin veteran Wahlström i spetsen.

Samvetsgrannare föreståndare för garderoben än herr Hoffman och fröken Elfström, torde svårligen kunna anträffas och den vård och skötsel de gifva de dem anförtrodda många och dyrbara effekterna är öfver allt beröm. Deras krafter äro sedan några år satta på ett särdeles hårdt prof, genom den brist på kostymordonatör som, alltsedan herr Ahlgrenssons afgång, gjort denna vigtiga artistiska gren af teatern stort men. Ej heller tyckes någon af de nuvarande regissörerne hvarken befatta sig dermed eller äga den erforderliga kompetensen eller smaken.

Ej heller äga teatrarne en skicklig, knappt duglig, attributförvaltare, hvilken plats provisoriskt under långa år förestätts på de begge teatrarna af underregissörerne, som naturligtvis ej ha tid till annat än reqvirera, hemta och, om så måste ske, åter-lemna åt hvarandra, utan annan kontroll öfver dessa rika förråd än deras eget och biträdande betjenings. I stället för att de Kgl. teatrarna här liksom annorstädes borde ha ett gemensamt magasin, der förvaltaren biträdd af attributmålaren förde sitt inventarium och på upp- och afskrifning utlemnade deför begge scenerna vise versa behöfliga artiklame, forslas de hand- och skvddslöst fram och tillbaka, jemte dekorationer, icke ens i korg eller vagn gömda för publikens blickar, i fult som vackert väder öfver Kungsträdgården, för att i de begge teaterhusen instufvas i sex eller åtta olika lokaler. Att mycket på detta vis förstöres och går förloradt inses lätt. På Stora teatern, der det största förrådet uppbevaras, har en dräng uppsigt deröfver. Inom detta attributförråd förstås: samlingarne af vapen, standarer, riddareprydnader, instrumenter, möbler, reqvisita af alla slag, glas, porsliner, och småting i de minsta detaljer, såsom bref, pennor o. s. v. Då de många regissörerne skola bestämma hvad som i hvarje pjes skall användas, tycker jag mig se, — såvida de ej vid Stora liksom vid Dramatiska teatern anlita andra dertill — en riktig omkastning ur hand i hand af alla dessa föremål, som samman* lagdt kostat kolossala summor och så lätt förstöras. Endast det som vårdas å Dramatiska teatern har en riktig skötsel, så länge det nämligen der qvarblifver och ej återsändes till Stora teatern.

*

VIII.

Teatrarnes Bureau och Biblioteken.

I Kgl. Maj:ts nådiga reglemente af den 19 Februari 1863 tillkom en ny paragraf som lyder sålunda:

»*Föreståndaren för scenens Bureau* åligger att biträda intendenten för scenen med upprättande af repertoir-förslag, utskrifva gillad repertoir, att ombesörja annonsering oeh affischering samt vid repertoirändring särskildt erforderliga kallelser, att reqvirera behöfliga komparser, att utskrifva personalförteckningar, dekorations- och attributlistor i öf-verensstämmelse med uppgjord mise-en-scéne, samt att föra journal öfver den i roler uppträdande personal och erforderliga uppgifter derom aflemna.

Vidare skall den hafva tillsyn öfver och ansvara för böckers, musikaliers och instrumenters vård, tillhandahållande af partitur, orkesterstämmor och 8ufflörexemplar för hvarje repetition och representation samt utlemnande af roler och sångstämmor mot behörigt qvitto och att detsamma i behörigt skick återlemnas eller och renoveras på den skyldiges bekostnad.

Bibliotekarierne och ordningsmannen för de särskilda corpserna äro honom till biträde uti hans befattning.»Denna plats skapades för regissören Kjellberg då han, som till största delen skött intendenturen,

måste lemna hela sin befattning åt Bournon-ville. Baron v. Stedingk, som ej ville eller kunde afskeda en trotjenare inom teatern, som varit så nyttig och aktad, eller ens egentligen degradera honom, inrättade denna scenens bureau, som visserligen enligt här ofvan antydda bestämmelser ej hade särdeles hvarken maktpåliggande eller tidsödande ärenden att sköta; men hvad som förut slarfvigt på flera håll af flera händer verkställdes fick nu genom herr Kjellberg i hans lilla skrubb ett verkligen ordnadt väsende.

Mycket var i bestämmelserna hopkommet af individuella orsaker, som t. ex. personal-listors, dekorations- och attributförteckningars utskrifning o. s. v. hvilket allt tillkommer förste regissören (intendenten) att sjelf utfärda, men då Bournonville dermed var obekant och Kjellberg sedan åratal besörjt detta, så stadnade det i hans hand. När Kjellberg kort derefter dog, bestriddes denna befattning af herr Albion, som med inköpet af Dramatiska teatern följde med bland herr Stjern-ströms extra inventarier. Förutom det biträde han gjorde herr Dumrath i teaterns tjenst och räkenskapers förande, renskref han vanligen den uppgjorda repertoiren, manuskripten till annonser och affischer, för hvilket han, utom lön haft sin bostad i Kgl. stora teaterhuset.

Ute i verlden expedierades återigen alla affischer, annonser och estaffette-ordres af ordonnan-sen herr Boberg, en påpasslig och nitisk ung man, fast gammal i gården, och som lik en ann Kjellberg nu avancerat till under-regissör (teater-sufflör) å Stora teatern, hvilken plats han alltid skall sköta efter det sätt på hvilket öfver-regissören (intendenten) eller re-gissörerne öfverväka densamma. Att han i förhållande till platsens svåromfattande beskaffenhet å Stora teatern, der den allt efter herr Lindmarks död varit illa skött, i ingen mån eller ens relativt kan våga mäta sig med herr Högfeldt på Dramatiska teatern, är helt naturligt, då han, i motsats till denne bildade och erfarne man, utgått från betjeningen och endast genom flit, godt förstånd och en viss tilltag-senhet vetat skaffa sig inflytande. Ägde han endast, förutom den bildningsgrad platsen torde kräf-va, litet musikaliskt öra gick det väl an, ty det mesta af hans vigtiga göromål under opraföreställnin-garne skall ske på musik och bestämd takt, men vanligtvis ske störande missgrepp under hans vård. Sedan hans nuvarande anställning blifvit af speciell vigt och de öfriga göromålen vidlyftiga, och herr Albion, enligt teatrarnes stat, tyckes dragit sig från allt synligt göromål (troligen sköter han herr Dum-raths plats), är det besynnerligt att ändå de vigtiga göromålen som reglementariskt tillkomma scenens bureau hvad renskrifning af repertoir, annonser och affischer beträffa, ocjcså öfverlemnats åt herr Boberg, som till flygande ordonnans har herr Wess-ling vid baletten. Vore ej denna scenens bureau nödvändig i sina detaljer att upprätthålla, då afta-rerna äro så vidsträckta som för våra begge stora teatrar? Betänker man, att under-regissören, somdessutom skall sköta attributerna, tillika har allt detta bestyr, så kan intet bli riktigt skött.

Om teatern endast egde en bibliotekarie, både för det musikaliska och litterära biblioteket, i stället för en för hvarje afdelning; och tillika gjorde denne till föreståndare för scenens bureau, skulle ingen vidare kostnad uppstå och behörig ans och ordning skänkas de vidare bestämmelserna, som i reglementet beträffande scenens bureau sedan flera år ej efterlefvas eller också utförts af de respektive bibliotekarierne, hvar och en i sitt fack och hvad på dem vidkommer. När herr Svensson, som af intresse för saken ännu sköter det dramatiska biblioteket, dermed upphör, är herr kammarmusikus Schwartz, som på ett så utmärkt sätt handhafver det musikaliska biblioteket, rätta mannen för att praktiskt kunna gå i land med allt det öfriga, så vida ej, som jag förut påpekat, scenens bureau ställes under ekonomie-direktörens omedelbara uppsigt som naturlig integrerande del af teaterkansliet. I hvil-ketdera fallet som helst fordras likvisst några lokala förändringar, som ej heller vore svåra att ordna.

*

IX.

De Kgl. teatrarnes skuld, dess uppkomst och ökande samt sättet att, efter dess betalande, undanrödja vidare ekonomiska förvecklingar.

Detta kapitels öfverskrift torde föranlåta mången betvifla både min rättighet och kompetens att, efter hvad som händt mig sjelf, behandla dylika frågor, och anser jag det derför vara min pligt att öppet inför allmänheten tillstå, att jag numera kommit till klart medvetande om, att mina egna misslyckade teaterspekulationer vid Mindre teatern, i förening med herr Ahlgrensson, mera voro baserade på det energiska begäret att inom vår konst kunna gagnande verka, då detta inom de Kgl. teatrarne ej gjordes oss möjligt och i följd deraf blef ett mera passioneradt än sansadt företag, i hvilket den sårade hederskänslan intogs af revolterande harm mot Kgl. teaterdirektörens kallsinniga tillmötesgående. Ett tillmötesgående som gjorde så mycket sorgligare intryck då det stod i ringa harmoni med det förtroende vi af den förre chefen åtnjutit, som ock bevärdigade oss begge med den utmärkelsen att, innan herr af Edholm officielt tillkännagafs som hans efterträdare, föreställa oss enskildt för den nye chefen, hos hvilken han på det varmaste rekommenderade oss och våra förmågor.

Vårt nit och vår uppriktiga kärlek för vår svenska sceniska konst, hämmade af Kgl. teaterdirektören, ville ha ett nytt fält att verka på; men vi förbisågo att, om också konststycket att utan ens den ringaste pekuniera tillgång, i en handvändning börja ett vidtomfattande teaterföretag, skenbarligen lyckades och beklagligtvis ej afråddes, det dock var lika lätt att, i följd af bristande tillgångar, vidrigheter af alla slag dels föranledda genom den italienska impressarion Lorinis förfarande, och all möjlig otur, stranda i ett företag, som ej grundade sig på sunda ekonomiska principer. I detta fall hade vi gått i en dålig skola.

Alla direktörer vid Kgl. Maj:ts hofkapell och spektakler, med några få undantag, ha vid sitttillträde till den Kgl. teatern emottagit verket i stor skuldsättning och i följd deraf lemnat det lika, om ej mera skuldsatt. Ingen har haft det obehagligare i detta afseende än den nuvarande direktören, dels i följd af utsträckningen af skulden, som ej tillförne vidhäftat denna teater i så stor skala och i synnerhet derför att någon klarseende troligen föreställt honom, att genom det sparsamhetssystem, hvilket han infört, som har konstanstaltens förfall till följd, han skulle kunna rädda Kgl. Maj:t och riksdagen från obehaget att betala den allt skyhögt växande bristen. Resultaten af denna sträfvan känna vi redan, dess vidare följder äro att förutse: *permanent konstafmattning* och i följd deraf skuldens ovilkorliga förökande.

Vår Kgl. scen kan lika litet som någon ann kgl. eller nationalteater af första rang gå med vinst om behöfliga anslagsmedel saknas. Detta blir en än större omöjlighet så länge utvecklingen inom konstens områden håller jemna steg med den öfriga kulturutvecklingen; och med de

fordringar publiken ställer på sina större teatrar, är det och blir en omöjlighet, om det också för ett eller två år, d. v. s. under en särdeles lycklig och god konjunktur skulle skenbarligen låta sig göra. Detta ha alla monarker och folk insett, och derfor åtnjuta verldens alla förnämsta teatrar offentliga anslag, vare sig af furste, folk, lokala myndigheter eller sällskap, med undantag af de engelska, som också uteslutande lefva af den högre societén hvilken genom sina enorma entré afgifter, rikligen understödja dessa af italienska impressarier med kolossala kostnader hopställda trupper. Detta är, liksom allt i England, exceptionellt, lokalt, omöjligt och onödigt att härma, då alla folk, med undantag af det engelska, äro i besittning af egna lyriska konstnärer, vare sig kompositörer eller sångartister.

Uppkomsten af skulden härleder sig naturligtvis från de till en början ringa understöd som äf-ven med de förut af riksdagen beviljade 75,000 rdr rmt också voro otillräckliga i förhållande till hvad som af teatern äskades och bjöds.

Genom baron Bondes dyrbara uppsättningar råkade man in på den stora ekonomiska förstörelsebanan, men också samtidigt på den vidtomfattande europeiska teaterutvecklingens. I än högre grad utsträcktes vingarne till båda dessa regioner genom baron v. Stedingk, som ansåg sig i allt böra leda teatern som en stolt kunglig och nationel konstanstalt, men sköt öfver målet genom det onödiga och ruinerande inköpet af dåvarande Mindre, numera Dramatiska teatern. Man må vända frågan

thur man vill, och teaterdirektören samt en del af dramatiska teaterns artister må aldrig så mycket narra sig sjelfva och allmänheten med att kräftan ej ligger i denna anordning; men just der ligger den.

Jag har förut dragit i bevis att det icke var omöjligt fortsätta Kgl. teaterns verksamhet ensamt å den Stora teatern, då vi — i likhet med andra större teaterinstitutioner, som t. ex. i Dresden — ej hade råd att rumla i två salonger; och tar man i betraktande den stora skuld Kgl. stora teatern redan en-skildt ägde vid köpets afslutande och till denna skuld lägger köpesumman för Dramatiska teatern med rdr rmt 220,000 och derå till d. 1 Jan 1879 löpande ränta, utan att tala om det oerhörda i att, i stället för att i denna summa inbegripa herr Stjern-ströms teaterinventarier, ha värderat och betalt dem särskildt med 50,000 rdr rmt, då troligen en enskild teaterföreståndare, enligt min åsigt, ej skulle ha gif-vit mer än högst 20,000 rdr rmt för dem, så bör väl en hvar finna, att denna åtgärd, trots de fördelar Dramatiska teatern i artistiskt afseende gifvit, dock ej varit absolut gagnande, men tvertom för det helas lugna fortgång i hög grad skadlig. Jag anvisar här till kommiterades betänkande.*

* Det missförhållande mellan inkomster och utgifter, som vid jemförelse af de båda tabellerna litt. A och B visar sig hafva hvarje år uppstått, äfven om såsom utgifter upptagas endast de af teaterkassan bestridda, torde till en högst väsendtlig del härflyta af två omständigheter: den ena, att redan vid ingången af 1863—1864 års spelår k. teatern var betungad med en under den föregående tiden åsamkad skuldDå det ekonomiska bryderiet nådde sin höjd, blef det en slags systematisk bevisning hos några

af 96,522 rdr 71 öre, och den andra, att, då det länge kända behofvet af en 9ärskild talscen för de k. spektaklema af-hjelptes, så väl köpesumman för den nya teaterns fastighet som kostnaden för densammas underhåll måste drabba teaterkassan. Den dramatiska scenen kom härigenom i en annan ställning än den lyriska, hvars lokal är af statsverket kostnadsfritt upplåten och äfven med allmänna medel underhål-les, hvad fastigheten beträffar. Kommiterade hafva ansett sig böra undersöka, i hvad mån dessa omständigheter bidragit till det mindre fördelaktiga resultat, att teaterns räkenskaper vid sistförflutna spelårs utgång visa en skuldsumma af 284,228 rdr 64 öre och få i detta afseende framlägga en kort utredning.

Den sjette posten bland de af teaterkassan bestridda utgifter (tab. litt. B), benämnd »Ränta och amortering å skulder», sönderfaller i tvenne särskilda delar, nemligen dels ränta och amortering å köpesumman för Dramatiska teatern, dels räntor och omsättningskostnader m. m. för de k. teatrarnes öf riga skulder.

(Härefter följer en tabell, upptagande under spelåren 1863—1869 för Dramatiska teatern gjorda Icapitalafbetalningar och ränteliqvider).

Uti det vid sistlidna spelårs utgång upprättade bokslut upptages k. teaterns skuld den sista Juni 1869 till en summa af rmt rdr 284,228: 64. Häruti ingå emellertid hvarken den återstående eller ännu ej amorterade delen af köpeskillingen till direktör Stjernström för Dramatiska teatern, ej heller de vid dennas fastighet häftande inteckningar, utgörande den förra, eller det å reverser till herr Stjernström

återstående belopp .... Rdr 135,210: —

och de sednare tillhopa.......................... 77,415: —

Rdr 212,625: —

Om denna summa, som dock är af sedd att småningom amorteras och derför ej trycker på teatrarnes budget med mera än omkring 23,000 rdr årligen, sammanräknas med denden dramatiska teaterns mest anlitade och uppburne artister, att skylla hela orsaken på den Stora teatern, som genom oprans kostsamma stat och upp-

i bokslutet upptagna skulden, så uppstår en slutsumma af rmt 496,853: 64.

Uti den skuldsumma af...................... Rdr 284,228:64,

som bokslutet upptager, ingå till en början tvenne poster under namn af diverse skulder, nemligen:

obetald aflöning för Juni 1869.......... 27,510: 1

och obetalda räkningar för spelåret..... 19,718: 63 47,228:64.

Återstoden .... Rdr 237,000: —

utgjordes af:

två uti enskilda bankinrättningar i Stockholm med H. M. konungens nådiga tillstånd och under dess garanti för återbetalningen upptagna kreditiv, hvartdera å 30,000 rdr,

Rdr 60,000: —

tre af k. teaterdirektonen upptagna tillfälliga lån på kortare betalningsterminer, tillsammans utgörande.................................... 60,000: —

eft till K. M:ts hofförvaltning förskrifvet belopp af... 47,000: —

att betalas 6 månader efter uppsägning;

ett hos enskild person mot säkerhet af efter köpet tagna inteckningar i Dramatiska teaterns fastighet och med H. M. konungens garanti upptaget lån å...................................... 40,000: —

att betalas 4 månader efter uppsägning; samt

tre med H. M. konungens tillstånd upptagna lån ur sjuk- och begrafningskassan för k. teaterns arbetare och betjente, hvilka tre lån tillsammans utgöra.................................. 30,000: —

Rdr 237,000: —

Den bokförda skuldsumman bestod således vid sistlidne Juni månads utgång af:

obetalda räkningar och aflöningar...... Rdr 47,228:64,

lån, som måste omsättas på kortare tider... 237,000: —

Rdr 284,228: 64.sättning skulle verka ensamt ruinerande och hämmande på den dramatiska specialteaterns utveckling och dess ekonomi. Yid tal om fara För teaterns upphörande, kringbars den uppgiften, som till en del blef tro hos allmänheten, att, vid en inträffande bankrutt, Dramatiska teatern skulle stå upprätt som en H. M. konungens enskilda tillhörighet med af honom dymedelst egna engagerade artistiska krafter, hvilka skulle öfverlefva sina kamrater vid opran. Denna slags jalousie från dramatiska teatern, motverkande oprans utveckling, lika okonstnärlig som onaturlig, var mer än barnslig då klart framgår, att tvenne lokaler under samma styrelse, lydande samma reglemente, förande gemensamma räkenskaper, begagnande om ej i allo samma tjenstemän, dock gemensamma artistiska krafter, samma materiel m. m., ej i något afseende vore att åtskilja. Först efter kommiterades betänkande blefvo de vilseförda upplysta om den falska tro de haft, en tro, som verkligen var tro efter en systematisk bearbetning och vana att absolut vilja tro att det förhöll sig så. Denna åsigt delades aldrig af oprans personal. Af-ven här är nödvändigt hänvisa till kommiterades tydligt uttalade åsigt.*

* Af hvad sålunda blifvit rörande inköpet af den till-förene s. k. Mindre teatern framställdt, finna kommiterade vara ådagalagdt:

att H. M. konungen ingalunda uppdragit åt k. teaterdirektionen att för H. M:ts personliga räkning inköpa den Stjernströmska teatern, utan att k. direktionen i underdånighet föreslagit köpet, så väl, såsom det tyckes, för att befria k. teatern från en skadlig konkurrens, som ock för att bereda k. teaterinstitutionen fördelen af en lämpligare talscen, samt anhållit om H. M:ts bemyndigande att vidtagaEfter denna kommiterades starka bevisning återstår att i korthet uppräkna de ytterligare orsakerna

denna åtgärd, hvilket bemyndigande meddelats genom det å den underdåniga skrifvelsen tecknade Gillas, Carl, eller under samma form som iakttages vid andra tillfällen, då H. M. täckes godkänna sådana af direktionen föreslagna åtgärder, som erfordra nådig sanktion;

att de förbindelser, hvilka till följd af köpet skulle åligga köparen, blifvit åtagna af k. teaterns direktion såsom

vårdare och förvaltare af denna institution, men ingalunda såsom förvaltare af H. M. konungens enskilda ekonomi, varande till säljaren såsom liqvid öfverlemnad en af k< direktionen utfärdad skuldsedel;

att de belopp, hvilka under tiden från den 1 Juli 1863 till den 1 Juli 1869 blifvit till direktör Stjernström och in-teckningshafvarne såsom ränta och amortering å köpesumman utbetalda, ingalunda utgått af H. M. konungens enskilda medel, utan af k. teaterkassans tillgångar, kunnande den af teaterdirektionen gjorda och af H. M. konungen bifallna hemställan, att för detta ändamål 20,000 rdr skulle årligen utgå af de i nåder anslagna 60,000 rdr, icke grundlägga någon H. M. konungens enskilda — af teaterinstitutionen oberoende —r-eganderätt till Dramatiska teatern, enär dessa 60,000 rdr utgjorde och utgöra en teaterkassan af H. M. konungen tillförsäkrad tillgång; och

att Dramatiska teatern, så till fastighet som inventarier, tillhör teaterinstitutionen och, såsom integrerande del af denna, väl befinner sig under H. M. konungens vård och garanti, men kau, lika litet som nämnde institutions öfriga beståndsdel, anses utgöra en H. M:s enskilda och för andra än institutionens egna ändamål disponibla tillhörighet.

Mot den nu af kommiterade i underdånighet framställda uppfattning kan visserligen invändas, att det af borgmästare och råd i Stockhglm den 1 Juni 1863 i laga ordning utfärdade fastebrefvet nämner H. M. konung Carl XV såsom egare af den s. k. Mindre teatern; men denna invändning torde förlora sin betydelse och förhållandet finna sin förklaring, vid betraktande af k. teaterdirektionens särskilda ställning. Till-till den dåliga affärsställningen, som jag redan i de olika framställningarne vidrört och som bero:

varon af denna direktion såsom förvaltande myndighet beror nemligen helt och hållet af H. M. konungen, och densamma kan af honom när som helst upphäfvas eller förändras. Med en auktoritet, som befinner sig i denna ovissa ställning, kan en säljare svårligen träffa aftal om ett köp, hvars liqvid skall fortgå under loppet af mera än 15 år. Icke heller torde den af kommiterade yttrade mening kunna anses vederlagd af köpehandlingames ordalydelse. Så väl köpekontraktet som köpebrefvet börja sålunda: »Till H. M. konung Carl XV, genom k. teaterns direktion, upplåter och försäljer» m. in., och i fastebrefvet säges: »att hos oss (borgmästare och råd) direktionen öfver K. Maj:ts hofkapell och spektakler, å H. M. konung Carl XV:s höga vägnar och enligt dess bemyndigande, anhållit om fastebref» m. m.

Den styresman för k. teatern, som hos H. M. konungen föreslog och äfven verkställde inköpet af Mindre teatern, synes jemväl under den förflutna tiden hafva uppfattat för hållandet på det sätt, som blifvit af kommiterade framstäldt, enär särskilda räkenskaper för den nya teatern ej blifvit förda, utan så väl vid de båda teatrarnes inkomster och utgifter som deras materiel alltsedan inköpet år 1863 varit sammanblandade, så att utgifterna för den ena nu icke kunna skiljas från dem för den andra.

I händelse den af kommiterade uttalade åsigt, att Mindre teatern blifvit med nådigt tillstånd inköpt för k. teaterns räkning, varder af E. K. M:t godkänd, måste den af förste direktören i promemoria den 25 Februari 1869 framställda begäran om ersättniag från k. hofförvaltningen för de af teaterkassan bestridda utgifter för Dramatiska teaterns fastighet samt förslaget om sistnämnde teaters upplåtande mot en årlig hysessumma af 20,000 rdr anses hafva förfallit.

Af ofvan lemnade utredning anse kommiterade vara ådagalagdt:

att de k. teatrarne för närvarande utgöra en särskild institution med särskild kassa, hvars tillgångar bestå af H. M. konungens bidrag, af riksdagens anslag, af hyresme-l:o Af teatrarne8 alltför stora personal, af hvilken, utan att gå någon verkligt god artistisk kraft för nära, en indragning med en besparing af omkring 30,000 rdr rmt ännu kan göras. Anmärkt har redan blifvit, att med köpet af Mindre (dramatiska) teatern ökades personalen i hög grad, och om utgall-ringen visst ej borde ske bland dessa, så var det en högst besynnerlig åtgärd af baron v. Stedingk att på Kgl. teaterns konto upptaga flere bedagade, onyttiga krafter som i herr Stjernströms tjenst slitit ut sig. Det var ganska fördelaktigt för herr Stjern-ström att på detta sätt bli af med sin teater och slippa sjelf pensionera dessa åldringar. Om man å ena sidan betraktar denna ridderliga och philantro-piska åtgärd af Kgl. direktören då och

den mindre

del samt af inträdesafgifterna vid de sceniska föreställnin-garne;

att denna institution utgör ett helt. som befinner sig under H. M. konungens höga vård och — tills vidare — dess nådiga garanti;

att institutionens tillhörigheter, bestående ut af k. Stora och k. Dramatiska teaterns gemensamma materiel samt den sednares fastighet, utgöra k. teaterns tillgång, som eventuelt kan användas till betäckande af institutionens skulder, hvilka till största delen äro lån, af k. teaterdirektionen upptagna med H. M. konungens nådiga tillstånd och med dess garanti för återbetalningen:

att denna garanti, som icke har karakteren af en proprie borgen, ej kan tagas i anspråk förr, än de befintliga tillgån-garne blifvit till skuldernas betäckande använda och visat sig dertill otillräckliga; samt

att ingen egentlig förbindelse för H. M. konungen finnes att fortfarande uppehålla teaterinstitutionen, och att ingenting hindrar H. M:t att låta densamma upphöra samt att för skuldernas betäckande använda dess befintliga tillgångar.ridderliga af den nuvarande direktören att afskeda eller nedpruta förtjenta artister af Kgl. teaterns äldre artistcorps, så uppstår en ojemnhet i begreppen om rätt och orätt, som till fullo bevisar nyttan af att direktören ställes under starkare kontroll och förblir på sin post, om han kan sköta den, på det ej för hvart tredje eller femte år en ny chef gör om samma galenskaper.

2:o Genom oerhörda summor, som de på försök införskrifna tenorerna kostat teatern jemte det under sednare åren osvenska uti att påbörda vår opra-scen diverse italienska artister, hvars prestationer icke gifvit teatrarne den ringaste recett, men idel förluster; och ändock ansåg sig den nuvarande direktören kallad att beära tvenne af dem med en extra recett — hvilket blir detsamma som att skänka bort Kgl. svenska teatrarnes medel åt utlänningar.

3:o Genom en på de sista åren särdeles ända-målsvidrigt skött repertoir och forcerandet af isynnerhet äldre italienska opror, som, utom att de icke gagnat i konstnärligt hänseende, gifvit sämre re-cetter än de öfriga oprorna, medan man förbisett vården af det klassiska och högre dramat.

4:o Genom ett slags konseqvent system i af-lägsnandet af goda artistiska krafter, hvars qvar-blifvande vid teatrarne skulle gifvit konstanstalten ej endast valuta, men ren behållning.

5:o Genom ett nytt slags kontrakter införda midt under sparsamhetsifvern, af den nuvarande direktören, hvilka af hvem de än blifvit uppfunna,bevisa en sådan originalitet och brist i omtanken af beräkningar, att de uppenbarligen gränsa till vanvett och ovilkorligen skola med sina på gatan kastade penningar, bidraga till teatrarnes utblottade tillstånd. Då tidningar och brochyrer behagade upplysa teaterdirektören om de onödiga flitpengarne, som kostade teatern bortåt 60,000 rdr rmt om året, beslöt han att indraga denna uppmuntran (må så vara) och hittade på följande bestämmelser:

Hvarje framstående artist, som redan var eller borde komma i åtnjutande af tillträde till högsta pensionsrummet i Kgl. teaterns pensionskassa, skulle åtnjuta en lön af minst 2,100 rdr rmt. Denna summa fixerade han också till den möjligt högsta kontraktliga lönen vid teatern; men bestämde för en hvar af dessa artister också kontraktligen en garanti af så och så många gångers uppträdande per spelår mot ett spelhonorarium från 3—5 ända till 50—100 rdr rmt för aftonen. Ej allenast att detta system ur konstnärlig synpunkt är grundfalskt, ty är direktören en ständigt räknande maskin, så skall han alltid mot spelarets slut, då många af artisterna hunnit det kontraktenligt stadfiästade antal gånger — vore de än genom sin utpräglade kapacitet sjelf-skrifna till sina roler och i följd deraf också genom sitt spel höja pjesernas anseende och recetten — från-känna dem rätten till rolen på grund af att andra, mindre lämpliga och dugliga, som lia mindre garanti eller alls ingen, om de spela dessa roler, bibringa kassan en behållning. — Enligt min åsigt blir detta i och för sig en förlust, ty ju sämre ett stycke gif-ves, ju mindre recetter ger det.Den andra sorgliga olägenheten häraf är, att från sejourens böljan till två tredjedelar af densamma gått till ända, fästes af styrelsen vanligen, dels i brist af tid, dels i brist af intresse för hvarken det ena eller det andra, intet afseende härå; och en talang hvars högsta önskan vore honom värdiga och be-lärande roler och som kanske skulle känna sig högeligen belåten med en fixerad lön om 3,000 rdr rmt, spelar till största delen

intetsägande roler, som ej utveckla hans talang, men som ha inbringat honom vid spelårets slut en recett belöpande sig till 5 å 6,000 rdr rmt, alltså en direktörs- eller statsrådslön. Sådana fall ha inträffat, att utmärkta eller framstående sångerskor under spelåret ej fått tillåtelse uppträda så ofta som behofvet påkallat derför att de enligt direktörens åsigt fallit sig för dyra genom de dem beviljade spelhonorarier. Under tiden ha andra sujetter uppträdt i deras ställe och säsongen af-slutats medan många tusen riksdaler måst utbetalas för icke spelade eller effektuerade, men af teatern kontraktli gen garanterade gånger.

På detta vis äro nu de flesta kontrakter * uppgjorda, och öfverskottet af de summor med hvilka artisterna säkerligen skulle ha kännt sig särdeles belåtna, belöpande till en fixerad summa i ett fdr allt, liksom alltid före herr af Edholms tid vid tea-trarne varit brukligt, stiger nu till ett kapital, som öfverträffar ens de djerfvaste beräkningar. Om direktören behagade göra ett öfverslag häröfver, skulle han visst bli högeligen förvånad. Dertill kommer den utmärkta ordningen, att då dessa kontrakter in-fördes, glömdes att på somliga utstryka rättigheten om förmånen af de fordna flitpengarne, så att diverse artister dessa två år gjort sig särdeles goda inkomster genom såväl förmånen af flitpengar som spelhonorarier. Hvad glömskan beträffar så kan jag ej underlåta nämna, att man inom styrelsen, för några år sedan, var fullkomligt ense om att ej bibehålla den tyske tenoren Schäfer, men glömde att uppsäga honom, och i följd deraf måste behålla och betala honom ett år till.

Om en aktris t. ex. nu för tiden har 2,100 rdr rmt lön och garanti af endast 50 gånger mot 15 rdr rmt pr gång, gör hon sig mycket lätt, först på ett halfår, genom en slump eller tillfällighet i repertoiren, sina 2,850 rdr rmt. Kommer hon så åter genom opåräknade omständigheter, hvilka vid en teater nästan aldrig uteblifva och minst vid våra Kgl. teatrar, att medverka ytterligare 50 gånger under det andra halfåret, så blir hennes årsrecett 3,600 rdr rmt. Då hon var värderad till och ej uppbar mer än 2,000 rdr rmt i fix lön, men åtnjöt 2 rdr rmt flitpengar pr akt, uppträdde 75 gånger under spelåret med ett medeltal af 3 akter pr gång, tje-nade hon för 2,450 rdr rmt. Alltså förlust för tea-trarne genom den nya anordningen af 1,150 rdr rmt endast på en aktris. Gör man, med ett sådant enstaka exempel till utgångspunkt, sina beräkningar i massa, så visa sig endast absoluta förluster och behöfves för denna fråga ej framdragas flera bevis.

Lägger man härtill de onödiga summor som bortplottras på elevskolan, en öfverflödig intendent,en litteratör o. 8. v. samt en massa lika onödiga regissörer, hvilket system nu bortkastar omkring 9000 rdr rmt årligen, samt den i rak strid mot alla förnuftiga idéer stående principen att ge så litet nytt som möjligt och att aldrig göra något nytt i kostymer och dekorationer,* så skall detta utslitnings-system kosta en ny styrelse oerhörda summor för hvilka den då får klä skott.

Att tro sig förstå konsten förminska utgifterna, utan att förstå att förstora eller bereda de behöfliga inkomsterna, det är en kalkyl eller en beräkning som visst ej torde ha vunnit burskap hvarken inför Kgl. Majestät, riksdagen, folket eller ens den mest sanguiniske stats-ekonom.

Ar det lätt att bevisa hur man gör skulder, så blir det så mycket svårare att föreslå sättet för deras betalande. Här kan ej heller gema komma annat i fråga än tala om, att for framtiden, så vidt möjligt är, undvika göra nya skulder och ännu en gång sätta hela konstanstalten i samma sväfvande predikament som nu, då dess enda räddning är H. M. konungens och riksdagens fosterländska åtgärd att enligt kommiterades och hela Sverges bön en gång för alla befria teatrarne från deras tryckande bördor. Jag hänvisar till kommiterades yttrande **.

* Besynnerligt nog har man i dessa dagar ansett rådligt nedlägga kostnad i kostymer och dekorationer för ett så intetsägande stycke som »Engelsmän i Indien», hvilket omöjligen kan räkna på någon större framgång och hvars uppsättning är af så speciell natur att den ej är till gagn för något annat stycke.

** »Kommiterade vilja härmed icke hafva förklarat sigI det lyckliga och önskvärda fall att Kgl. Maj:t och riksdagen behjerta detta enda vilkor för beva-

anse nödvändigt, att hela det såsom skuld upptagna belopp af 500,453 rdr 64 öre nu på en gång liqvideras. På sätt kom-mitterade redan upplyst, ingå i denna summa tvenne poster, hvilkas återbetalning till kapitalbeloppet ej nu erfordras. Dessa poster äro: dels den summa af 212,625 rdr, som (den 1 juli 1869) återstår å köpesumman för

Dramatiska teatern, och dels de trenne lån, å tillsammans 30,000 rdr, som blifvit upptagna från sjuk- och begrafningskassan. Den förra summan är. redan genom de vid köpet upprättade lagliga handlingar stäld på amortering, beräknad att till den 1 juli 1882 fortgå med något mera än 23,000 rdr årligen, hvarefter hela denna skuld vore betald; och de till sjuk- och begrafningskassan förskrif-na 30,000 rdr kunna utan olägenhet tills vidare bokföras såsom en teaterns skuld till nämda kassa. Deremot anse koin-mitterade alldeles nödvändigt, dels att samtliga de öfriga skulderna, tillsammans 257,828 rdr 64 öre, liqvideras, dels ock att en särskild årlig tillgång beredes till betäckande så väl af ränta och amortering under återstående 13 år å skulden för Dramatiska teaterns inköp som af ränta efter 5 procent å lånet till sjuk- och begrafningskassan, för hvilka båda ändamål skulle erfordras intill den 1 juli 1882 ett årligt anslag af omkring 25,000 rdr. Den dramatiska scenen skulle då blifva, såsom billigt synes vara, likställd med den lyriska, i det de båda lokalerna vore kostnadsfritt upplåtna, och vid nyssnämda tidpunkt skulle såsom kapitalskuld återstå endast det till sjuk- och begrafningskassan förskrifna belopp af 30,000 rdr. Skulle åter tillgång ej kunna beredas till hvad som enligt den nu lemnade utredningen erfordras för att befria tea-trarne från skulderna, så finna kommitterade för sin del intet annat återstå än att teatrarnes verksamhet måste upphöra, på det skulderna icke måtte ytterligare tillväxa och möjligheten af deras betäckande försvåras.

En sådan händelse vore dock, enligt kommitterades tanke, ur flera synpunkter beklaglig, och kommitterade våga i underdånighet uttala den förhoppning, att den icke skall be-höfva inträffa. Redan blotta föreställningen, att den anstalt.randet af framgången och fortsättningen af en konstanstalt som utgjort en vida prisad ära för Sverge

der fosterländsk vitterhet och konst nu i snart ett hundra år haft vård och skydd, och hvars uppkomst är förenad med ett af våra vackraste nationella minnen, skulle behöfva af e-konomiska skäl tillslutas, är så nedslående, att man geraa afvärjer den.

Ledd af sin varma kärlek till konsten och till den svenska konsten i synnerhet, ville konung Gustaf den tredje kalla till nytt lif det svenska skådespelet, och han började, såsom bekant är, med inrättandet af en opera, genom hvars större prakt och hänförelse för sinnena han afsåg att mäktigare än genom det blott talade skådespelet väcka allmänhetens smak för svenska föreställningar. Han afsåg med k. teaterns inrättning icke blott att i allmänhet förädla folkets sinne genom lysande sceniska föreställningar och uppförandet af stora musikaliska arbeten, utan han hade särskildt gjort till sitt ögon-märke att upparbeta svenska språket och väcka fosterlandskärleken genom att i sceniska bilder upplifva folkets stora minnen. Så stor var den uppgift, som denne snillrike konung . stälde på den svenska skådebanan, och det kan ej utan o-rättvisa förnekas, att k. teatern i allmänhet på ett ganska tillfredsställande sätt uppfylt denna sin bestämmelse.

Anda till nu har den k. teatern varit och är den enda ständiga lyriska scenen i hela landet, och först på de senaste årtiondena hafva dramatiska teatrar af någon nämnvärd betydenhet jemte honom uppstått. Genom sistnämda förhållande, eller derigenom att enskilda dramatiska teatrar blifvit upprättade så väl i orterna som inom hufvudstaden, har den k. teaterns uppgift och betydelse ingalunda blifvit mindre vigtig, snarare tvärtom: deri ligger också ett ojäfvigt bevis, att skådespelet är för allmänheten ej ett flygtigt tidsfördrif allenast, utan snart sagdt ett behof, som fordrar att på ett eller annat sätt tillfredsställas, en art af ädlare njutning, som ej kan undvaras. Med en stigande bildning har detta behof blifvit allmännare, och öfver allt i landets olika delar kännes det, öfver allt söker man att fylla detsamma. Ännu qvarstår k. teatern ensam i sitt slag, såsom den enda i viss mån sjelf-och dess folk, blir det andra vilkoret att, i den mån ske kan, förebygga de vidare förvecklingar som åter

ständiga, fortvarande scen, der så väl de stora tonsättarnes som de dramatiska mästarnes skapelser kunna fullt värdigt återgifvas, såsom den enda, der dessa grenar af den inhemska konsten kunna rätt vårdas och upprätthållas; men det tillkommer honom numera äfven att sträcka sitt inflytande till de likartade anstalter, som på närmare eller fjermare håll växa upp, och det ligger i sakens natur, att ett sådant inflytande jemväl af den k. teatern omedelbart och medelbart utöfvas.

Det torde ej tillhöra kommitterade att ingå i någon närmare utredning af de följder, hvilka de k. teatrarnes upphörande såsom en sjelfständig scenisk anstalt skulle kunna medföra. En sådan utredning är äfven så mycket

svårare att å-stadkomma, som dessa följder hufvudsakligen blefve af negativ natur, ehuru de derfor ej blefve mindre känbara. Men äfven de direkta följderna äro af tillräckligt stor vigt att förtjena tagas i öfvervägande, och deribland i främsta rummet, att de utmärkta artister, genom hvilkas verksamhet och nitiska bemödanden så väl den lyriska som i synnerhet den dramatiska konsten i vårt land uppnått en så hög och akt-ningsbjudande ståndpunkt som för närvarande vid de k. tea-trame, sannolikt komme att till stor del skingras åt olika håll, och att k. hofkapellet, hvars utmärkta prestationer städse med rätta så högt värderats, jemväl är såsom stående orchester på det närmaste förbundet med k. Stora teatern. Derjemte tillåta sig kommitterade att fästa E. K. M:ts nådiga uppmärksamhet dels derpå, att de k. teatrarnes ytterst dyrbara och till en del historiskt värderika materiel, en gång skingrad eller öfverlåten till enskilda, sedermera icke skulle kunna utan oerhörda kostnader åter bringas till stånd samt i vissa delar icke till något pris kunna ersättas, dels äfven på den sorgliga belägenhet, som ej blott en del artister, utan i synnerhet de k. teatrarnes talrika personal i öfrigt ofelbart skulle genom deras upphörande iråka.

Under antagande, att det vilkor, som kommitterade anse oundgängligt för betryggandet af de k. teatrarnes ekonomiskakunna åsamka de Kgl. teatrarne en ej aflägsen ruin, som då torde vara liktydig med ohjelpligt störtande.

bestånd och äfven för deras värdiga uppfyllande af sitt ändamål, eller teaterinstitutionens befriande från all omsorg för den nuvarande skulden, kan blifva uppfyldt, anse sig kom-mitterade, till följd af föreskriften i nådiga brefvet den 7 sistlidne maj, böra i underdånighet yttra sig rörande frågan om teatrarnes ställning och verksamhet för framtiden.»

Samt vidare efter detaljerade uppgifter:

»Häraf visar sig tydligen, att äfven efter den 1 juli 1863, då den Dramatiska teatern inköptes, inkomsterna intet år varit tillräckliga att jemte de ordinarie utgifterna, betäcka räntorna å den fortvarande skulden samt räntor och amortering å den i och för den nämda år tillkomna. Visserligen har, såsom af kommitterade ofvan blifvit angifvet, nära hälften af den nu i k. teaterns räkenskaper balanserade skuldsumman eller 140,144 rdr 36 öre utgått i ränta och amortering för ofta omförmälda inköp af den nya teatern, och derjemte har en ej obetydlig del eller 52,251 rdr 88 öre blifvit utbetald i räntor och omsättningskostnader för den öfriga skulden, hvadan återstoden, 91,832 rdr 40 öre, i sjelfva verket med 4,690 rdr 31 öre understiger den skuldsumma, som förefanns vid början af spelåret 1863—1864. Men ingen anledning synes vara för handen att antaga eller hoppas, att de k. teatrarnes verksamhet skulle under den Därmaste framtiden lemna ett i jemförelse med den förflutna tiden så lyckligt resultat, att, utan förhöjning af nu utgående anslagssummor, inkomsterna kunde, sedan alla omkostnaderna blifvit betalda, lemna tillgång till betäckande ens af räntan å hela skuldbeloppet tillika med hvad som enligt ingångna aftal måste utgå såsom amortering, för hvilka båda ändamål blifvit uti den för nu löpande spelår godkända stat uppförd en summa å 39,200 rdr. Fastmera torde det, äfven under förutsättning af någorlunda gynsamma förhållanden, kunna med skäl befaras, att vid spelårets slut den nu bokförda skulden kommer att visa sig ökad. Ju längre tid ett sådant missförhållande lemnas oförändradt, desto svårare blir det att afhjelpa, och den hastighet, hvarmed skulden hittills vuxit, är i hög gradDerfor äro hufvudvilkoren: l:o Att tillsätta, på sätt Kgl. Maj:t nådigt finner för ändamålsenligast, en ny och förtroendeväc-kande styrelse, som icke allenast har tid att uteslutande egna sin uppmärksamhet åt teatrarnes angelägenheter men också genom ådagalagd nitälskan för konstutvecklingen, framför allt i ren fosterländsk anda, kan hos allmänheten tillvinna sig den popularitet, som den nuvarande saknar. Jag bifogar kommiterades uttalade hopp * *.

2:o Att alla på teatrarnes budget tryckande af-löningar, som i synnerhet tillfalla obehöfliga vid verket anställde embetsmän, som icke tillfyllest göra de skyldigheter Kgl. Maj:ts nådiga teaterreglemente

betänklig. Det är också tydligt, att de ekonomiska svårigheter, som härflyta från omsorgerna om en så stor — till en del sväfvande — skuldsumma, måste i betydlig mån förlama de k. teatrarnes verksamhet och framkalla ett tillstånd af osäkerhet, som ej kan annat än menligt inverka äfven på de ekonomiska förhållandena, Kommitterade hafva på dessa grunder kommit till den öfvertygelse, att om de k. teatrarnes ekonomiska bestånd skall kunna

betryggas och om de skola komma i tillfälle att fullständigt uppfylla sitt ändamål, det oviUcorligen. erfordras, att denna institution befrias från den skuldsumma, som nu vidhäftar densamma.»

* »Då det kan förutsättas, att de k. teatrarae, befriade från det förlamande tryck, som den nu befintliga skuldmassan måste utöfva, och betryggade till sitt bestånd, skulle under en nitisk och insigtsfull styrelse för framtiden utveckla minst lika stor verksamhet och lifaktighet som under de sex sista ej alltid så gynsamma spelåren, tro kommitterade sig kunna, utan fara för synnerlig missräkning, antaga, att de inflytande recettmedlen ej skola efter nu löpande spelårs utgång komma att understiga hvad de för de sex sista spelåren utgjort i medeltal, eller 383,054 rdr 55 öre.»föreskrifver, och öfverflödiga sujetter, måtte efter noggrann och klok pröfning, indragas.

3:o Genom bibehållandet och återkallandet af goda artistiska inhemska krafter inom alla teatern rörande brancher.

4:o Genom att styrelsen framför allt arbetar i det nationella syftet och genom kompetenta rådgif-vare sörjer för, att de fremmande nyheterna, så väl inom det dramatiska som lyriska facket, väljas bland de yppersta, och alltså i längden mest vinstgifvande, konstverken.

5:o Genom ändamålsenliga och praktiska kon-trakt-afslutningar med de engagerade, som, utan att i någon mån missbjuda sujetten eller någon arbetare, som är sin lön värd, äro teatrarnes anseende och rang värdiga; men homogena och moderata, med de förut brukliga flitpenningarnes utbetalande till den kategori af sujetter, som åtnjuta den lägsta af-löningen.

6:o Genom förhöjande i det årliga anslaget till den förut af riksdagen beviljade summa af 75,000 rdr rmt, som ingalunda torde vara för högt tilltagen efter hvad af de Kgl. teatrarne begäres och bör presteras, samt att detta anslag för hvarje gång fastställes för en tid af minst tre år, förutan hvilken åtgärd teatrarnes verksamhet ständigt skall komma att sväfva i fara mellan vara och icke vara. Se kommiterades kraftiga utlåtande *.

* »De k. teatrarnes befriande från de nuvarande skulderna är dock icke tillräckligt, för att de skola kunna, med full trygghet och på det sätt som vederbör, uppfylla sitt ändamål och utveckla en tillfredsställande konstnärlig verksamhet samt leda till ett i ekonomiskt afseende någorlunda för-7:o Genom att ställa hela styrelsen och förvaltningen af de Kgl. teatrarne, så väl i artistiskt som

delaktigt resultat. Det andra vilkoret, på hvilket jemväl torde ligga den största vigt, är att teatrarnes bestånd må blifva betryggadt för längre tid än ett år i sender, och att någon säkerhet måtte vinnas derför, att de dem tillagda anslagen ej kunna komma att när som helst indragas. Det lär icke behöfva omständligt framhållas, att stora olägenheter och förluster måste blifva en följd af den nödvändighet, som nu förefinnes, att ordna en så omfattande inrättnings ekonomi endast för ett år. Men äfven på beskaffenheten af de sceniska föreställningarna måste ett sådant förhållande betänkligt inverka. Det nuvarande osäkra tillståndet, hvarunder anställning vid de k. teatrarne icke bör lemnas och på de sista åren ej heller lemnats för längre tid än ett år, afhåller mången från att egna sina krafter åt en verksamhet, som kan, utan dess eget förvållande, när som helst komma att upphöra; och lyriska artister af större förtjenst, hvilka lätt kunna i utlandet vinna fördelaktig anställning för längre tid, nödgas af omtanke för sin egen framtid öfvergifva en anstalt, som ej kan bjuda någon trygghet ens för det närmast följande året. Först på den sista tiden har detta tillstånd af osäkerhet in-trädt, enär ända till år 1865 det af statsmedel utgående bidrag var teaterinstitutionen tillförsäkradt för 5 å 3 år i sender, men sedan nämda år beror statsanslagets beviljande på riksdagens beslut hvarje år, och det har visat sig, att på dess bibehållande, åtminstone till oförändradt belopp, ej kan göras bestämd räkning.

På of van anförda grunder anse JcomrAitterade nödvändigt att. om de k. teatrarnes verksamhet skall kunna på ett önsk-vårdt sätt fortfara, de anslagsbelopp, som nu utgå, blifva teatrarne tillagda för åtminstone tre år i sender.

Om de af kommitterade här of van angifna vilkoren uppfyllas, är all anledning till det antagande, att de k. teatrar* nes framtid och resultatet af deras verksamhet komma att ställa sig långt bättre än för närvarande kan vara fallet. Ar-ekonomiskt afseende, under ansvaret, lydnaden och kontrollen af ett af statsdepartementen och

slutligen genom en i en ej aflägsen framtid alldeles oundgänglig ombyggnad af Kgl. Stora teaterns scen och öfriga lokaliteter, för hvilka stora kostnader tea-trarne sjelfva i första och Stockholms teaterbesökande publik i andra rummet utan stora uppoffringar och utan att anlita anslagsmedel af staten, både på kort tid och till vinstgifvande resultat, skulle kunna bära, och till hvilket förslags nödvändighet och förverkligande jag vågar framställa följande orsaker och proposition om nödiga åtgärder:

tisterna kunna då med större trygghet och tillförsigt sluta sig till denna fosterländska konstanstalt, nya krafter, som af denna osäkra ställning hittills hållits tillbaka, beredvilligare träda i dess tjenst och sålunda den inhemska sceniska konsten icke blott bibehålla sig vid sin nuvarande höga ståndpunkt, utan ock allt vidare utvecklas. Allmänheten skall säkerligen med lifligare intresse omfatta teatern, då densamma, ställd på en fastare grund, kan med större frihet och sjelf-ständighet verka för sina ändamål. De k. teatrarne skola äf-ven härigenom icke allenast vinna fördelar i ekonomiskt af-seende, utan jemväl utöfva sitt välgörande inflytande inom vidsträcktare kretsar och sålunda allt fullständigare fylla sin egentliga uppgift.

K. teaterstyrelSen är utan tvifvel bäst i tillfälle att pröf-va, hvilka grundsatser böra följas och hvilka åtgärder böra vidtagas, så väl i afseende på den konstnärliga verksamheten, valet af stycken, anställandet af sujetter m. m. som i fråga om den ekonomiska anordningen, för att åt denna institution häfda det anseende den af ålder åtnjutit och återvinna den bevågenhet hos allmänheten, uti hvilken, i synnerhet hvad den lyriska scenen beträffar, ett tillbakagående visat sig genom en på senare tider betydlig minskning af re-cettinkomster.«Ehuru Stora teaterns scen ingalunda är för liten, utan fastmer tillräckligt stor hvad djupleken beträffar, äger den den för alla vår tids äldsta teatrar stora olägenheten af att sakna bredd och höjd.

Den förra olägenheten medför, utom det opraktiska i den trängsel och oreda som förorsakas vid större pjesers gifvande, äfven eldfara i vidsträcktaste mått, då det nämligen är särdeles svårt att mellan eller bakom kulisserna besörja den nödiga belysningen och hvilken genom gaslågors, slangars och dekorativa föremåls närmande till hvarandra ej allenast ofta nekar göra tjenst, men än oftare måste med största varsamhet handhafvas till undvikande af fara.

Den andra olägenheten består i hela och genomskurna fonders ituvikning, då de ej, som på utlandets större scener, kunna hissas upp i vin-darne i hela deras höjd. Hvad genom detta förfarande slites och förstöres år från år är oberäkneligt, och de konstverk som vi under andra förhållanden skulle kunna ha gagn af i femtio år, måste redan ofta efter tio å femton års förbrukande slopas.

Artisters och öfrige corpsers påklädningsrum äro ej allenast, dels för långt aflägsna från scenen, för trånga, fuktiga och oaptitliga i alla afseenden, i synnerhet de som befinna sig närmast latrinledningen; men genom de många till dem löpande korridorer och trappor uppstår om vintern ett drag, som förorsakar många sjukdomsfall hinderliga för verksamheten.

Orkesterns medlemmar sakna erforderlig plats till ett ändamålsenligt uppbevarande af sina och tea-tern s instrumenter, samt de rum som äro nödvändiga till dessa artisters foyer der de under entre-akterna kunna draga sig tillbaka och förrätta stämning af sina instrumenter, hvilket sednare, till störande af orkesterillusionen, hos oss sker i sjelfva teatersalongen. Vid större pjeser, då scenen är belamrad med tjenstemän, personal och arbetare kunna dessa knappt finna den erforderliga platsen genom de husvilla orkestermedlemmarncs bivuakeran-de på scenen eller mellan kulisserna.

Teatrarnes kansli torde både för direktören sjelf som ock för embets- och tjenstemän, ej mindre för sujetterne, behöfva förläggas närmare scenen, på det direktören liksom befattningshafvande med mindre tidspillan kunna sammanträffa och utan att någon på kallelse behöfver aflägsna sig längre än behöfligt från sin respektive arbetsplats.

Framför allt är af behofvet påkalladt, att sjelfva salongen, åskådarrummet, jemte alla till det ledande trappor och korridorer undergå en total förändring och ombyggnad efter tidens fordringar. Vår Stora teater, en af de vackraste men knappt nog den mest praktiska byggnad i denna väg på sin tid, har nu, sedan den blifvit nästan den äldsta

qvar-lefvan bland Europas teatrar, hvilka alla genom brandens härjningar uppstått i ett modernare och tidsenligare skick, sjunkit ned till den oändamåls-enligaste, trängsta och mest lifsfarliga, fast den ännu alltjemt, trots de ofördelaktiga små ombyggnaderna i salongen, bibehållit sin utmärkta rang i akustiskt afseende. Den tycks endast vänta på att bli ombyggd utan att först förstöras af eldens öde-läggelse, liksom ville en osynlig skyddande handrädda de stora och dyrbara skatter som de Kgl. teatrarne inom Stora teatern förvara i de rika musik- och dramatiska biblioteken, i samlingarne af dekorationer, kostymer, attributer m. m.

Dessa inventarier, naturligtvis teatrarnes enda och stora tillgångar äro lättsinnigt nog, med undantag af några enstaka dekorationsobetydligheter som för några år sedan inhystes i några uthus på en gård å Trädgårdsgatan, alla uppbevarade egentligen inom den Kgl. Stora teaterns byggnad. Eldens fara alltid, ja, hvarje minut under spelåret, sväfvande öf-ver teatern, skulle utan att någon slags räddning af effekterna vore möjlig, på några timmar till aska förvandla de under snart hundrade år hopade rika tillgångarne, som naturligtvis ej allenast äro oersättliga, men med hvars förlust allt är förloradt; ty antagligt att olyckan inträffar, kan sjelfva teaterhuset väl ånyo uppstå, men man är i saknad af biblioteket med dess opror, dekorationer och kostymer, hvilka endast under hand kunna anskaffas och till oerhörda pris — hvilket allt i ett land som vårt skulle bli liksom att börja om ifrån början. Att ej långt för detta våra teaterdirektörer vid den Kgl. scenen haft stadigt öga på nödvändigheten att, liksom vid alla teatrar i utlandet, uppbjuda hela siti förmåga för att anskaffa väl för ändamålet afsedd men derför ej allt för aflägsen lokal för uppbevarandet af teatrarnes samtliga inventarier, hvilka i en sådan byggnad bättre förvaltas och kontrolleras, samt ifrån densamma genom sina tjenstemän för hvarje afsedt spektakel, eller om så fordras, för en veckas repertoir utlemnas, för att sedan, straxt efter dess begagnande, återsändas —. som det i Frankrike och Tyskland sker — islutna transportvagnar, är oförklarligt. Om ej för denna angelägenhet snart något sker, om direktören ej härom upplyser Kgl. Maj:t och af det af riksdagen beviljade anslaget, använder vissa delar för att under närmaste tider låta uppföra en sådan byggnad på af staten anvisad lämplig tomt, skola vi ej längre kunna trotsa alla teatrars öde och i ett enda nu förlora allt som utgör möjligheten af att utan de oerhördaste kostnader uppsätta en ny scen af betydenhehet. En blick på teatrarnes inventarier, torde till fyllest bevisa hvad jag sagt, och än mer skall beviset vara i ögonen fallande om man antager att de summor Kgl. teaterns direktör värderat förråden med, äro så ovanligt lågt tilltagna, att jag åtminstone på utstyrselposterne, vore frestad tillägga 50 % Skälet som dessutom ligger till grund för styrelsens beräkningar, då den nu upptar sina tillgångar lägre, sedan de ökats med Dramatiska teaterns inköpte inventarium, än de upptogos före köpestiden, är väl ej det minst underliga i de sista årens förvalt-ningsprinciper och hvilket missförhållande också an-märkes af kommitterade, hvilkas öfversigt af tear trarnes tillgångar jag här vidfogar.*

* »De kgl. teatrarnes ställning var, enligt räkenskaperna, den 1 Juli 1869 följande:

Tillgångar:

Värdet af Dramatiska teaterns fastighet, enligt

köppriset .... rdr 220,000: —

Dekorationer för Stora teatern........ 122,884

Dekorationer för Dramatiska teatern ... 30,176 153 060: __

Attributer för Stora teatern....... 13,647: 10

Attributer för Dramatiska teatern ... 2,733: 50 16,380: 60

Transport 389,440: 60I stället för att således vänta på den en vacker dag öfverraskar oss, vore det

. Transport

Manskostymer för båda teatrarne

Fruntimmerskostymer för dito 32,092: 50

Tvättmagasinet för dito .... 10,463: —

Materialförrådet ....

Musikbiblioteket ....

Dramatiska dito ....

Musikaliska instrumenter......................

Gaslysningsmateriel för Stora teatern 8,089: 69

Dito för Dramatiska dito.......... 561: 18

Brandredskap för Stora teatern.. ... 1,150: —

Dito för Dramatiska dito.......... 491: —

Diverse inventarier hörande till attributverkstaden

Diverse möbler ....

Summa rmt rdr

Skulder:

Återstående skulder å inköpssumman för

teatern:

Å reverser till direktör Stjernström.... 135,210

Å reverser till brandförsäkringskontoret 24,915

Skuld till militie-boställskassan....... 22,500

Skuld till Mindre teaterns pensionskassa 30,000

Kreditiv och lån å kortare betalningstid eller

egentligen sväfvande skuld............. .....

Två stående lån å bestämd uppsägningstid af 4

å 6 månader....................... ....

Ett stående lån på 6 månaders uppsägningstid, hvilken sistnämnda dock skall verkställas af

kgl. teaterdirektionen sjelf ....

Två lån, hvilka kgl. teaterdirektionen är förbunden att betala endast i den mån teaterkassan dertill lemnar tillgång, sammanlagdt ....

fara som vår pligt,

389,440: 60 120,776: 50

42,555: 50 13,226: — 107,193: — 53,654: 50 9,131: —

8,650: 87

1,641: — 350: — 1,000: — 747,618: 97

Dramatiska

212,625: — 120,000: — 87,000: —

11,250: —

18,750: —

Transport 449,625: —för att undvika eldens öfverrumpling, att i tid rädda våra egodelar och på samma gång

glädja

Transport 449,625: —

De från spelåret 1868—69 till det följande öfver-förda tillfälliga skulder nemligen obetald aflö-

ning för Juni 1869 .... 27,510: 01

Diverse obetalda räkningar 19,718: 63 47 228: 64

Lösen för sex års recett till Mindre teaterns

pensionskassa .... 3,600: —

Summa rmt rdr 500,453: 64

Yid förestående tablå öfver de kgl. teatrarnas ställning få kommitterade upplysa:

a) i afseende på tiUlgångarna:

att Dramatiska teaterns fastighet, för hvilken, jemte tomten, inköpsvärdet 220,000 rdr är ofvan upptaget, blifvit hos Stockholms stads brandförsäkringskontor år 1860 försäkrad till rmt 170,000;

att, hvad beträffar de upptagna värdena å de kgl. tea-trarnes inventarier och materiel, dessa värden blifvit, enligt k. direktionens till kommitterade den 9 sistlidne September aflåtna svarsskrifvelse, »uppgjorda dels, der så kunnat ske, efter den ursprungliga anskaffningskostnaden med skäligt slitningsafdrag, och dels endast approximatift, men likväl i samråd mod värderingsmän, hos hvilka, genom mångårigt biträde vid anskaffande af dylika teatermaterielen tillhöriga effekter och förvaltande deraf, direktionen trott sig i detta afseende finna det tillförlitligaste omdöme».

Kommitterade, som tagit kännedom om dessa dyrbara och rikhaltiga förråd och kunna vitsorda det utmärkta skick, hvari de befinnas, samt den omsorgsfulla vård, som åt dem lemnas, kunna deremot icke med någon grad af sannolikhet bedöma deras penningvärde i händelse af en realisation, men anhålla att få i underdånighet omförmäla, att vid en föregående approximatif värdering, anmäld den 28 Januari 1860 af k. teaterns dåvarande styresman, och hvilken värdering således skett, innan den Dramatiska teatern inköptes, inven-den der osynliga, skyddande teatergenien med att åt publiken inreda en vacker och rymlig salong, der man för sina pengar sitter väl och beqvämt, ej generar sin granne, ej behöfver trängas eller anstränga sig för att komma in eller ut och framför-

tarier och materiel vid den Stora teatern uppskattades till

följande värden:

Rdr Rdr

Dekorationer 300,000

nu upptaget för Stora teatern till ... 122,884: —

Attributer 20,000

nu för Stora teatern till.......... 13,647: 10

Manskostymer....................................... 179,850

nu för båda teatrarne till......... 120,776: 50

Fruntimmerskostymer 48,000

nu, jemte tvättmagasinet, upptagna

för båda teatrarna till 42,555: 50

Materialförrådet................................... 19,849

nu upptaget till......:............ 13,326: —

Musikbiblioteket samt musikaliska instrumenter m. m..................... .. 83,200

nu utgörande tillsammans .... 116,324: —

Dramatiska biblioteket 42,365

nu upptaget till.................. 53,654: —

Belysningsmateriel och eldsläcknings-

redskap... 39,300

nu för båda teatrarne tillsammans 10,291: 87___________

Summa rmt rdr 732,564 hvadan de af k. teaterdirektionen nu uppgifna värden å de k. teatrarnes inventarier och materiel understiga det vid början af år 1860 angifna belopp med icke mindre än rmt 204,945: 03, ehuru under den sedan nämnda år förflutna tiden den s. k. Mindre teaterns inventarier och materiel blifvit inköpta för en summa af 50,000 rdr, och dessutom dylika tillhörigheter vid de båda teatrarne naturligtvis måst genom uppsättandet af ett stort antal nya och till en del ganska dyrbara pjeser vinna betydlig tillväxt.»allt har förstugor, korridorer och dörrar, hvars rymlighet låta oss fritt färdas till och från spektaklet, ger behörig och beqväm plats åt våra ytterplagg och ej stundeligen hotar med att vid första signal af olycka eller eldallarm, åtminstone med ringa ut-sigt till motsatsen, göra oss lytta och lama, såvida vi ej rakt utaf stryka med under räddningsförsöket, som, om också den yppade faran ej vore så farlig, alltid tar oriktig ansats under villervallan och medvetandet om de trånga och otillräckliga passagerne. När en gång en sådan ombyggnad vore verkställd, hvad ökadt nöje att bevista spektaklerne och hur litet vi skulle störa hvarandra eller bli störda!

En sådan ändring kan ske utan att Stora teaterns yttre monumentala skepnad, så som Gustaf III rest de svenska musernas tempel, i det ringaste blir förändrad. Murarne stå oförändrade, endast det inre genomgår en grundlig omgestaltning. Scenen för-lägges åt Kungsträdgården (Carl XII:s torg) och salongen åt Gustaf Adolfs torg. Djupleken blir på detta sätt mer än tillräcklig och den kolossala bredden tillstädj er anbringandet af boningsrum åt såväl Arsenalsgatan som åt Strömmen i mycket större skala än livad nu är fallet, och hvilket således skulle gifva teatrarne betydligt större hyresinkomster än de nu uppbära.

Teaterpubliken, nu i saknad af utrymme, måste vanligen under hela spektakelaftonen stadna i sina trånga loger, men skulle genom salongens förändrade läge komma i åtnjutande af hela sträckan af rum i första våningen hvilka då ordnas till allmän foyer för publiken, hvaremot artisternas foyer inrymmes i lokaler på ena sidan eller i fonden af sjelfva sce-nen. Jag vågar ej här ingå i närmare detaljer af sjelfva byggnadsplanen, som jag dock med några få antydningar bevisat ej vara särdeles kinkig att utföra, och återstår mig det svåraste, att nemligen gifva ett om möjligt praktiskt förslag huru de Kgl. teatrarne, under denna vidlyftiga ombyggnad, fortfarande skulle kunna bereda sig de nödvändiga, oförminskade årliga inkomsterna och genom hvilka medel ombyggnadskostnaderna skulle bestridas.

Då konstanstaltens verksamhet är förlagd till tvenne salonger, kan vid terminens slut, då denna projekterade ombyggnad i en framtid skulle sättas i verket, så anordnas, att dramatiska scenens verksamhet under en speltermin oafbrutet fortsättes på Dramatiska teatern, medan Opran, då uteslutande lefvande på sin gamla repertoir, och alltså fritagen från alla nya utstyrsel- eller bibliotekskostnader, spelar på den särdeles lämpliga och stora Nya teatern i Göteborg inför en konstälskande publik, som under 10 månader skulle, genom nästan dagligen fulla hus, gifva teaterkassan en betydligt större inkomst än den under en ordinarie sejour i Stockholm har att förvänta. Under denna termin, eller från d. 15 Juni ena året till d. 1 September året derpå, torde ombyggnaden, efter förut väl uppgjord plan och i skickliga entreprenörers händer, hinna vara fardig. I hvilken hög grad Stockholmspubliken under saknaden af sin opra i dess ställe under ett spelår skulle genom ökadt besök rikta Dramatiska teatern, faller af sig sjelf; ej mindre visar sig den stora fördelen i ekonomiskt afseende, att Stockholms-.publiken som under ett helt år varit i saknad af sin så högt älskade opra, skulle återhelsa den ge-

15nom så kompakta besök den följande terminen, dels af längtan och behof, dels för den nya salongens skull, att

äfven det spelåret blefve det mest lysande som någonsin i ekonomiskt afseende vore att förvänta.

Skulle längre tid för ombyggnaden åtgå, är ej heller hinder för den dramatiska scenen att gästa Göteborg under ett spelår medan opran då i mindre form tar Dramatiska teaterns scen i Stockholm i anspråk.

Om öfverskotten, som af sjelfva den sceniska verksamheten skulle uppstå, ändock ansågos behöf-vas för teatrarnes egna dagliga ordinarie behof, så att af dessa intet toges i anspråk till ombyggnads-kostnadernas partiella bestridande, så vore väl ej omöjligt om Stockholms kommun, för sitt speciella nöje och hufvudstadens prydnad, för befolkningens framstående och i ögonen fallande nytta af att äga denna landets konst- och bildningsanstalt till sina ögons fägnad och sina ädlaste böjelsers tillfredsställande, om denna publik, på uppmaning af en populär teaterstyrelse och herrar stadsfullmäktige under ett ännu högre patronat, liksom nyligen i Köpenhamn, ansträngde sig till en frivillig beskattning af en låg procent å dess ordinarie utskylder, och detta under tvenne år, efter hvilken tid hela summan, stege den än till 500,000 rdr rmt, utan att för individen blifva kännbar, vore betald.

Skulle dertill en allmän 25 öre subskription öfver hela det öfriga landet föranstaltas, vore säkert att ingen brist uppstode, om också det projekterade kostnadsförslaget skulle behöfva förhöjas.

Jag anser tidpunkten vara inne för att, medankrigets stormar störa de fredliga idrotterna i det öfriga Europa och medan vi ännu njuta den oskattbara lyckan af fredens välsignelse och lugn, och gerna färdiga till nyttiga åtgärder — så mycket lättare efter de goda tider vårt land nu gått till mötes — med varmare intresse än vanligt gripa saken an; och vågar jag, utan att vara allt för sanguinisk, hoppas på ett resultat både för konsten, teatern och allmänheten gagnande. Hvar och en skall efter förslagets slutliga verkställande icke nog kunna prisa den nytta hans ringa skärf orsakat för teaterns och konstens väl.

Några våra rikdagsmän, representerande Sver-ges provinser, ha länge nog, ej inseende Kgl. tea-trarnes nytta för bildningen inom hela landet, beskyllt Stockholms kommun att icke göra hvad den vidkommer för sitt s. k. enskilda nöje, det vore då på tiden visa den anda som råder bland hufvud-stadens publik, säkert färdig att för denna kollekt gripa ganska djupt i penningpungen, under förutsättning att den också i allo kan räkna på, att ej för framtiden behöfva underkasta sig alla de förödmjukelser konsten under sednaste tider af Kgl. teaterstyrelsen lidit.

*

X.

Tillägg och slutord.

Sedan arbetet var fardigskrifvit och till trycket befordradt, har det föresväfvat mig, som om jag skulle ha glömt att beröra flera vigtiga både artistiska och administrativa angelägenheter. Ämnet är också så rikt att det snart sagdt är outtömligt; men ipåhända har jag redan i utförlighet öfverskridit den gräns som af ett dylikt arbete för dagen betingas, och jag vill ej för länge uppehålla läsaren med flere betraktelser och endast, till undvikande af missförstånd der jag kanske ej varit tillfyllest tydlig, göra några små commentarier samt tillägg i följd af förändrade förhållanden och beslut inom de Kgl. teatrarne.

Beträffande min i första kapitlet uttalade åsigt om det för de Kgl. teatrarne obefogade och olyckliga i att Förste direktören genom sin andra höga post måste sätta den vidtomfattande vården om den svenska scenen i sista rummet, är det nödvändigt styrka detta mitt påstående genom det faktum att, ifrån och med den nu ingångna spelterminens början, Kgl. teater-chefen satt det, som hittills endast var en olycklig omständighet, i verkligt formelltsystem. Han har nemligen inom de Kgl. teatrarne låtit anslå kungörelse om att han å kansliet är att anträffa endast Tisdagar och Fredagar från kl. 9—11 f. m. — Således egnar chefen formaliter endast fyra timmar i veckan åt konstanstaltens löpande ärenden. —

Ar detta förfarande icke rent af förkastligt? — Man må förstå hur litet som helst af teater för att ändå kunna inse

ej allenast omöjligheten men också obefogenheten af att på dylikt sätt rätt kunna sköta en vigtig förtroendepost, än mindre en konstanstalt af så vidsträckta dimensioner som de Kgl. teatrarne.

Ej nog dermed, men icke en gång på den genom officiellt anslag bestämda tiden är direktören att anträffa. I våra tidningar stod att läsa den 6:e dennes, att Hofmarskalken af Edholm var H. M. Konungen följaktig på en resa, som utsträcktes under flere dagar och under hvilken tid, trots anslaget om bestämd emottagningsdag, hvarken teaterpersonalen eller tjenstemännen hade tillfälle communicera med sin chef.

Det är icke för att i hvarje skymt af felaktighet småaktigt nagelfara, som jag här vågar påpeka det oriktiga i vederbörandes sätt att handhafva sin befattning, men väl för att bevisa en hvar som har rättighet att granska och ömmar för våra teaterförhållanden, att den satsen är riktig, att det alldeles ej går an att på samma gång vara Förste hof-marskalk och Förste direktör vid de Kgl. teatrarne, såvida man icke endast genom trots vill visa att det låter sig göra.

I samma kapitel förekommer en paralell mellan de ekonomiska resultaten af fröken Hebbes och signora Sorandis uppträdande å Kgl. stora teatern, och be-visades att vid den förras uppträdande uppstod en om också liten behållning, men deremot vid den sednares uppträdande en ganska märkbar förlust blef det enda resultatet. Då det likvisst för den i förhållandena oinvigde skulle kunna se ut som om vid det sed-nare tillfället ej ens den för de erforderliga dagkostnaderna behöfliga summan blifvit inspelad, bör bemärkas, att beräkningen naturligtvis är gjord efter det af Kgl. teaterstyrelsen för hvarje spelår calcu-lerade och fastställda medelrecettbeloppet, som af baron v. Stedingk uppställdes för 200 representationer till 1,300 rdr riksmynt då teatrarne åtnjöto 75,000 rdj* rmt i anslag.* — Hur högt teaterdirektören nu, sedan 15,000 rdr af af anslaget indragits, förslagsvis calculerar sin medelrecett, känner jag icke, men icke kan den gema vara lägre. Jag följer så mycket heldre den gamla beräkningen af

1.300 rdr, som jag dermed räknar teatrarne till favör. Sedan honorariet för fröken Hebbes 19 representationer afräknas, utvisar resten den upp-gifna behållningen utöfver det calculerade medeltalet. Honorariet för signora Sorandis 36 representationer ingår naturligtvis icke i de calculerade

1.300 rdr, alldenstund hennes engagement skett utöfver den uppgjorda teaterstaten. I följd häraf blir den af mig upplysta förlusten fullkomligt faktisk.

I ijerde kapitlet har jag sagt att Måndagen vore den Jämpligaste för att första gången gifva ett nytt stycke å de Kgl. teatrarne, men vill tillägga att

* Med andra ord, om teatern icke kunde effektuera 200 föreställningar med en medelrecett af 1,300 rdr, så måste teaterns skuld ökas med differensen.Lördagen, i vanligt fall den sämsta spektakeldagen och derfor i allmänhet begagnad till repetitioner, enligt flerfaldiga bevis, är att påräkna som god, då på densamma ett nytt stycke för första gången gif-ves. Skulle en missgynnande kritik inträfla, så har teatern tre representationer att påräkna innan flertalet af tidningarne haft tillfälle yttra sig. Detta system torde i ännu ett afseende vara fördelaktigt, då den sista generalrepetitionen, som bör ega rum kort före den första föreställningen, påtagligen framför en Måndag ej lätt låter verkställa sig.

Jag har under arbetets gång ej haft tillfälle » särskildt nämna de tre af våra ryktbaraste skådespelare inom komedien, som, utan att tillhöra de Kgl. teatrarnes personal och sedan de öfvergått till privatlifvet, ändock lyckligtvis ej tyckas ha öfver-gifvit sin vackra konst eller den dem tacksamma publik, som alltid med längtan emotser deras prestationer. Herrar Fredr. Deland, Stjernström och Jolin äro ännu för vår svenska teaterkonst angelägna, och man kan icke nog värdera den håg och det intresse de fortfarande egna våra teatrar, der de tillika med herr Kn. Almlöf äro de enda inom hela landet, som på ett fullkomligt artistiskt sätt bereda den uppväxande generationen, så väl bland publik som artister, tillfället att rätt skatta nöjet, nyttan och lärdomen af den verkligt goda glada sceniska konsten.

I dessa dagar har herr Arnoldson, efter tvenne framgångsrika debuter till sitt engagement i Berlin, återkommit till hufvudstaden. Det bör vara en högstlycklig omständighet för Kgl. teaterns styrelse, såvida den rätt förstår att

begagna sig deraf, att åt vår publik troligen kunna bevara en så utmärkt artist som den genom sin liknöjdhet beredt oss på att förlora. De krigiska tilldragelserna och det med dem förknippade jublet i Berlin ha genom lika många festspektakler som vunna segrar fullkomligen förändrat den en gång fastställda reper-toiren, och herr Arnoldson, som här åter ^kall inträda i tjenstgöring den l:a October, har ej kunnat afvakta den tid man åt honom i Berlin velat inrymma. An mer har det obehagliga i att behöfva qväfva sina sympatier gentemot det öfverdrifna segerrus som nu i Berlin har sin härd, ökat känslan för och längtan efter fosterlandet och alltså påskyndat hans återkomst. Vi kunna skatta oss lyckliga om vi, under en tid af äfven för konsten sorgliga förluster i Europa, återvunnit för vår svenska opra en af dess bästa stödjepelare.

Bland stycken som af Kgl. teaterdirektören för öfver ett år sedan till spelning antagits, befinnes också ett af professor Dietrichson: »Madonnabilden», hvars föfdröjande man ej haft lätt att förklara.

Hvad repertoirförändringar beträffa, kan jag ej underlåta nämna att, så som »Don Pasquale» nu blifvit gifven sedan herr Willman och fröken Har-ling öfvertagit och på ett så utmärkt sätt återgifvit de tvenne framstående rolerna bredvid herr Arlbergs ypperliga Maletesta, är denna repris att betrakta som en af de bästa å Kgl. scenen. Dervid förknippar sig den besynnerliga, omständigheten att,om de i stycket nu så utmärkt samverkande artisterna ej skulle ha inöfvat sina respektive roler för deras sommarsejour i Finland, så hade väl aldrig teaterdirektören sjelfmant bjudit på detta. Det är minsann godt att äga teaterartister som så der apropos skänka sin styrelse fulländade föreställningar. — Om styrelsen nu också blott förstått att ej gifva detta stycke till spillo under en ännu half-vaknad säsong, men väntat med dess uppförande till den tid då den lilla, men utvalda publik, som förstår ett så fint arbete, hunnit samlas, så hade kanske emottagandet varit utförandet värdigt.

Sedan man under ingångne speltermins början redan hunnit gifva de flesta af de få sedvanliga större skådespelen å Stora teatern, och alltså både publik och pjeser börja tryta, börjar man omsider inse omöjligheten af att i längden endast hvila på sina lagrar och lär vara betänkt på att gripa sig an med något nytt. Men med hvad? — Jo, med »Röfvar-bandet». —

Det är i sanning mer än förvånande att en teaterstyrelse, som har två tredjedelar af den gif-bara dramatiska verldslitteraturen att välja af, just utser det stycke, som sedan länge af alla gedigna teaterinstitutioner, till och med i Tyskland — der Schiller annars med alla sina öfriga stycken naturligtvis aldrig saknas på repertoiren — blifvit från repertoiren aflägsnadt. Det skall vara en sjuklig, ej en sund fantasi, som i dag förälskar sig i den tanken att ge den store tyske skaldens ungdomliga, öfvermodiga och osunda rusarstycke. Hvem skall af detta Schillers lyckliga försök som dramatisk författare, lära något? Hvarken författare eller publik.Än mindre skådespelaren! — Om herr Elmlund, som fått sig tilldelad Carl Moor, åter skall visa oss hvad han förmår inom det högre dramat, hvarför då öfva sig inom det onaturligas område? Hvarför ej heldre Shakspeares Romeo? Om herr Swartz skall visa oss sin makt som diabolisk framställare, hvarför Frans Moor då Mephistopheles eller Shakspeares Richard III, en mensklig bof af kött och blod, ännu icke visat sig från Kgl. scenens tiljor? Hvarför skall fru Hwasser slösa bort sin talang på denna föråldrade och pathetiska borgfröken Amalia, i stället för att ge oss Shakspeares Julia eller Goe-thes Gretchen innan det blir för sent?

När man på förhand vet att ifrågavarande Schiller-stycke kommer att gifvas förträffligt, är förlusten så mycket större genom att ej ett värdigare arbete varit denna omsorg förbehållet. Gif hvilket som helst af Schillers skådespel, de skola alla tilltala och bilda, till och med »Kabal och kärlek», ehuru också ett af författarens svagare, men icke »Röfvarbandet».

Jag behöfver icke uppräkna alla de väldiga diktverk, som nu vore att föredraga. I tider sådana som vi nu upplefva, då våld och despotisk ärelusta trampa folkens heligaste rättigheter i smutsen, men då också den högsta och ädlaste patriotism väckes till knappt anadt och nytt lif, till begrundan och större utveckling, — är det icke då på sin plats att medelst bilderna af våra egna stora häfders och andra folks hjeltar, befriare och tänkare, ja, till och med genom verldshistoriens demoner, på teatern — som ännu äger sin höga bestämmelse — väcka folkens minnen om både det goda och det onda? I dessa dagar klappar hjertat varmare än annars och konstensheliga makt kan nu som förr väcka till lif tänkare och hjeltar, dygd och fosterlandskärlek.

Till sist: har jag med detta arbete på något sätt kunnat gagna vår svenska teater och den sceniska konsten inom landet, så är jag lycklig, om jag också icke i den ringaste mån dermed gagnat mig sjelf. — Det är vanskligt att tro, att, derför att man säger hvad man tänker och talar sanning, man vinner förtroende och uppmuntran. Man vinner oftast motsatsen — och i så fall är ju påtagligt att den skada man tillfogat sig är större än nyttan af att tiga.

Men ändå! föresatsen och bevekelsegrunden ha varit goda, det tar jag mig friheten att än en gång försäkra, och deri ligger också min enda tröst och förhoppning.

Stockholm i September 1870.

Ludvig Josephson.

Bilaga N:o 1

upptagande omkring 75 af de å Kgl. teatrarne hittills ej uppförda lyriska arbeten af värde *.

Af Svenska komponister:

♦Drottningen af Golconda, Ber- ♦Mjölnarvargen, Hallström. wald.

Af Danska komponister:

Hjalmar och Ingeborg, Ham- Lulu, Kuhlau.

•merik. Paschans datter, Heyse.

Liden Kerstin, Hartman. Tove lille, Hammervc.

Af Engelska komponister:

Maritana, Wallace.

Af Franska komponister:

Beatrice, Berlioz. *Haydée, Avber.

♦Bonsoir Monsieur Pantalon, Jenny Bell, Avber.

Grisar. *José Maria, Cohen.

♦Galathée, Massé. *La reine de Chypre, Halévy.

♦Giralda, Adam. La reine de Saba. Gounod.

♦Guido et Ginevra, Halévy. *La perle de Brésil, Felic. Hamlet, Ambr. Thomas. David.

♦ De å samtlige bilagor med ♦ betecknade arbeten, äro att beräkna som vinstgifvande. De utländska stycken hvars titlar äro försvenskade, äro på andra teatrar inom landet redan uppförda.♦Le Caid, Ambr. Thomas.

♦Le Capitaine Henriot, Ge-vaert.

Le Carilloneur de Bruges, Grisar.

Le Cheval de Bronze, Auber. ♦L'Enfant prodigue, Auber, ♦L'Épreuve villageoise, Gretry, ♦L'Étoile du Nord, Meyerbeer, ♦Le fidéle berger, Adam.

♦Le lac des fées, Auber.

♦Le maitre de chapelle, Paer. ♦Le pére Gaillard, Reber.

Le premier jour de bonheur, Auber.

♦Le songe d'une nuit d'été, Ambr. 1 komas.

♦Le Val d'Andorre, Halévy.

Af Italienska

♦Ballo in Maschera, Verdi. ♦Belizario, Donizetti. ♦Christina di Suezia, Foræd. ♦Crispino et la Comare, Ricci. Don Carlos, Verdi.

Don Sebastian, Donizetti.

♦I Gladiatori, Foroni.

♦La Cenerentola, Rossini.

♦La serva padrone, Pergolese.

La volonté de mon oncle, Nargeot.

♦Les amours du Diable, Ge-vaert.

Les Bluette9, Cohen.

*Le9 méprises par res9em-blance, Gretry.

♦Les papillottes de m:r Benoit, Reber.

Les Troyens, Berlioz.

♦Mignon, Ambr. Thomas.

Philémon et Baucis, Gounod.

Raymond, Ambr. Thomas.

♦Rose et Colas, Monsigny.

♦Sapho, Gounod.

♦Si j'étais roi, Adam.

Tabarin, Bosquet.

komponister:

Le comte d'Ory, Rossini. ♦Les vépres Siciliennes, Verdi. ♦Lodoiska, Cherubini.

Luisa Miller, Verdi.

♦Medea, Cherubini.

♦Moise, Rossini.

♦Othello, Rossini.

♦Semiramis, Rossini.

Af Tyska komponister:

♦Cosi fan tutte, Mozart.

♦Der fliegende Hollander, Wagner.

♦Der Waffenschmied, Lortzing. ♦Die Meistersinger von Ntirn-berg, Wagner.

Genoveva, Schumann. ♦Idomeneo, Mozart.

König Manfred, Reinecke. ♦Lohengrin, Wagner. ♦L'Ombre, Flotow. ♦Tannhäuser, Wagner. ♦Templer und Jiidin, Marsch-ner.

Undine, Lortzing.

*

Bilaga N:o 2

upptagande omkring 60 af de å Kgl. teatrarne förr gifna lyriska arbeten af värde, som ej varit uppförda på 2—30 år och derutöfver.

Af Svenska

♦Advokaten Pathelin, Forom. En natt bland fjellen, Ru-benson.

♦Estrella di Soria, Berwald. ♦Frondörerna, Lindblad. ♦Gustaf Wasa, Naumann.

Af Franska

♦Actéon, Auber.

Blixten, Halévy.

Califen i Bagdad, Boieldieu. ♦Cendrillon, Isouard.

♦De begge talismanerne, Boieldieu.

♦De löjliga mötena, Isouard. ♦Den döfve, Adam. Drottningens Musketörer, Halévy.

♦Duellen, Herold..

En egendom till salu, Da-layrac.

Fortunios visa, Offenbach. ♦Hälften hvar, Auber.

Intrigen i fönstret, Isouard. Jeanettes bröllop, Massé.

komponister:

Hertig Magnus och Sjöjungfrun, Hculström. ♦Kronofogdarne, (arrangement).

♦Kung Karls jagt, Pacius. ♦Ryno, Brendler.

komponister:

♦Johan af Paris, Boieldieu. ♦Kronjuvelerna, Auber.

Lilla matrosen, Gaveaux. ♦L'Irato, Méhul.

Läkaren mot sin vilja, Gounod. ♦Marie, Herold.

♦Min tant Aurore, Boieldieu. Nina, Dalayrac.

Nya egendomsherm, Boieldieu.

♦Postiljonen från Lonjumeau, Adam.

♦Profeten, Meyérbeer.

♦Quentin Durward, Gevaert. ♦Richard Lejonhjerta, Gretry. ♦Slottet Montenero, Dalayrac. Toreadoren, Adam.♦Befriade Jerusalem, Righini. Puritanerne, Bellini. Macbeth, Verdi. ♦Turken i Italien, Rossini.

Af Tyska komponister:

♦Armida, Gluck.

Doktorn och Apothekaren, DUtei'sdorf.

♦Euryanthe, Wcbei'.

♦Fanchon, Himmel.

Faust, Spohr.

♦Ferdinand Cortez, Spoiitini. ♦Fidelio, Beethoven.

Flykten ur Seraljen, Mozart. ♦Iphigenie i Aulis, Gluck. ♦Iphigenie i Tauris, Gluck.

Jessonda, Sjpohr.

♦Muntra fruarna i Windsor, Nicolai.

Nattlägret i Granada, Kreut-zer.

♦Orpheus, Gluck.

Preciösa, Weber. Schweizer-familjen, Weigl. ♦Titus, Mozart.

♦Vestalen, Spoiitini.

Zemire och Azor, Spohr.

*

Bilaga N:o 3

upptagande omkring 150 af de å Kgl. teatrarne hittills ej uppförda dramatiska arbeten af värde.

Af Svenska författare:

Beskow (flere arbeten). *Börjes8on, Solen sjunker.

------, Ur Carl XII:s ungdom.

Hedberg, Kung Martha. *Jolin, Min hustru vill ha roligt.

Af Danska

Heiberg (flere arbeten). *Hertz, Amors genistreck,

(m. fl. arbeten).

*Holberg, Barnsängsstugan.

* ---, Den politiska kannstö-

paren.

* --, Erasmus Montanus.

* --, Ständigt sysselsatt

(m. fl. arbeten).

*Hostrup, Gjenboerne.

------, Soldatputs.

* --, Åfventyr på en fotresa

(tn. fl. arbeten).

Lidner, Erik XIV.

Ling (flere arbeten).

* Runeberg, Kan ej.

* --, Kungarne på Salamis.

*Topelius, Regina von Emme-

ritz.

författare:

Oehlenschläger, Hagbarth og Signe.

* --, Knud den Store.

* --, Palnatoke

(m. fl. arbeten).

*Overskou, Bättre folk och pack.

* --, Urdur eller Neckens

dotter

(bearbetning, med musik af Ahl-strøm).

Af Norska författare:

*BjÖrnstjei'ne Björnson, Halte Ibsen, Kjærlighedens Komoe-Hulda. die.

*----, Sigurd Slembe. *---, Kongsemnerne.

Munch, Russel.*Bulv;er, La Valiére.

Byron, Manfred.

------, The two Foscari.

*Dickem, 1’Abirae

(fransk bearbetning).

Douglas Jev7'old (flere arbeten).

*Robert8on, Casts

(m. fl. arbeten).

ShaJcspeare, Antonius och Cleo-patra.

* --, En vintersaga.

* --, Julius Cæsar.

* --, Kung Lear.

*Augier, Diane.

* ----, Giboyers son.

* ----, Moderna vinglare.

* ----, Philiberte

(m. fl. arbeten).

*Barriére, Arfvet efter herr Plumet.

* ---, Les filles de marbre.

*Beaumarchais, B arbe rare n i

Sevilla.

* -----, Figaros bröllop.

*Carré, En stund hos Diderot. *CorneMe, Polyeucte

(ra. fl. arheten).

*Delavigne, L’Ecole des viel-lards

(ra. fl. arbeten).

* Dumas, Alex., Drottning Mar-

got eller Hugenotterna.

* ----, Henrik III och hans hof.

* ----. La Dame de Monsoreau

(m fl. arbeten).

Dumas, Fils, Diane de Lys.

* ----, Fru Aubrays idéer.

* ---La Dame aux Camélias.

----—, Le demi-monde

(ra. fl. nrbeten).

Feuillet, Dalila.

-----, Le Cheveu blanc.

Girardin, Le supplice d’une femme.

Hugo, Marion Delorme.

-----, Le roi s’amuse

(m. fl. arbetenf?

*Shalcspeare, Lika för lika.

* --, Muntra fruarne i Wind-

sor.

* --, Mycket väsen för ingen-

ting.

* -, När slutet är godt är

allting godt.

* -. Richard III.

------, Stormen.

* -, Så tuktas en argbigga.

(m. fl. arbeten). *Sheridan, Tadelskolan

(m. fl. arbeten).

*Légouvé% Börd och förtjenst

(ra. fl. arbeten).

Marivaux (flere arbeten). Meurice, Les beaux messieurs de Bois-doré.

*Moliére, Borgaren adelsman. ------, Den inbillade sjuke.

* ----, Don Juan.

* ----f Misantropen

(m. fl. arbeten).

*Murger. La vie de Bohéme.

* ---. Le bonhomme Jadis

(m. fl. arbeten).

Musset, Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermé.

* ----, Fantasio.

* ----, On ne badine pas avec

1’amour

(m. fl. arbeten).

Plouvier, M:me Aubert. *Pomard, Charlotte Corday. ------. Galilée.

----, Heder och penningar.

----, Le lion amoureux.

Pomard, Lucréce.

*Racine, Athalie

(med musik af Meudelsobn ; ra. ti. arbeten).

Régnard (flere arbeten). Sand, Framjois le Champi. -----, La petite Fadette

(ra. fl. arbeteu).

*Sardou. La patrie.

Af Franska författare:Sardon, Många vänner liten *Scribe, Gudfadern, väuskap. <m- fl* »rbcten).

*----, Seraphine.

Af Italienska författare:

*Alfieri, Mirra. Niccolini (flere arbeten).

Goldoni (flere arbeten). *Pellico, Francesca da Ri-

Manzoni, Il conte di Car- mini. magnola.

Af Spanska författare:

*Calderon, El pintor de su deshonora.

* ---, El principe constante

(m. fl. arbeten).

Af Tyska

*Adolphi, Der Winkelschreiber

(efter Terentius).

Bauemfeld (flere arbeten). Benedix, Eigensinn.

* ---, Gegeniiber.

----, Gunstige Vorzeichen.

----, Mathilde

(m. fl. arbeten).

*Brachvogel, Die Harfenschule.

* ---,• Narciss Rameau.

Deinhardstein (flere arbeten). Fddmann (flere arbeten). Freytag, Die Journalisten.

*Göthe, Faust.

* ---, Götz v. Berlichingen.

* ---, Tasso.

Görner (flere arbeten). Gutzlcow, Philip und Perez.

* ---, Uriel Acosta.

* ---, Werner oder Herz und

Welt

(ra. fl. arbeten).

*Halm, Camoens.

* ---, Skogens son

(m. fl. arbeten).

Cervante8 (flere arbeten). Lope da Vega (flere arbeten). Moreto, El valiente justiciero

(ra. fl. arbeten).

författare:

Hebbel, Judith.

*HoUei, Die weiblichen Drillinge.

* ---, Hans Jiirge.

*Iffland, Die Jäger.

* ---, Spelaren

(m. fl. arbeten).

*Klei8t, Der zerbrochene Krug. Laube, Der Statthalter von Bengalen.

* ---, Die Karlsschiiler.

*Lederei', Geistige liebe. *Le88ing, Nathan den vise. *RaupacK Vor hundert Jah-

ren.

*Ring, Scärrons erste Liebe. Schäler, Die Braut von Mes-sina.

* ---, Wallensteins Lager.

* ---, Die beiden Piccolomini.

-----, Turandot.

*Schle8inger, Mit der Feder. ------, Lilla svägerskan

,, (m. fl. arbeten).

Af fornklassiska skådespel:

lSophohle8. Antigone (raed musik af Mendelsolm).

Bilaga N:o 4

upptagande omkring 90 af de å Kgl. teatrarne förr gifna dramatiska arbeten af värde, som ej varit uppförda på 2—30 år och derutöfver.

Af Sven9ka författare:

*Beskow, Torkel Knutsson. *Blanche, Läkaren.

* Börjesson, Erik XIV.

* --, Erik XIV:s son.

Gustaf III, Siri Brahe. Dahlgren, Ett äfventyr på

Stegeborg.

Hagberg, Carl XI.

Hculman,Tillfället gör tjuf ven.

* Hedberg, Wasa-arfvet.

Hyltén- CavaUius, Dackef ej -

den.

*Jolin, Mäster Smith.

* --, Smädeskrifvaren.

* --, Ung-Hanses dotter.

Kullberg, Svenskarne i Neapel.

Ihm., Sten Sture den yngre. Ridder stad, Carl IX.

Sparre, Kungs-Lena-färden. *WeckseU, Daniel Hjort.

W ijkander, Am ar anth e ror den.

* --, Lucidor.

Af Datrøka författare:

*Hertz, Inqvarteringen. I Solnedgången, af Carit Etlar

*----, Sven Dyrings hus. *Oehlenschläger, Hakon Jarl.

Holberg, Jakob v. Tyboe. -----, Wäringarne.

Af EngeUka författare:

*Bulwer, Natt och morgon.

* ---, Richelieu.

*Bvron, Sardanapalus.

Shakspeare, Coriolanus.

* ---, Köpmannen i Venedig,

* ---, Macbeth.

*Shakspeare, Othello.

* --, Richard II.

* --, Romeo och Julia.

-----, Timon af Athen.

*Sheridan, Rivalerne.*Augi#r, Notarien Öuerin.

-----, Pröfvostenen.

Banville, Gringoire.

*Bayard, Volontairen. Delavigne, Don Juan af Österrike.

* --, Kung Edvards söner.

-----, Ludvig XI.

*Dwnas, Alex., Anna af Österrike.

-----, Ett giftermål i Ludvig

XV:s tid.

* --, Fröken de Belle-Isle.

*Girardin. M:me de. En farlig glädje.

*FeuUlet, Montjoye.

Hugo, Angelo Malipieri

* --, Ernani.

-----, Marie Tudor.

-----. Marino Falieri.

Laya, Hertig Job.

*Marivaux, Kärlekens försyn. *Melesville, Hon är vansinnig. *Meurice, Benvenuto Cellini. *Molihre, Lärdt folk i stubb.

* ---, Skola för äkta män.

* ---. Småstadsfruntimmerna.

*Monvel, Häftige friaren. *Sandeau, Fröken de la Seig-

liére.

*Sardou. En papperslapp.

* --, Fjärilsfebern.

*Scribe, Adrienne Lecouvreur.

-----, En saga af drottningen

af Navarra.

* --. Förtalet.

* --, Puffen.

* --, Strozzi och Martino.

*Thibo%ist, Jag äter middag hos

min mor.

VoUaire. Mahomet.

Af Spanslca författare:

*Calderon, Lifvet en dröm. *Mot'eto, Stolthet mot stolthet.

Af Tyska författare:

Götlie, Clavigo.

*----, Egmont.

*Gutzkoic. Tartuffes urbild.

----, Värja och stångpiska.

Griselda.

Kömer, Zriny.

Laube, Grefve Essex. *Le88ing, Emilia Galotti. ------, Minna von Barnhem.

Meyer, Cids döttrar. *Schiller, Don Carlos.

------, Fiesco.

* --, Kabal och kärlek.

------. Maria Stuart.

* --, Orleanska jungfrun.

* --, Wallensteins död.

* --. Wilhelm Tell.